

การออกแบบหนังสือข้อมูลเชิงภาพ เรื่องวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกาย
ของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงปัจจุบัน

ศิลปินพจน์เสนอเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการออกแบบสื่อวัฒนธรรม
พฤษภาคม 2560
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

INFOGRAPHIC BOOK DESIGN OF THE EVOLUTION OF THAI WOMAN'S
CULTURAL COSTUME FROM MODERN RATTANAKOSIN UNTIL NOW

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Bachelor of Fine and Applied Arts in Innovative Media Design

May 2017

Copyright 2017 by Naresuan University

ศิลปนิพนธ์ เรื่อง “การออกแบบหนังสือข้อมูลเชิงภาพ เรื่อง วิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกาย
ของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงปัจจุบัน”

ของ นางสาว บรรณทรรณ ทงคำพงษ์

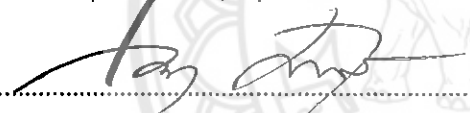
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบสื่อวัฒนธรรม

คณะกรรมการสอบศิลปนิพนธ์

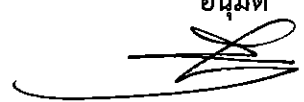

.....ประธานกรรมการสอบศิลปนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิสิฐ จันมา)

.....ที่ปรึกษาศิลปนิพนธ์
(อาจารย์รุ่งโรจน์ รัตนพิเชฐกุล)

.....กรรมการ
(อาจารย์จุมพล พิมพ์แสงสุวรรณ)

.....กรรมการ
(อาจารย์ยมยวีร์ สุกังคณาช)

อนุมัติ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรชาติ เกษประสิทธิ์)
หัวหน้าภาควิชาศิลปะและการออกแบบ

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ รุ่งโรจน์ รัตนพิเชษฐกุล ที่ได้อุทิศสละเวลาอันมีค่ามาเป็นที่ปรึกษา คอย ตรวจสอบและหาจุดบกพร่องอย่างละเอียด ที่ผู้วิจัยเองอาจจะมองไม่เห็นข้อผิดพลาดนั้น พร้อมทั้งให้ คำแนะนำตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณ-ครอบครัว-ของผู้วิจัยที่ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ในทุกๆ ด้านอย่างดีที่สุดเสมอมา ตลอดจนขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องที่ไม่ได้เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแด่ผู้มี พระคุณทุกๆ ท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะให้ประโยชน์และเป็นแรงบันดาลใจในการใช้ ชีวิตต่อผู้อ่านทุกท่านไม่มากก็น้อย

บรรณทวารวณ ทองคำพงษ์

ชื่อเรื่อง	การออกแบบหนังสือข้อมูลเชิงภาพ เรื่องวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงปัจจุบัน
ผู้วิจัย	บรรณทรรวรรณ ทองคำพงษ์
ที่ปรึกษา	อาจารย์ รุ่งโรจน์ รัตนพิเชษฐกุล
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ศป.บ สาขาวิชาการออกแบบสื่อวัฒนธรรม
	มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2560
คำสำคัญ	วิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกาย หนังสือข้อมูลเชิงภาพ

บทคัดย่อ

วิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยโดยเฉพาะการแต่งกายในยุครัตนโกสินทร์ ได้มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด นับตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น รัตนโกสินทร์ตอนกลาง ยุคเริ่มติดต่อกับต่างชาติกับต่างประเทศ และยุคที่มีจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุด คือ ยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้วิจัยจึงขอหยิบยก ตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงยุคปัจจุบันมาศึกษาค้นคว้า โดยแต่ละยุคสมัยล้วนมีรูปแบบการแต่งกายที่เป็นของตนเองซึ่งไม่อาจสรุปได้ว่าสมัยใดดีที่สุด เพราะวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม ล้วนต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสิ่งแวดล้อมของสังคม

การจัดทำหนังสือข้อมูลเชิงภาพนี้ จะรวบรวมเอาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่(รัชกาลที่ 4) จนถึงยุคปัจจุบัน เนื่องด้วยข้อมูลทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2411 จนถึงปัจจุบันมีเยอะพอสมควร การรับข้อมูลที่เป็นบทความหรือตัวหนังสือเพียงอย่างเดียว อาจเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เสียเวลา น่าเบื่อจนเกินไป แต่หนังสือข้อมูลเชิงภาพเล่มนี้จะเปลี่ยนข้อมูลอันมหาศาลให้กลายเป็นภาพประกอบที่น่าสนใจ มีความสวยงาม และเข้าใจง่าย ทำให้การสื่อสารระหว่างผู้วิจัยกับผู้ดูงานวิจัยราบรื่นและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
1.3 ขอบเขตของงานวิจัย.....	2
1.4 วิธีการศึกษาและขั้นตอนการดำเนินงาน.....	2
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
2.1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย.....	5
2.1.1 วิวัฒนาการการแต่งกายสตรีไทย.....	5
2.1.2 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2411).....	6
2.1.3 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453).....	8
2.1.4 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453-2468).....	21
2.1.5 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468-2477).....	24
2.1.6 การแต่งกายยุครัฐนิยมในสมัยรัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2477-2489).....	30
2.1.7 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 9 ถึงยุคปัจจุบัน.....	34
2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีการออกแบบ.....	44
2.2.1 การออกแบบ Infographic.....	44
2.2.2 การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์.....	47
2.3 ข้อมูลพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมาย.....	51
2.3.1 ลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมทางจิตภาพของกลุ่มวัยรุ่น.....	51
2.4 กรณีศึกษา.....	53
2.4.1 จตุจักรนคร.....	53
2.4.2 TOKYO CULTURE STORY.....	54

2.4.3 Visual Storytelling:Infographic Design in News.....	56
3 การวิเคราะห์ข้อมูลและแนวความคิดในการออกแบบ.....	58
3.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย.....	58
3.2 วิเคราะห์ทฤษฎีการออกแบบ.....	58
3.3 วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย.....	60
3.4 สรุปแนวความคิดในการออกแบบ.....	60
3.4.1-แนวทางการออกแบบ.....	60
4 การออกแบบและการสร้างสรรค์ผลงาน.....	62
4.1 ผลงานการออกแบบ	62
4.2 การพัฒนาแบบร่างครั้งที่ 1.....	65
4.3 การพัฒนาแบบร่างครั้งที่ 2.....	66
4.4 การพัฒนาแบบร่างครั้งที่ 3.....	66
4.5 สรุปผลงานการออกแบบ.....	67
5 บทสรุป.....	72
สรุปผลการวิจัย.....	72
อภิปรายผลการวิจัย.....	71
ข้อเสนอแนะ.....	73
บรรณานุกรม.....	78
ภาคผนวก.....	79
ประวัติผู้วิจัย.....	81

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงขั้นตอนการดำเนินงาน	3
2 แสดง แสดงตัวอย่างการแต่งกายของสามัญชนในสมัยรัชกาลที่ 5 (ตอนต้น)	20
3 แสดง แสดงตัวอย่างการแต่งกายของสามัญชนในสมัยรัชกาลที่ 5 (ตอนกลาง)	20

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 4.....	9
2 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนต้น.....	11
3 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนกลาง.....	11
4 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย.....	12
5 เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (เจ้าจอมมารดาแพ ในรัชกาลที่ 5).....	13
6 ตัวอย่างทรงผมในสมัยรัชกาลที่ 5.....	14
7 ตัวอย่างการแต่งกายสตรีชาววังในสมัยรัชกาลที่ 5.....	15
8 ตัวอย่างการไว้ผมในรัชกาลที่ 6.....	23
9 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 6.....	24
10 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 7.....	26
11 ตัวอย่างการแต่งกายช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง.....	28
12 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี.....	29
13 ภาพโปสเตอร์ของที่ว่ากล่าวอำเภอเมืองสงขลา.....	33
14 สตรีไทยในชุดแบบตะวันตก.....	35
15 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ.....	37
16 ตัวอย่างชุดไทยพระราชานิยม.....	38
17 ตัวอย่างการแต่งกายประมาณปี พ.ศ. 2516.....	46
18 ตัวอย่างกรณีศึกษาที่ 1.....	57
19 ตัวอย่างกรณีศึกษาที่ 2.....	58
20 ตัวอย่างกรณีศึกษาที่ 3.....	60
21 ตัวอย่างโทนสี.....	67
22 ตัวอย่าง Character.....	68
23 ตัวอย่าง Graphic ภายในผลงาน.....	68
24 แบบร่าง Character ครั้งที่ 1.....	69
25 การปรับสไตล์ Character.....	69

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
26 แบบร่าง Character ครั้งที่ 2.....	70
27 แบบร่าง Character ครั้งที่ 3.....	70
28 ตัวอย่าง Character	71
29 การออกแบบหน้าหนังสือบทที่ 1.....	72
30 การออกแบบหน้าหนังสือบทที่ 10.....	72
31 เปรียบเทียบการพัฒนา Character.....	73
32 เปรียบเทียบการพัฒนาหน้าหนังสือ.....	73
33 ตัวอย่างหน้าหนังสือที่สำเร็จแล้วบทที่ 1.....	74
34 ตัวอย่างหน้าหนังสือหน้าคู่ที่สำเร็จแล้ว บทที่ 7.....	74
35 ตัวอย่างผลงานที่สำเร็จแล้ว.....	75
36 การจัดแสดงงานที่หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร 1.....	80
37 การจัดแสดงงานที่หอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร 1.....	80

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีมรดกทางวัฒนธรรมประจำชาติเป็นของตนเองมาเป็นระยะเวลายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นศิลปะ ภาษา ขนบธรรมเนียม อาหารรวมถึงวัฒนธรรมการแต่งกาย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีคุณค่า มีความงดงาม บ่งบอกถึงเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่นำความภาคภูมิใจมาสู่คนในชาติ ซึ่งอาจมีอีกหลายคนที่ยังไม่รู้ถึงวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของหญิงไทยที่มีความเป็นมาอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง มีหลายปัจจัยและหลายเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเทศ ที่มีผลต่อวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทย

วิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยโดยเฉพาะการแต่งกายในยุครัตนโกสินทร์ ได้มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด นับตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น รัตนโกสินทร์ตอนกลาง ยุคที่เริ่มติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศ และยุคที่มีจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุด คือ ยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้วิจัยจึงขอหยิบยก ตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงยุคปัจจุบันมาศึกษาค้นคว้า โดยแต่ละยุคสมัยล้วนมีรูปแบบการแต่งกายที่เป็นของตนเอง ซึ่งไม่อาจสรุปได้ว่าสมัยใดดีที่สุดที่สุด เพราะวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมล้วนต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การจัดทำหนังสือข้อมูลเชิงภาพนี้ จะรวบรวมเอาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่(รัชกาลที่ 4) จนถึงยุคปัจจุบัน เนื่องด้วยข้อมูลทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2411 จนถึงปัจจุบันมีเยอะพอสมควรแต่เป็นลักษณะของข้อมูลที่เป็นบทความหรือตัวหนังสือเพียงอย่างเดียวซึ่งอาจเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากและเสียเวลาในการอ่านจนเกินไป แต่หนังสือข้อมูลเชิงภาพเล่มนี้จะเปลี่ยนข้อมูลอันมหาศาลให้กลายเป็นภาพประกอบที่น่าสนใจ มีความสวยงาม และเข้าใจง่าย ทำให้การสื่อสารระหว่างผู้วิจัยกับผู้ดูงานวิจัยราบรื่นและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นโครงการออกแบบหนังสือข้อมูลเชิงภาพเรื่อง วิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงยุคปัจจุบัน จึงเป็นการศึกษาและพัฒนาการการออกแบบข้อมูลเชิงภาพในรูปแบบของหนังสือเพื่อเป็นการให้ความรู้เรื่องวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงยุคปัจจุบัน และเพื่อส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายและคนไทยในปัจจุบันได้ตระหนักถึงคุณค่า ความงดงาม และความสำคัญของประวัติศาสตร์ไทยรวมถึงเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้การแต่งกายของสุภาพสตรีไทยในยุคปัจจุบันได้อีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาการออกแบบข้อมูลเชิงภาพ
- 2.2 เพื่อนำเสนอวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทย ให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น
- 2.3 เพื่อศึกษาวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทย ตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์ สมัยใหม่ถึงยุคปัจจุบัน

3. ขอบเขตของงานวิจัย

- 3.1 ขอบเขตของประชากรกลุ่มเป้าหมาย
กลุ่มผู้หญิงอายุ 20-35 ปี หรือผู้ที่มีความสนใจ
- 3.2 ขอบเขตของผลงานออกแบบสร้างสรรค์
หนังสือขนาด 7 x 9 นิ้ว จำนวน 52 หน้า กระดาษอาร์ตด้าน พิมพ์สี่สีทั้งเล่ม

4. วิธีการศึกษาและขั้นตอนการดำเนินงาน

- 4.1 รวบรวมข้อมูลเอกสาร
- 4.2 เก็บข้อมูลภาคสนาม
- 4.3 หาข้อมูลออนไลน์ ในรูปแบบของหนังสือออนไลน์และวีดิทัศน์
- 4.4 วิเคราะห์ข้อมูล
- 4.5 ย่อยข้อมูล
- 4.6 ออกแบบแนวความคิดให้เข้ากับชื่อหัวข้อ
- 4.7 ผลิตงาน
- 4.8 ตรวจสอบความผิดพลาด
- 4.9 ผลิตงานจริง

ขั้นตอนการดำเนินงาน

กิจกรรม	เดือน												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1. รวบรวมข้อมูลเอกสาร	•	•											
2. เก็บข้อมูลภาคสนาม			•	•									
3.หาข้อมูลออนไลน์ ในรูปแบบของหนังสือออนไลน์ และวีดิทัศน์				•									
4. วิเคราะห์ข้อมูล					•	•							
5. ย่อยข้อมูล						•	•						
6. ออกแบบแนวความคิดให้เข้ากับชื่อหัวข้อ								•					
7. ผลิตงาน									•	•			
8. ตรวจสอบความผิดพลาด											•		
9. ผลิตงานจริง											•	•	

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

ข้อมูลเชิงภาพ คือ การแปลงข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อมูลสถิติ ความรู้ ตัวเลข ฯลฯ มาทำให้เป็นภาพกราฟิกที่มีความน่าสนใจ เพื่อให้ข้อมูลที่นำเสนอกลายเป็นสื่อชนิดใหม่ที่มีความสวยงาม ทำให้เกิดความน่าสนใจและเข้าใจง่าย ซึ่งเหมาะสำหรับผู้คนในยุคปัจจุบันที่ต้องการเข้าถึงข้อมูลที่ซับซ้อนมหาศาลในเวลาอันจำกัด

ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ คือ ยุคที่มีนโยบายเปิดประเทศอย่างหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการแต่งกาย เช่น โปรดให้ข้าราชการและเจ้านายสวมเสื้อเมื่อเข้าเฝ้า ในสมัยรัชกาลที่ 4 การเลิกไว้ผมทรงมหาดไทยของผู้ชายมาไว้ยาวแล้วตัดแบบชาวตะวันตก ในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 ต่อมาการติดต่อกับต่างประเทศมีมากขึ้น ทั้งด้านความสัมพันธ์ทางการทูต การขยายตัวทางการค้าของบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ที่สั่งสินค้าจากตะวันตกเข้ามาขาย เพื่อรับกับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวตะวันตก สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนทำให้วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวตะวันตกเข้ามามีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมการแต่งกายเดิม เชื่อว่าเป็นเพราะความนิยมใน "ความเจริญ" ของตะวันตก จึงรับเอาความคิดทางด้านความสวยงามตามทัศนคติของชาวตะวันตกเข้ามาด้วย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ผู้ดูงานวิจัยสามารถเข้าใจถึงความหมายของหนังสือข้อมูลเชิงภาพ
- 6.2 หนังสือข้อมูลเชิงภาพเรื่อง วิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทย ตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงยุคปัจจุบันสามารถสร้างความรู้ให้กับบุคคลที่ไม่เคยรู้มาก่อน
- 6.3 เป็นหนังสือที่สามารถอ้างอิงเพื่อให้ผู้อ่านนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง โครงการออกแบบหนังสือข้อมูลเชิงภาพ เรื่องวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงยุคปัจจุบัน ได้ศึกษาแบ่งข้อมูลเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า

1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของงานวิจัย
2. ข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีการออกแบบ
3. ข้อมูลพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัย
4. กรณีศึกษา

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของงานวิจัย

- 2.1.1 วิวัฒนาการการแต่งกายสตรีไทย
- 2.1.2 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 4
- 2.1.3 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5
- 2.1.4 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 6
- 2.1.5 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 7
- 2.1.6 การแต่งกายยุครัฐนิยมในสมัยรัชกาลที่ 8
- 2.1.7 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 9 (ยุคปัจจุบัน)

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีการออกแบบ

- 2.2.1 การออกแบบ Infographic
- 2.2.2 การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์
- 2.2.3 การออกแบบหนังสือ

2.3 ข้อมูลพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัย

- 2.3.1 ลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมทางจิตภาพของกลุ่มผู้หญิงอายุ 20-35 ปี

4. กรณีศึกษา

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของงานวิจัย

2.1.1 วิวัฒนาการการแต่งกายสตรีไทย

การเปลี่ยนแปลงทางด้านแฟชั่น กระแสแฟชั่นกระแสหลักที่เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางฝั่งของโลกตะวันตก แฟชั่นเดินทางผ่านกระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง กระทั่งเป็นผู้นำในกระแสทุนนิยมในยุคสมัยใหม่จวบจนยุคหลังสมัยใหม่ ในประเทศไทยเครื่องแต่งกายของไทยก็มีวิวัฒนาการในแต่ละช่วงเวลา และมีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลง ไปตามช่วงเวลาที่สุดคล้องกับกระแสแฟชั่นโลกและเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง ตามประวัติศาสตร์

การศึกษาเครื่องแต่งกายไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ สรุปได้ว่า คนไทยกับต่างชาติได้มีสัมพันธไมตรีกันมาก โดยเฉพาะเครื่องแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นระยะแรกที่ชาวตะวันตกติดต่อกับไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นสมัยที่ไทยรับวัฒนธรรมฝรั่งเต็มที่ที่มีการเสด็จประพาสยุโรป ทรงเครื่องเป็นฝรั่ง เจ้านาย ในรัชกาลที่ 6 ทรงศึกษาในต่างประเทศตั้งแต่องค์พระเยาว์ พระองค์ทรงพยายามทำให้บ้านเมืองไทยเจริญขึ้นในด้านการปกครองบริหารแผ่นดิน ซึ่งคนไทยขณะนั้นตามไม่ทัน ในต้นรัชกาล ผู้หญิงนุ่งผ้าม่วงคล้ายรัชกาลที่ 5 แต่งผมเป็นผมมวย ผมเป็นคลื่นๆ นุ่งผ้าจีน เป็นแฟชั่นกระโปรงแคบ ผู้หญิงที่รับบรรดาศักดิ์เป็นคุณหญิงจะได้รับ พระราชทานแพร ซึ่งเป็นเครื่องหมายบอกลยศ ไม่ใช่เพื่อความสวยงาม เมื่อสิ้นสมัยรัชกาลที่ 6 รัชกาลที่ 7 ทรงขึ้นครองราชย์ต่อ และต่อมาพ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย มีการใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมาย มีนายกรัฐมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร รัชกาลที่ 7 ทรงสละราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงขึ้นครองราชย์ มีเหตุทำให้หญิงไทยเปลี่ยนแปลงไป พ.ศ. 2489 เกิดสงครามโลกขึ้น (ระหว่างเยอรมันกับฝรั่งเศส) อนุสาวรีย์ที่เป็นอนุสรณ์ ในสงครามโลกครั้งที่ 1 คือ อนุสาวรีย์ทหารอาสา หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หญิงไทยแต่งชุดฝรั่ง คือ มีหมวก ถุงมือ ถุงเท้า เพื่อเป็นการเบนจุดสนใจไปยังด้านการแต่งกายมากกว่าการเมืองต่อมาญี่ปุ่นแพ้สงครามจึงเลิกการใส่หมวกและแต่งกายตามสบาย เมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนิน ในประเทศต่างๆครั้งแรกเสด็จตะวันตก นุ่งผ้าจีนป้าย เสื้อพระราชนิยามเป็นชุดไทย ทรงมงกุฎแบบไทยไม่เหมือนฝรั่ง เครื่องประดับไม่มาก แฟชั่นผู้ชาย “ซาฟารี” ใส่เสื้อ ราชปะแตน นุ่งผ้าม่วง เมื่อเปลี่ยนการปกครองใน พ.ศ. 2475 จึงเปลี่ยนเป็นชุดสากลปัจจุบัน และก็เกิดวิวัฒนาการเครื่องแต่งกายตามลักษณะร่วมสมัยเรื่อยมา

2.1.2 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2411)

การเปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายของชาวสยามมีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เสดยราชสมบัติ และนับเป็นการเปิดประตูออกไปสู่ตะวันตกอย่างแท้จริงของประเทศ เป็นยุคสมัยที่สังคมพยายามปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาในพระนครเป็นครั้งแรก การเปิดทำสนธิสัญญาเบอร์นี ในรัชกาลที่ 3 พ.ศ. 2368 และการทำสนธิสัญญาเบาริ่ง ในรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394 วัฒนธรรมการแต่งกายมีวิวัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 ปรากฏหลักฐานไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวไว้จากการที่วัฒนธรรมตะวันตกเริ่มเข้ามามีส่วนสัมพันธ์และส่งอิทธิพลต่อวัฒนธรรมการแต่งกายของไทย ดังปรากฏว่า

“ดูคนที่ไม่สวมเสื้อเหมือนเปลือยกาย ร่างกายกลากเกลื่อนกีดี้ หรือเหงื่อออกมาก็ดี ไสโครก นักประเทศอื่นๆที่เป็นประเทศใหญ่เขาก็สวมเสื้อผ้าหมดทุกภาษา เว้นแต่ละว้าลาว ชาวป่าบริโภค ผ้าผ่อนเป็นมนุษย์อย่าต่ำ ก็ประเทศสยามนี่ก็เป็นประเทศใหญ่รู้ขนบธรรมเนียมมาอยู่แล้ว ไม่ควร ถือเอาอย่างโบราณที่เป็นชาวป่ามาก่อน ขอท่านทั้งหลายจงสวมเสื้อเข้ามาในที่เฝ้าทุกคน”

ตั้งแต่นั้นมาขุนนางก็สวมเสื้ออย่างน้อยเฝ้าทุกคน ครั้นมาเห็นว่า เสื้ออย่างน้อยนั้นจะคาดผ้ากราบก็มีได้จึงยกย้าย ทำเป็นเสื้อกระบอกเหมือนเสื้อบ้าบ้า (เสื้อผ่าอก คอแหลมตัน ไม่มีปก แขนยาวตรง) บุตรจีนที่เมืองปัตตาเวีย ก็เป็นธรรมเนียมติดมาจนทุกวันนี้

การไว้ผมของชายไทยในสมัยนี้ ยังคงไว้ทรงมหาดไทยอยู่ เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ส่งทูตไปยุโรป ให้คณะทูตเล็กไว้ผมมหาดไทยเปลี่ยนเป็นไว้ผมทั้งศีรษะและตัดยาวอย่างฝรั่ง แต่เมื่อคณะทูตกลับมาถึงกรุงเทพฯ ก็ตัดผมมหาดไทยตามเดิม อย่างไรก็ตาม เราต้องยอมรับว่ารัชกาลที่ 4 ทรงริเริ่มการไว้ผมสมัยใหม่แบบฝรั่ง ดังปรากฏหลักฐานจากพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์และพระราชโอรส ซึ่งเริ่มมีผู้ปฏิบัติตามกันต่อๆ มา

ในส่วนสตรีในราชสำนัก การนุ่งผ้าจีบลายทอง ห่มสไบปัก ใช้เครื่องประดับต่างๆ เช่น ทับทรวง (เครื่องประดับอก) พาทูร์ด (เครื่องประดับแขนหรือทองตันแขน) สะอั้ง (สายรัดเอว) สร้อยสังวาลย์ (สร้อยยาวใช้คล้องสะพายแล่งที่เรียกว่าสร้อยตัว) ตุ่มหูเพชร แหวนเพชร ฯลฯ และยังคงไว้ผมปักเหมือนรัชกาลต้นๆ

ราษฎรทั่วไป สตรีนิยมสวมเสื้อคอกลม ปิดคอ แขนยาวทรงกระบอก รัดรูป นุ่งผ้าลายโจงกระเบนทับเสื้อ คาดแพรหรือห่มสไบเฉียงทับตัวเสื้ออีกทีหนึ่ง สวมกำไลที่ข้อเท้า (การสวมกำไลข้อ

เท่านี้เป็นประเพณีเก่าแก่ของไทยว่า ผู้สวมกำไลข้อเท้าเป็นหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน) ไม่สวมรองเท้า บางพวกนิยมห่มสบไปจิบ ส่วนผมยังคงไว้ผมเปียถอนโรผม ไว้เล็บ ผัดหน้าด้วยแป้งนวลหรือหรือกระแจะ จันทน์ และยังคงทาขมิ้นให้ผิวเหลืองเหมือน รัชกาลต้นๆ ตามปกติเมื่ออยู่กับบ้านก็ห่ม

ผ้าแถบ ถ้าทำงานกลางแจ้งกลางแดดจึงจะสวมเสื้อแขนกระบอก แขนสั้น ยาวถึงข้อมือ ผ่าอก ติดกระดุม บางทีเมื่อทำงานที่ต้องยกแขนขึ้น-ลง ก็ห่มตะเบงมานเช่นเดียวกับสมัยก่อน ส่วนการห่ม ผ้าแถบ (คาดอก) ยังคงมีเรื่อยมาจนกระทั่งคนรุ่นเก่าหมดไป และภายหลังเห็นว่าไม่สุภาพ การห่ม ผ้าแถบจึงหมดไปในที่สุด

เด็กยังนิยมไว้ผมจุก ถ้าเป็นเด็กหญิงใส่เสื้อคอกลมระบายลูกไม้ที่คอ-แขน ฯลฯ หากเป็นผู้มีฐานะ บรรดา พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ก็มีเครื่องประดับทองเงินแต่งตัวให้เด็ก เป็นเหตุให้เด็กถูกฆ่า ตายอยู่เนืองๆ เพราะคนร้าย ต้องการชิงเครื่องประดับ กรณีดังกล่าวนี้มีมาแต่สมัยรัชกาลก่อนๆ แม้จะ ลงโทษถึงขั้นประหารชีวิตก็ตาม คนร้ายก็ยังไม่เกรงพระราชอาญา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ออกหมายประกาศ ในปี พ.ศ. 2409 ห้ามเอาเครื่องประดับทองเงินแต่ง ภายให้เด็กที่ยังไม่รู้จักหลักหลบโจรผู้ร้าย และประกาศห้ามแต่งตัวเด็กด้วยเครื่องทองเงินแล้วปล่อยให้ ยั่วโดยลำพัง หากเด็กได้รับอันตรายถึงตายด้วยเหตุนี้ นอกจากคนร้ายจะได้รับโทษแล้ว ผู้นำ เครื่องประดับมาแต่งให้ก็จะมี ความผิดด้วย

แม้แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า เจ้าอยู่หัวก็ยังทรงปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างในการฉลองพระองค์แบบใหม่และทรงพระเกศาตามที่ทรง พระราชานิยมเพื่อให้เป็นแบบอย่าง แก่พระบรมวงศานุวงศ์ขุนนาง ประชาชนทั่วไป จะเห็นได้ว่าไม่นิยม ไว้พระเกศาแบบมหาดไทย อาจจะเป็นเพราะไม่ทรงโปรด หรือต้องการเดินตามแนวทางตะวันตกเราจึง มักไม่เคยเห็นพระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์ ทุกภาพไม่เคยจะทรงโกนพระเกศาแบบมหาดไทย ทั้งฉลองพระองค์ทรงฉลองพระองค์เสื้อนอกและสนับเพลาแบบฝรั่ง สวมฉลองพระบาทแบบ รองเท้าคัทชู เมื่อส่งราชทูตไปอังกฤษ ฝรั่งเศส ทรงให้ตัดผมแบบใหม่ตามธรรมเนียมฝรั่ง ในการเริ่มต้น ตามธรรมเนียมฝรั่งนี้ ในสมัยรัชกาลที่ 4 ยังไม่แพร่หลายถึงชาวบ้านทั่วไปนัก แม้แต่ในวังก็ตาม ยังคงมี การเปลี่ยนแปลงเป็นบางส่วน เช่น ผู้หญิงก็ยังคงไว้ผมเปีย ห่มสบไป นุ่งผ้าจีบอยู่เหมือน แต่ก่อน แม้แต่ กรมสมเด็จพระเทพสิรินทรมารดา ก็ยังทรงแต่งแบบโบราณ พระเกศาโกนเกลี้ยงหาได้เป็นผู้นำการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วยไม่ คงจะปรากฏเด่นชัดในสมัยรัชกาลที่ 5 อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่า ภายในราชสำนักจะไม่ปรากฏภาพของการเปลี่ยนแปลงเรื่องการแต่งกายบรรดาเจ้านายฝ่ายในบาง พระองค์ เจ้าจอมมารดา คุณเก่าแก่ และฝ่ายในท่านอื่นหรือคนอื่นก็ตอบรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในระดับหนึ่ง เช่น ท้าววรจันทร์ (วาด) ซึ่งเป็นเจ้าจอมท่านหนึ่งในรัชกาลที่ 4 มีหน้าที่แต่งทหารสก็อต ขี่ม้าตามเสด็จ ตลอดทางกับเจ้าจอมมารดาเขียนและเจ้าจอมมารดาสุน (ยี่สุน) ในรูปแบบทหารหญิง โดยชาววังเรียกกัน ทั่วไปว่า “จิงโจ้” หรือแม้แต่การแต่งกายแบบสตรียุโรปในคราวต้อนรับ ลอร์ด

จอห์น เฮย์ ผู้บัญชาการ กองทัพเรืออังกฤษประจำมหาสมุทรอินเดียที่เดินทางมาเยือนกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2405 ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ฝ่ายในแต่งเพื่อต้อนรับในคราวนี้ เช่น เจ้าจอมมารดาห่วง เจ้าจอมมารดาสังวาล เจ้าจอมมารดาเปี่ยม (สมเด็จพระปิยมมาวดีศรีพัชรินทรมาตา) เจ้าจอมมารดาเพ็ง การแต่งกายในชีวิตประจำวันเริ่มมีการนำลูกไม้ จากยุโรปมาประดับตามตัวเสื้อมากขึ้น แต่ไม่ฟูฟ่า เท่ากับสมัยรัชกาลที่ 5

ภาพที่ 1 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 4

2.1.3 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 – 2453)

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ นับเป็นช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลง ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ราชสำนัก เป็นจุดเริ่มต้นต่อการเปลี่ยนแปลงและขยายผลต่อสังคมภายนอกทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ภายหลังจาก พระบาทสมเด็จพระจุลเจ้าเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสยุโรปแล้ว อิทธิพลการแต่งกายของฝรั่งได้ เข้ามามีบทบาทในประเทศไทย เจ้านายฝ่ายในได้เปลี่ยนจากหม้อสไบมาใส่เสื้อลูกไม้แขนพองแบบฝรั่ง ตกแต่งด้วยสร้อยคอยาว สวมถุงเท้ายาว ซึ่งเจ้านายสตรีชั้นสูงเป็นผู้ริเริ่มการแต่งกายของสตรี โดยเฉพาะสตรีในราชสำนักมีการตัดแปลงแก้ไขหลายครั้ง ต้นราชการภายในวังฝ่ายในที่ขึ้นกับสมเด็จพระ กรมพระยาสุดาร์ตนาประยูร (พระราชธิดาในรัชกาลที่ 3) ซึ่งโปรดให้เจ้านายฝ่ายในเปลี่ยนจากนุ่งโจง มานุ่งจีบ เว้นวรรคหม้อแพรสไบเฉียงตัวเปล่า ถึงพ.ศ. 2416 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้แก้ไขใหม่คือให้คงการนุ่งจีบไว้เฉพาะเมื่อจะแต่งกับหม้อตาด หรือสไบปัก ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกาย เต็มยศใหญ่ของสตรีในวังเท่านั้น ปกติให้นุ่งโจงใส่เสื้อแขนกระบอกแล้วหม้อผ้าสไบเฉียงทับตัวเสื้อ และ ให้สวมรองเท้ายาวเท้าอุ้มให้ตลอดน่อง สำหรับแขนกระบอกในสมัยนี้มีการตัดแปลงเป็นแบบต่างๆ แล้วแต่ความพอใจของแต่ละบุคคล เชื่อว่าเมื่อเลิกนุ่งจีบหม้อสไบตัวเปล่าเครื่องประดับแบบที่เหมาะสมกับการ แต่งกายดังกล่าวเช่น สร้อยสังวาลย์กำไรต้นแขน จี้นาคใหญ่ ก็มักจะไม่ได้นำออกมาใช้ จึงหันไป ใช้เครื่องประดับอย่างอื่นแทน เช่น เข็มกลัดติดผ้าสไบทำรูปแบบอย่างเข็มกลัดติดเสื้อของสตรีตะวันตก ต่อมาได้มีการตัดแปลงการหม้อสไบมาเป็นสะพายแพรแทน โดยการนำแพรที่จีบตามขวางเอวมาจีบ ตามยาวอีกครั้งจนเหลือเป็น ผ้าแอบตรึงให้เหมาะ แล้วสะพายบนบ่าซ้ายรวมชายไว้ที่เอวข้างขวา เป็น

ที่นิยมกว่าการทံสไบเฉียงอาจเป็นเพราะแพรสะพายไม่ปิดบังความงามของเสื้อ เหมือนอย่างการทံสไบเพราะตัวเสื้อไม่มีการประดับประดามากนัก

หลังจากการเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อปีพ.ศ. 2440 มีการนำแบบอย่างการแต่งกายของสตรียุโรปมาดัดแปลงแก้ไข สตรีชั้นสูงเริ่มใช้เสื้อตัดตามแบบอังกฤษสมัยควีนวิกตอเรีย เป็นเสื้อแขนพองตรงไหล่ แขนยาวและบางครั้งก็นิยมแขนเพียงศอกเรียกว่า เสื้อแขนหมูแฮมหรือขาหมูแฮม ตัวเสื้อประดับประดาอย่างงดงามด้วยลูกไม้หรือติดโบว์ระยิบระยับไปทั้งตัว ตัวเสื้อพอดีกับรูปร่าง ส่วนคอเสื้อนิยมตั้งสูงแต่ยังคงนุ่งโจงกระเบนเป็นผ้าม่วง ผ้าลาย หรือผ้าพื้นเมือง แต่งให้เข้ากับสีเสื้อแล้วแต่โอกาสและสะพายแพรสวมถุงน่อง อย่างมิดชิด และสวมรองเท้า

การแต่งกายในสมัยรัชกาลที่ 5 แบ่งได้ 3 ช่วง ได้แก่ การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนต้น, การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนกลาง, การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย

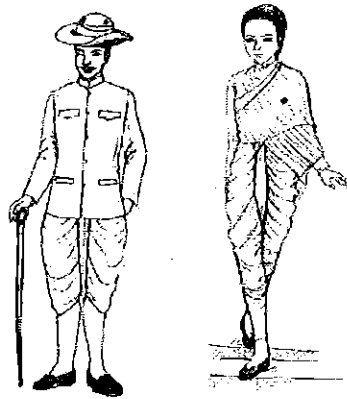
การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนต้น

การแต่งกายของหญิง: ผู้หญิงจะนุ่งผ้าลายโจงกระเบน เสื้อกระบอก แขนยาว ผ่าอก ทံผ้าแพร จีบตามขวาง สไบเฉียงทับบนเสื้ออีกชั้นหนึ่ง ถ้าอยู่บ้านจะทံสไบ ไม่สวมเสื้อ เมื่อมีงานพิธีจะนุ่งทံ ผ้าคาด เลิกไว้ผมเปีย และหันมาไว้ผมยาวประบ่า

การแต่งกายของชาย: ผู้ชายจะนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบน สวมเสื้อราชประแตน สวมหมวกทรงนกยูง ถือไม้เท้า และไว้ผมรองทรง หากไปงานพิธีจะสวมถุงเท้าและรองเท้าด้วย การสวมเสื้อแพรสีจะสวมตามกระทรวงและหมวดต่างๆ ดังนี้

- ชั้นเจ้านาย สวมเสื้อสีไพร
- ชั้นขุนนางกระทรวงมหาดไทย สวมเสื้อแพรสีเขียวแก่
- ชั้นขุนนางกระทรวงกลาโหม สวมเสื้อแพรสีลูกหว้า
- ชั้นขุนนางกรมท่า (กระทรวงต่างประเทศ) เสื้อแพรสีน้ำเงิน (สีกรมท่า)
- ชั้นมหาดเล็ก สวมเสื้อแพรสีเหล็ก
- พลเรือน สวมเสื้อปัก เป็นเสื้อคอปิด มีชายไม่ยาวมาก คาดเข็มขัดไว้นอกเสื้อ

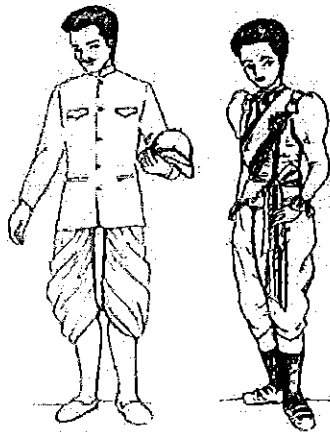

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนต้น

การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนกลาง

การแต่งกายของหญิง: ผู้หญิงจะนุ่งผ้าจีบไว้ชายพกแต่หากมีงานพิธีก็ยังคงให้นุ่งโจงกระเบนอยู่ สวมเสื้อแบบตะวันตกแขนยาว ต้นแขนพองแบบหมูแฮม ปกคอตั้ง มีผ้าแพรหรือผ้าห่มสไบเฉียงทับตัวเสื้ออีกที ไว้ผมยาวเสมอต้นคอ สตรีชาววังจะมีผ้าแพรชมพูปักดิ้น มีลวดลายตามยศพระราชทาน สวมรองเท้าบูตและถุงเท้า

การแต่งกายของชาย: การแต่งกายจะเหมือนสมัยต้นรัชกาล ฝ่ายพลเรือนจะมีเครื่องแบบเต็มยศ เป็นเสื้อแพรสีกรมท่า ปักทองที่คอและที่ข้อมือ เวลาปกติจะสวมเสื้อคอปิด ผูกผ้าพันคออย่างชาวตะวันตก นุ่งผ้าไหมสีน้ำเงินแก่ สวมหมวกเฮลเมท (Helmet) สวมถุงเท้าขาวและรองเท้านักขี่ม้า

ภาพที่ 3 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนกลาง

การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย

การแต่งกายของหญิง: ผู้หญิงจะนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแพรไหม ลูกไม้ ตัดแบบ ตะวันตก แขนยาว พองฟู เอวเลื้อยเข้ารูป มีการคาดเข็มขัดหรือสายห้อยนาฬิกา มีสายสะพายผ้าแพร สวมถุงเท้ามีลวดลายและรองเท้านุ่งสูงให้ไว้ผมทรงดอกกระพุ่ม และมักนิยมเครื่องประดับมุก สายสร้อยหลายชั้น

การแต่งกายของชาย: ผู้ชายจะนุ่งกางเกงแบบฝรั่งแทนโจงกระเบน สวมหมวกกะโล่ ข้าราชการจะแต่งเครื่องแบบเหมือนอารยประเทศ (แบบพระราชกำหนด)

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5 ตอนปลาย

การแต่งกายสตรีในราชสำนักสมัยรัชกาลที่ 5

ยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของการแต่งกายไทยเริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็น สมัยเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงขนบวัฒนธรรมของไทยบางประการ วัฒนธรรมการแต่งกายเป็นอย่างหนึ่ง ของการเปลี่ยนแปลงโดยเริ่มจากทรงยกเลิกประเพณีข้าราชการเข้าเฝ้าโดยไม่สวมเสื้อ ต่อมาในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลง ขนบประเพณีไทยในด้านต่างๆ อย่างเต็มรูปแบบ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา การแต่งกายของคนไทยได้เข้าสู่ยุคสมัยที่เรียกว่า แบบสากลที่ละน้อยโดยมีเจ้านายและขุนนางเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงจากนั้นจึงแพร่สู่ราษฎรทั่วไปเกิดเป็นวัฒนธรรมอย่างใหม่ที่เป็นความทันสมัยหรือเรียกว่า “สากลนิยม” แพร่หลายไปใน ทุกหมู่เหล่าจนถึงปัจจุบัน

ด้านการแต่งกายของข้าราชการราชสำนักฝ่ายใน เมื่อเปรียบเทียบกับความเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งกาย ของข้าราชการสำนักฝ่ายหน้า ข้าราชการสำนักฝ่ายในยังคงยึดมั่นใน

ชนบประเพณีเดิมอย่างเหนียวแน่น เจ้าคุณพระประยูรวงศ์เมื่อครั้งยังเป็นเจ้าจอมมารดาแพ พระสนมเอกทูลรับอาสาเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง เพื่อสนองพระราชดำริและพระบรมราโชบายโดยเริ่มจากทรงผมซึ่งเดิมจะไว้ผมปึก มีลักษณะคล้ายผู้ชาย คือกลางศีรษะไว้ยาว ถอนไรผมเป็นวงรอบปอยผม ส่วนรอบศีรษะแทนที่จะโกนเกลี้ยงอาจไว้ผมคลุม บางยุคไว้ ยาวประบ่า บางยุคตัดสั้น บางยุคนิยมเป็นพู่อยู่ริมหูสำหรับประดับดอกไม้หรือเครื่องประดับอื่น เรียกผม ชนิดนี้ว่าผมทัด เจ้าจอมมารดาแพเริ่มไว้ผมยาว จนในที่สุดข้าราชการสำนักฝ่ายในก็หันมานิยมไว้ผมยาวโดยถ้วนหน้า ผมปึกเริ่มหายไป

ภาพที่ 5 เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (เจ้าจอมมารดาแพ ในรัชกาลที่ 5)

ด้านการแต่งกาย หลังจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับจากสิงคโปร์เมื่อ พ.ศ. 2413 แม้ว่าจะโปรดให้เปลี่ยนเครื่องแต่งกายและทรงผมของข้าราชการสำนักฝ่ายหน้า แต่ข้าราชการสำนักฝ่ายใน ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจนผ่านพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ 2 จึงทรงมีพระราชกระแสดำรัสให้เปลี่ยนแปลง เครื่องแต่งกายข้าราชการสำนักฝ่ายในเป็นแบบใหม่ คือ โปรดให้นุ่งโจงในเวลาปกติ ใส่เสื้อแขนชายชายเสื้อสั้น เพียงบันเอวแล้วห่มแพรสไบเฉียงบ่านอกเสื้อ สวมถุงเท้าหุ้มตลอดน่อง และสวมเกือกบูต ส่วนการนุ่งจีบ ทรงกำหนดให้ใช้หมักกับตาตเมื่อแต่งเต็มยศในงานพระราชพิธี

สตรีในราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 5 เลิกไว้ผมปึก แต่เปลี่ยนมาไว้ผมยาวประบ่าแทน ตามพระราชดำริ อยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาก็เปลี่ยนมา ไว้ผมทรงดอกกระพุ่ม คือ ตัดผมทั้งศีรษะปล่อยให้ยาวชี้ขึ้นมาเล็กน้อย คล้ายดอกกระพุ่ม เมื่อผมยาวพอดีแล้วก็จะหวีเสยขึ้นไปตรงๆ และตัดพองามเรียกกันว่า "ผมตัด" แต่อนุโลม เรียกว่า "ผมดอกกระพุ่ม" ราวกับว่าผมทรงดอกกระพุ่มนี้เป็นที่นิยมกันโดยทั่วไป แม้สตรีนอกราชสำนัก

ภาพที่ 6 ตัวอย่างทรงผมในสมัยรัชกาลที่ 5

เมื่อครั้งเสด็จกลับจากยุโรป พ.ศ. 2440 เครื่องแต่งกายแบบอังกฤษสมัยพระนางเจ้าวิคตอเรียของสหราชอาณาจักรเข้ามามีบทบาทอย่างมากในราชสำนักไทย ลักษณะเสื้อแขนพอง ตั้งแต่ไหล่ถึงต้นแขนและแนบกับลำแขนถึงข้อศอก หรือข้อมือ ที่เรียกกันว่า “เสื้อแขนหมูแฮมหรือขาหมูแฮม” คอเสื้อนิยมคอตั้งสูง ตัดพอดีเอว เอวจีบเข้ารูป หรือคาดเข็มขัด ส่วนผ้านุ่งยังโจงกระเบนผ้าม่วง ผ้าลาย หรือผ้าพื้นให้เข้ากับสีเสื้อหรือแล้วแต่โอกาส สวมถุงเท้าและรองเท้ายก ด้วยสตรีชาววังมีความช่างคิดและช่างประดิษฐ์ประดอยจึงปรับเปลี่ยนและประดับตกแต่งเพื่อเพิ่มความเป็นแบบของตนเอง เช่น ระบายลูกไม้เป็นชั้นๆ รอบแขนเสื้อติดโบเล็กๆ หรือใช้ลูกไม้ตกแต่งตัวเสื้อ คอ และ แขน ผ้าที่นิยมจึงเป็นผ้าลูกไม้ ผ้าไหม ผ้าแพรเนื้อดีจากยุโรป ถุงเท้า ก็มีวิวัฒนาการจากผ้าธรรมดา เป็นผ้าแพร ผ้าลายตาข่ายโปร่งและลวดลายต่างๆ ส่วนรองเท้าพัฒนาจากรองเท้าคัทชูคล้ายรองเท้าผู้ชาย เป็นคัทชูสั้นสูง

เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายรวมทั้งของประดับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่บ่งบอกสถานะของผู้แต่งได้เป็นอย่างดี เรามักจะเห็นภาพเขียนหรือภาพถ่ายของเจ้านายสตรีที่แต่งพระองค์งดงามนุ่งยกหม่มตาด ทรงเครื่องประดับ เต็มยศ ภาพเช่นนั้นจะกลายเป็นภาพลักษณ์ของสตรีในราชสำนักโดยที่ไม่ทำให้เราทราบได้ว่าในชีวิตประจำวันนั้น สตรีในราชสำนักจะมีการแต่งกายอย่างไรและแตกต่างกันมากหรือไม่ หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมชได้ บรรยายการแต่งกายของสาวชาววังไว้ในนวนิยายเรื่อง สี่แผ่นดิน ว่าแต่งกายคล้ายกันไปหมด คือ นุ่งโจงกระเบน หม่มผ้าจีบ สีสตามวัน

แม้แต่เจ้านาย เช่น “เสด็จ” ในเรื่องก็แต่งกายเช่นเดียวกัน ทำให้คิดไปได้ว่าในการแต่งกายดั้งเดิมของสตรีไทยซึ่งมักจะประกอบด้วยการ “นุ่งผืน ห่มผืน” ความแตกต่างของผู้สวมใส่ที่แสดงออกทางเสื้อผ้า อาจจะยังมีไม่มากนัก โดยเฉพาะในการใช้ชีวิตประจำวัน และดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าพัฒนาการทางด้านการแต่งกายของสตรีในราชสำนัก ซึ่งเห็นได้ชัดในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเฉพาะการสวมเสื้อและเริ่มประดับเครื่องประดับแบบตะวันตกนั้น ทำให้การแบ่งแยกสถานะผู้ดีและไพร่ และการแสดงความมั่งมี โอ้อวดด้วยเครื่องแต่งกายปรากฏชัดเจนขึ้น ซึ่งจะพิจารณาความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยแยกประเด็นออกเป็นการแต่งกาย และเครื่องประดับ ตามลำดับ

ภาพที่ 7 ตัวอย่างการแต่งกายสตรีชาววังในสมัยรัชกาลที่ 5

การแต่งกายของสตรีในราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 5 ในช่วงสืบทอดวัฒนธรรมเดิม

ช่วงสืบทอดวัฒนธรรมเดิม จัดอยู่ในช่วงที่รับวัฒนธรรมแต่ครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงที่รับการสืบเนื่องการแต่งกายของสตรีราชสำนักจากยุคกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงธนบุรี นำมาปฏิบัติใช้ต่อในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

1. ในระดับสตรีสามัญ ข้าหลวงที่ทำงาน การแต่งกายจะไม่ค่อยพิถีพิถันมากนัก เช่นเดียวกับสตรี ชาวบ้านทั่วไปคือจะเน้นในเรื่องการปกปิดร่างกายและความเรียบง่าย กระฉับ กระเฉง เพราะต้องปฏิบัติภารกิจซึ่งเป็นหน้าที่ประจำอยู่ เช่น การห่มผ้าโดยใช้คาดหน้าอกเหน็บริมผ้า ข้างบนชุกลงไป ให้ติดกับส่วนที่คาด ปล่อยชายทิ้งลงไปข้างหน้า หรือห่มคาดหน้าอกเอาชายข้างหนึ่งพาดบ่า ทิ้งชายลงไปข้างหลังเรียกว่าห่มสไบเฉียง หากเป็นผู้มีฐานะหน่อยก็อาจจะจับเป็นจีบ สำหรับการห่ม ตะแบงมาน (*ตะเบ็งมาน*) นั้นเอาผ้าคาดตัวแล้วเอาชายทั้งสองที่

เท่ากันมาคาดหน้าอกไขว้ขึ้นไป ผูกกันไว้ที่คอ มักใช้ในเวลาทำงานหนัก ผ้าที่ใช้ส่วนใหญ่มักจะเป็นผ้าทอพื้นเมือง อาทิเช่น ผ้าตาบัวปอก ผ้าตาเล็งดา ผ้าตามะกล่ำ ภายในราชสำนักจะพบเห็นการแต่งกายแบบนี้ได้จากพวกนางข้าหลวงระดับล่างไปถึงโขนนยาม ในขณะที่ทำกิจธุระภายในตำหนักหรือเรือนที่พัก หรือในช่วงเวลาส่วนตัวหลังจากว่างงานราชการ ในรัชกาลที่ 5 สตรีราชสำนักนิยมสวมเสื้อแขนกระบอกผ้าหน้า คอตั้งเล็กน้อยไว้ข้างใน แล้วห่มผ้าทับด้วย

2. ในระดับชนชั้นสูง เจ้านาย ท้าวนาง ฯลฯ การแต่งกายของสตรีราชสำนักในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จะนิยมนุ่งผ้าจีบห่มสไบ ซึ่งรับอิทธิพลต่อจากยุคกรุงศรีอยุธยาสืบเนื่องจนถึงรัชกาลที่ 1-3 ดังจะเห็นได้จากพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่ทรงไว้ว่า

ขนมจีบเจ้าจีบห่อ   งามสมศอประพิมพ์ประพาย
 นึ่งนึ่งนุ่งจีบทวาย   ชายชักกลีบจีบแนบเนียน

หมายถึงพระมเหสีทรงพระภูษาจีบเป็นผ้าเมืองทวาย ชักชายพกขึ้นเล็กน้อยเป็นรูปแบบการทรงพระภูษาที่นิยมมาในช่วงนั้น ในรัชกาลที่ 4 สตรีราชสำนักนิยมนุ่งโจงมากขึ้น แต่ในตอนต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การแต่งกายแบบโบราณคือนุ่งจีบหน้านางห่มสไบดูจะกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง โดยเฉพาะหลังจากที่พระมเหสีอิกาทองกรมสมเด็จพระสุทนต์นราธิวาสประยูร หรือทูลกระหม่อมแก้วเข้ามามีบทบาทในการดูแลกิจการในวัง เนื่องจากทรงมีพระราชนิยมในการแต่งกายในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นการแต่งกายแบบจารีตประเพณี ตลอดทั้งทรงเป็นพระราชธิดาในรัชกาลที่ 3 ด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาล่วงเลยมา การแต่งกายแบบนุ่งจีบห่มสไบ ดูเหมือนจะได้รับความนิยมน้อยลงไปด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชนิยมให้สตรีราชสำนักแต่งตัวแบบตะวันตกมากขึ้นโดยเฉพาะในโอกาสที่จะต้องออกงานสมาคมต้อนรับแขกชาวตะวันตก การแต่งกายแบบเดิมตามโบราณราชประเพณีคงให้ใส่เฉพาะเวลาออกงานพระราชพิธีสำคัญจึงจะแต่งเต็มยศ ในการออกงานทั่วไปโปรดให้นุ่งโจงและสวมเสื้อแขนยาวซึ่งเรียกว่า “เสื้อแขนกระบอก” และห่มสไบเฉียงบ่า นอกเสื้อ และให้สวม “เกือกบูต” กับถุงเท้าหุ้มตลอดน่องแทนสำหรับชุดในโอกาสพิเศษ ผ้าที่ใช้ส่วนใหญ่จะสั่งมาจากต่างประเทศทั้งจาก อินเดีย จีน และตะวันตกในช่วงหลัง เพื่อนำมาตัดเย็บเป็นส่วนประกอบของการแต่งกายทั้งผ้าสไบเฉียง (ผ้าทรงสะพัก) ผ้านุ่ง และเสื้อแขนกระบอก ผ้าที่นำมาใช้จึงมีหลายรูปแบบทั้งผ้าเยียรระยับ ผ้าทอด้วยไหมสีควบด้วยไหมเงินไหมทอง ผ้ากรองทองซึ่งส่วนมากทำเป็นผ้านุ่งผ้าลายอย่างเป็นผ้าที่ราชสำนักสยามออกลายเองแต่ต้องนำไปผลิตและสั่งเข้ามาจากอินเดีย ผ้าเข้มขาบ ส่วนใหญ่นิยมนำมาตัดเสื้อ ผ้าตาตใช้นุ่งเวลาแต่งเต็มยศ นอกจากนี้ยังมีผ้า อัดลัด

ผ้าไหมด ชุดในโอกาสพิเศษดังกล่าว สามารถจำแนกออกเป็นชุดออกงานพระราชพิธีสำคัญๆ หรือ ในงานรับรองพระราชอาคันตุกะต่างประเทศ ทรงปรับปรุงฉลองพระองค์แบบโบราณ เพื่อคงเอกลักษณ์ ความเป็นไทย กล่าวคือ ผ้าทรงไหมสีกทองหรือยกเงิน มีเชิงชาย จีบหน้า ไข่ชายพก คาดสายรัดบั้นพระองค์ สายทองหัวลงยาประดับเพชรพลอยโบราณ ฉลองพระองค์ เป็นแพรไหมตาดหรือลูกไม้เงินทองเยียรยับ ตัดเป็นเสื่อคอกลมแขนกระบอกหรือจีบยาวจรด ข้อพระหัตถ์ ตัวเสื่อมักแต่งด้วยลูกไม้ ลูกปิด ระบายหรือ เลื่อมทรงสะพักนอกเสื่อเป็นริ้วทอง หรือตัวนปักดินหรือเลื่อม เครื่องประดับมักเป็นสร้อยสังวาลย์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์และตรา อื่นๆ ที่ใช้เฉพาะเต็มยศอย่างขัตติยนารีตามแบบโบราณราชประเพณี

ชุดเต็มยศทรงออกแบบสำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าจอมหม่อมห้ามสะไห้หลวงและ ข้า- ราชบริพารสตรีที่ได้รับบรรดาศักดิ์เพื่อใช้ในงานพระราชพิธีต่างๆ ผ้านุ่งยกดอกไหมสีต่างๆ แบบโจงกระเบน สวมเสื่อแพรหรือไหมหรือผ้าลูกไม้ตามความพอใจ แขนยาวเลยข้อศอก หรือ ยาวจรดข้อมือ ตัวเสื่อประดับ ด้วยลูกไม้ ระบาย ลูกปิดดินหรือเลื่อมให้กลมกลืนกับ ผ้านุ่ง สะพายแพรแถบที่ทรงกำหนดชั้นไว้ให้คู่กับ ดวงตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามชั้นที่ ได้รับพระราชทาน สวมถุงเท้าและรองเท้าส้นสูงตามสมัยนิยม

การแต่งกายของสตรีในราชสำนักในสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงรับกระแสวัฒนธรรมตะวันตก

ชาติตะวันตกเข้ามามีบทบาทในกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระ พุทธเลิศหล้านภาลัย แต่ดูเหมือนว่าอิทธิพลตะวันตกที่มีต่อการแต่งกายของสตรีไทยจะได้รับการตอบ รับอย่างเป็นรูปร่างมากขึ้นในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นรัชกาลที่บ้านเมืองมี การติดต่อกับชาวตะวันตกมากขึ้น ทั้งในด้านการค้า และการทำสัญญาทางไมตรีจนกระทั่งมีการตั้ง สถานกงสุลในพระนคร การแต่งกายของสตรีเริ่มเปลี่ยนรูปแบบกระชับ รัดกุมขึ้นนิยมสวมเสื่อและหม สไบ เสื่อแขนยาวประกอบลูกไม้ก็เริ่มเข้ามาแล้วเช่นกัน สิ่งของที่ประกอบการแต่งกาย ต่างเริ่มปรากฏ ให้เห็นทั้งถุงเท้า รองเท้า แต่ยังไม่เป็นที่นิยมนัก สำหรับทรงผมนั้น แต่เดิมสตรีนิยมไว้ผมทรงปีก ซึ่งมี เรือนผมบนกลางศีรษะทำนองเดียวกับผู้ชาย รอบศีรษะไว้ผมยาวลงมาประบ่า หรือผมทัด ซึ่งตัดเกรียน รอบๆ ศีรษะ แล้วไว้ผมเป็นพู่ที่ริมหูสำหรับเกี่ยวดอกไม้หรือเครื่องประดับทั้ง ๒ ข้าง ชาวต่างประเทศ เห็นเป็นเรื่องวิปริต แปลกตาจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกและเปลี่ยนมาเป็นไว้ผมยาวและผม ทรงตัด (ดอกกระทุ่ม) ดังที่นิยมกัน

ต่อมาจนถึงรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งเห็นถึง ความสำคัญของการปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยเป็นสากลนิยมมากขึ้น ในตอนต้นรัชกาลได้ทรงเสด็จ พระราชดำเนินยังต่างประเทศ อาทิ สิงคโปร์ ซวา และอินเดีย เพื่อทอดพระเนตรวิถีการปกครอง

บ้านเมือง สังคมวัฒนธรรมของประเทศที่ได้ชื่อว่า เจริญขึ้นในฐานะอาณานิคมของชาติตะวันตก หลังจากเสด็จพระราชดำเนินกลับ โปรดเกล้าฯให้มีการปรับเปลี่ยน ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ภายในราชสำนักทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน เช่น เครื่องแต่งตัวสำหรับข้าราชการฝ่ายหน้า ผู้ที่จะตามเสด็จเมื่อเวลาเข้าสมาคมและการพิธีต่างๆ ให้สวมถุงเท้า รองเท้า และแต่งกายเครื่องแบบทั้งทหาร และพลเรือน ฝ่ายทหารมีทั้งเครื่องแบบเต็มยศและเครื่องแบบปกติ ฝ่ายพลเรือนมีเครื่องแบบเต็มยศอย่างเดิม ผมหักที่เคยไว้ทรงมหาดไทยก็เปลี่ยนเป็นผมทรงตัด(รองทรงในปัจจุบัน)

สำหรับการแต่งกายของสตรีราชสำนักในเวลาปกติทั่วไปหากอยู่ภายในที่รโหฐานเป็นส่วนตัวจะยังคงแต่งกายนุ่งโจง ท่มผ้าสไบจีบและไม่จีบอยู่ แต่หากออกนอกตำหนักหรือเรือนพักอาศัยนิยมสวมเสื้อและท่มผ้าทับ แต่จะเป็นเสื้อเรียบๆ ไม่หรูหราเท่ากับเสื้อชาห์มุฮัมหมัด เจ้านายสตรีเวลาเสด็จลงพระราชอุทยานทรง เล่นกีฬาในสนามหรือในคราวเสด็จไปที่อื่นที่มีใช้พิธีต้องทรงผ้าพื้นแบบโจงกระเบน ฉลองพระองค์ผ้าลูกไม้ หรือแพรอักษิณี สีอ่อนๆ หรือขาวแบบเรียบ แขนยาวแบบแขนเจ็ด แขน ๓ ส่วนหรือแขนกระบอกตามความเหมาะสม มีแพรท่มจีบตามยาวสะพายจากอังสาห้อยชายไว้ข้างขวารวมไว้ที่บนพระองค์ ฉลองพระบาทเป็น รองเท้าหนังสีดำขาว ตามโอกาสใส่กับถุงเท้าโปร่งมีลวดลายพิสดาร หรือสีพื้นตามความเหมาะสม ขาววัง เรียกว่า ชุดสปอร์ต ในช่วงปลายรัชกาล แบบของเสื้อมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย แต่ยังคงรูปแบบเสื้อตะวันตกอยู่ คอตั้งสูง แขนยาวฟู และเพิ่มระบายลูกไม้เป็นชั้นๆ รอบแขนเสื้อ เอวเสื้ออาจจับเข้ารูปหรือคาดเข็มขัด สวมถุงเท้ายาวรองเท้าสันสูง ผ้าซึ่งเป็นของใหม่และเป็นที่ยอมรับมากในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ผ้าลูกไม้ และส่วนประกอบที่เป็นลูกไม้ ซึ่งนำเข้ามาจากเมืองนอกทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศตะวันตก หรืออาณานิคมของตะวันตก และสั่งซื้อจากร้านค้าชาวฝรั่งเศสที่มาเปิดบริการในพระราชอาณาจักรหรือสั่งซื้อจากร้านค้าในต่างประเทศ ดังปรากฏให้เห็นว่าทางราชสำนักมีการสั่งซื้อผ้าลูกไม้แพร ลูกไม้อาแลงเซียง ถุงเท้าแพร ผู้หญิง จากเมืองซามาร์รังบนเกาะชวา เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากอินเดีย พ.ศ. 2416 มีชาวต่างประเทศเข้ามาค้าขายในเมืองไทยมากขึ้น รวมไปถึงพวกแขกชายฝ้ามาตั้งห้างรับจ้าง ทำเครื่องแต่งตัวอย่างฝรั่งขึ้นเป็นครั้งแรกที่ตึกถนนบำรุงเมือง ซึ่งสร้างใหม่ตรงวงเวียนสี่แยก ต่อมาเป็น ห้างแบดแมน ก็เป็นที่หนึ่งที่ได้รับความนิยมมากในขณะนั้น

สิ่งที่แตกต่างไปจากคนอื่นในเรื่องการแต่งกายสำหรับฝ่ายในในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า คือ สำนักพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ไม่โปรดแต่งกายเหมือนกับชาวราชสำนักสยามที่ใส่เสื้อ ฝรั่งนุ่งโจง ผมหัก สวมถุงเท้า รองเท้า นิยมนุ่งผ้าซิ่น หรือผ้าลุนตยาอซิก แบบราชสำนักพม่ามีการต่อต้านจากที่ปลายซิ่นกับเสื้อฝรั่ง ผมหักสวมแบบสตรีสาวชาวเหนือ แต่มีการยอมรับที่จะสวมถุงเท้ารองเท้าด้วยเช่นกัน ถือได้ว่าเป็นตัวอย่าง ในการแต่งกายที่รู้จักนำความเป็นท้องถิ่นผูกประสานกับความเป็นสากลได้อย่างลงตัว

เครื่องประดับของสตรีในราชสำนักสมัยรัชกาลที่ 5

เครื่องประดับสตรีมีการพัฒนาไปอย่างหลากหลาย เริ่มจากผ้าสไบที่กลายเป็นเครื่องประดับ เพื่อเพิ่มความงามของเสื้อโดยห่มนอกเสื้อแล้วแปลงเป็นผ้าพาดไหล่เรียกว่าแพรสะพาย ซึ่งต่อมาได้รับความนิยมมากกว่าสไบเฉียง เครื่องประดับเปลี่ยนจากมงกุฎหรือรัดเกล้าเป็นกระบังแบบเตี้ยๆ ประดับเพชรเป็นรูปทรงหรือลวดลายต่างๆ มีสายสร้อยคอสั้นบ้าง ยาวบ้าง ประดับอัญมณีหลากชนิดรวมทั้งไข่มุกซึ่งนิยมสร้อย ไข่มุกซ้อนกันหลายๆ สาย มีการทอยจี๊แบบฝรั่ง ตุ่มหู ส่วนใหญ่เป็นสายยาวระย้าที่เรียกว่า “พวงเต่าร้าง” เครื่องประดับแบบใหม่ คือเข็มกลัดติดเสื้อประดิษฐ์เป็นรูปต่างๆ เช่น ดอกไม้ สัตว์และแมลง นอกจากนี้ ยังทำเป็นพระนามาภิไธยย่อ หรือนามบุคคล เครื่องประดับนิยมใส่เป็นชุด คือใช้อัญมณีชนิดเดียวกัน และต้องเข้ากับสีเสื้อผ้าทั้งสร้อยคอ ต่างหู สร้อยข้อมือ เข็มกลัด และแหวน

เครื่องแต่งกายสตรีของข้าราชการสำนักฝ่ายในในรัชสมัยนี้จึงเป็นการผสมผสานระหว่างแบบยุโรปและของไทยดั้งเดิม มีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่องด้วยการเพิ่มลักษณะของตนเองลงไปแบบเครื่องแต่งกายอื่นๆ การแต่งกายในราชสำนักเครื่องประดับ นับได้ว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่ง ที่จะทำให้ภาพของสตรีราชสำนักออกมาดูดี และแตกต่างจากสามัญชนทั่วไป เครื่องประดับที่ใช้ประดับ เครื่องตกแต่งกับเสื้อผ้าต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ

1. เครื่องประดับไทย

ใช้ประดับตกแต่งในเวลาแต่งกายเต็มยศตามแบบฉบับโบราณส่วนใหญ่มักจะเป็นงานพระราชพิธี สำคัญๆ เช่น การนุ่งผ้าจีบลายทองประกอบเครื่องประดับทับทรวงที่หน้าอก มีพารัดหรือกำไลแขนเป็นเครื่องประดับที่ต้นแขน สะอั้งสายรัดเอว สร้อยสังวาลยาวไขคดล้อมสะพายแล่งที่เรียกว่าสร้อยตัว ตุ่มหูเพชร แหวนเพชร นอกจากนี้ในบางโอกาสยังมีการสวมกำไลที่ข้อเท้าเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นสตรีที่ยังไม่ได้แต่งงาน ภาพของการแต่งกายด้วยเครื่องประดับอาภรณ์หลายหลากชนิด ตั้งแต่ พระเกี้ยวเมมาณี (จุก) ปิ่น พารัด ทองกรข้อพระหัตถ์และพระบาท กำไล จี๊ สร้อยสังวาลย์ สะอั้ง เข็มขัดสายทอง เงิน รวมทั้ง หัวเข็มขัด หรือ ปิ่นหนึ่ง อัมรงค์ (แหวน) ส่วนใหญ่ทำด้วยทองฝังเพชรลูก ฝังเพชรซี่ก ทับทิม มรกต และนพเก้า เจ้านายในแต่ละตำหนักจะทรงมีเครื่องประดับอาภรณ์เป็นของส่วนพระองค์เป็นจำนวน มากน้อย สุดแล้วแต่จะทรงประทานแต่งให้กับท่านพระองค์ใด ถือได้ว่าเป็นการแสดงออก ซึ่งสถานภาพความเป็นอยู่ของแต่ละตำหนัก ส่วนมากแล้วจะอยู่ในสำนักของสมเด็จพระอัครมเหสี พระบรมวงศานุวงศ์และเจ้าจอมที่ฐานะมั่งคั่ง อาทิเช่น งานพระราชพิธีโสกันต์ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้า- วาปีบุษกรในเจ้าจอมมารดาพร้อม เมื่อ พ.ศ. 2444 ทรงได้รับการแต่งพระองค์ เครื่องเพชรถวายเต็มที จากเครื่องประดับในสำนักสมเด็จพระที่นั่ง (สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรม

ราชินีนาถ) โดยสมเด็จพระที่นั่งเป็น ผู้ทรงผัดพระพักตร์พระราชทานเองและทรงโปรดเกล้าฯ ให้ ม.จ.หญิง พิไลเลขา ดิศกุล เป็นผู้แต่งพระองค์ ประทานฉลองพระองค์เป็นเครื่องของเจ้านาย พระองค์ชาย และทรงพระดำริให้ทรงหงส์หรือท่านเพชร คู่หนึ่งบนพระอังสา หงส์หรือท่านนั้น เป็นเครื่องประดับเพชรทั้งตัวและปากคาบเพชรห้อยลงมา

เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระบรมราชินีนาถ นั้นเป็น เจ้านายที่มั่งคั่งด้วยเครื่องประดับยิ่งนัก การแต่งพระองค์ในแต่ละโอกาสทรงนิยมแต่ง เครื่องประดับอย่างเต็มพระองค์ เมื่อถึงงานพระราชพิธีสำคัญ เครื่องประดับอาภรณ์ต่างๆ เหล่านี้ ทรงเลือกเป็นลวดลายศิลปะอันงดงาม จากของเก่าบ้าง และมักจะทรงปรึกษาหารือช่าง ศิลปะผู้มีฝีมือสมัยนั้น ซึ่งมีทั้งช่างไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม หลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจเป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้รับพระเสาวนีย์ไปจัดการ อยู่เนืองๆ เมื่อทรง เลือกสรรลวดลายศิลปะอันงดงามเป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้ว ก็จะทรงมอบให้ช่างทองหลวงใน สมัยนั้น ได้แต่ขุนกาญจนประดิษฐ์ หรือให้ ห้างแกแลตนำไปจัดทำ

2. เครื่องประดับแบบตะวันตก

เครื่องประดับรูปแบบดังกล่าวถือได้ว่าเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงการใช้ เครื่องประดับของ ราชสำนักไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็น ผลพวงมาจากการเสด็จ พระราชดำเนินประพาสยุโรปเป็นสำคัญ ประกอบกับมีการเปิดกิจการ ของห้างฝรั่งที่เข้ามาประกอบธุรกิจ ในพระราชอาณาจักร ซึ่งรวมไปถึงร้านขายเครื่องประดับ เพชรพลอยแบบตะวันตก แนวพระราชนิยมใน การประดับเครื่องอาภรณ์แบบตะวันตกออกใน งานพระราชพิธีต่างๆ จะเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น ดังลาย พระหัตถเลขาของพระนางเจ้าสุชมล มารศรี พระราชเทวี ทรงมีถึงสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า บริพัตรสุขุมพันธ์ กล่าวถึงบรรยากาศ งานรับเสด็จหลังจากการเสด็จกลับจากยุโรปครั้งแรก (พ.ศ. ๒๔๔๐) เมื่อมีการเลี้ยงแพนซีที่วัง บูรพาภิรมย์ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งเต็มยศ ทหารไทย สมเด็จพระ นางเจ้าเสาวภาผ่องศรีพระบรมราชินีนาถ ทรงแต่งนุ่งเยียรบับหม่มตาดเครื่องประดับ ใช้ของฝรั่ง ทั้งสิ้น ลักษณะการใช้งานเครื่องประดับแบบตะวันตกในระยะนั้นมักจะใช้ตัวจีหรือเข็มกลัด นำมาติดบริเวณด้านหน้าของฉลองพระองค์ครั้งละหลายอัน

การแต่งกายของชายหญิงสามัญชนทั่วไป ในสมัยรัชกาลที่ 5

ในส่วนของผู้หญิงสามัญชนยังไม่มีเปลี่ยนแปลงมากนักยังคงนุ่งโจงกระเบนและห่มผ้าแถบ เช่นเดิม ส่วนเด็กผู้หญิงสวมเสื้อคอกระเช้า นุ่งโจงกระเบนหรือลอยชาย เวลาออกงานสวมเสื้อแขนยาว คอปิด

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงออกประกาศ 2 ฉบับ ฉบับแรกคือ "ประกาศ ห้ามคนแต่งตัวไม่สมควรมิให้ไปมาในพระราชฐานที่เสด็จออก" โดยห้ามผู้ใหญ่ทั้งหญิงชายสวม แต่เสื้อชั้นใน หรือไม่สวมเสื้อเลย หรือนุ่งกางเกงขาสั้นเหนือเข่า หรือนุ่งผ้าหยักรั้งไม่เปิดเข่า หรือนุ่งโสร่ง หรือสวมรองเท้าไม่มีถุงเท้าหรือสวมรองเท้าสลิปเปอร์ (รองเท้าแตะ) ตลอดจนเด็กที่เปลือยกายเข้ามาในบริเวณพระราชวังชั้นนอกด้านหน้ากับบริเวณวัดพระศรีรัตนศาสดารามยกเว้นคนงานขนของก่อสร้าง กวาดล้าง ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนหรือพาเด็กหรือปล่อยเด็กที่แต่งกายไม่สมควรดังกล่าวล่วงเข้ามาในเขตที่กำหนดไว้ ให้นายประตูจับไล่ ห้ามปราม ถ้าไม่ฟังให้จัดส่งศาลกระทรวงวังตัดสินลงโทษ ปรับไม่เกิน คราวละ 20 บาท หรือขังไว้ใช้การไม่เกินคราวละ 15 วัน หรือทั้งปรับทั้งขังตามควรแก่โทษ ถ้าผู้ทำผิดเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีลงไป บิดามารดาหรือมูลนายหรือผู้เลี้ยงดูเด็กนั้นจะต้องรับโทษแทนทุกประการ ประกาศเมื่อวันที่ 20 มกราคม ร.ศ.117 (พ.ศ. 2441) ประกาศอีกฉบับหนึ่ง "ประกาศห้าม การแต่งกายไม่สมควร" ห้ามชายหญิงที่นุ่งผ้าหยักรั้งไม่ปรกเข่าหรือนุ่งกางเกงขาสั้น หญิงเปลือยอก หรือห่มผ้าไม่ปิดบังอกให้เรียบร้อย เด็กไม่นุ่งกางเกงหรือไม่สวมเสื้อผ้า เดินไปมาตามถนน แม่น้ำ ลำ คลองหรืออยู่ในบ้านที่อยู่ริมถนน หรือ บ้านเรือนหรือเรือนแพที่อยู่ริมแม่น้ำลำคลองหรือตามที่ สาธารณะให้เป็นที่น่ารำคาญแก่ผู้พบเห็น หากผู้ใดฝ่าฝืน ให้เจ้าพนักงานกรมกองตระเวนจัดส่งศาล พิจารณาลงโทษปรับไม่เกินคราวละ 10 บาท ถ้าผู้ทำผิดเป็นเด็ก อายุต่ำกว่า 15 ปีลงไป บิดามารดา หรือผู้ปกครองต้องไปรับโทษแทน ประกาศเมื่อวันที่ 22 มกราคม ร.ศ.117 (พ.ศ. 2441) จะเห็นได้ว่า ทรงพยายามพัฒนารูปแบบการแต่งกายแบบสากลนิยม ในแบบสุภาพชนออกไปยังประชาชนทั่วไป ด้วย โดยใช้กฎหมายและประกาศต่างๆ เช่น กรอบในการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเคยชินในการแต่ง กายอันนำไปสู่การเป็นประเทศที่มีอารยะเท่าเทียมชาติตะวันตก

เพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจนโดยเฉพาะกรณีของสามัญชนทั่วไปทั้งผู้หญิงและผู้ชาย จึงได้แบ่ง ระยะเวลาเพื่อให้เห็นพัฒนาการการแต่งกายในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังต่อไปนี้

ต้นรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2411–2429

หญิง	นุ่งผ้าโจงกระเบนใส่เสื้ออีกชั้นหนึ่ง หากอยู่กับบ้านจะไม่ใส่เสื้อคองหมัดแต่สไบในพิธีต่างๆ
ชาย	นุ่งผ้าม่วงโจงกระเบน สวมเสื้อราชประแตน คือเป็นแบบเสื้อนอก กระดุม 5 เม็ดสวม "หมวกหางนกยูง" และถือไม้เท้า เมื่อไปในงานพิธีต่างๆ ให้ใส่ถุงเท้า รองเท้าด้วย
ทรงผมหญิง	เล็กไว้ผมเปีย หันมาไว้ผมยาวประป่าเป็นส่วนมาก
ทรงผมชาย	ได้เล็กไว้ผมทรงมหาดไทย หันมาไว้ผมยาวทั้งศีรษะ และผมรองทรง มีมากกว่าสมัยก่อนๆ โดยเฉพาะตอนเข้าเฝ้า
เครื่องประดับ	ได้แก่ สร้อยคอ สร้อยตัว สร้อยข้อมือ กำไล แหวน เข็มขัด ซึ่งมีลวดลายงดงาม

ตาราง 2 แสดงตัวอย่างการแต่งกายของสามัญชนในสมัยรัชกาลที่ 5 (ตอนต้น)

กลางสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2430–2440

หญิง	ส่วนมากนิยมนุ่งผ้าจีบ ไว้ชายพก แต่หันมานิยมเสื้อแบบตะวันตก คอตั้ง แขนยาว ตันแขน พองคล้ายขาหมูแฮม มีผ้าห่ม หรือแพรสไบเฉียง แล้วแต่โอกาส หักตัวเสื้ออีกทีหนึ่ง นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังได้ พระราชทานแพรสะพายสีชมพูกับด้วยดั้นเป็น ลวดลายต่างๆ ตามชั้นยศ สำหรับฝ่ายในอีกด้วย
ชาย	นุ่งโจงกระเบนผ้าม่วง สวมเสื้อราชปะแตน เช่นเดียวกับสมัยต้นรัชกาล
ทรงผมหญิง	นิยมไว้ผมยาวเสมอต้นคอ
ทรงผมชาย	ยังคงไว้ผมรองทรง เช่นเดียวกับตอนต้นรัชกาล
หน้า	เริ่มใช้เครื่องสำอางแบบชาวตะวันตก

ตาราง 3 แสดงตัวอย่างการแต่งกายของสามัญชนในสมัยรัชกาลที่ 5 (ตอนกลาง)

2.1.4 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453-2468)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้รับการศึกษาอย่างดีจากประเทศอังกฤษทั้งในด้านการทหาร และพลเรือนทรงเป็นผู้นำในการปรับปรุงประเพณี และวัฒนธรรมของชาติสืบต่อ จากสมเด็จพระบรมชนกนาถรัชกาลที่ 5 พระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะให้ชาวโลกได้ประจักษ์ในวัฒนธรรมประเพณี อันเก่าแก่ของไทย ได้มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกทำในเดือนพฤศจิกายน 2453 ตาม ราชประเพณี ครั้งหลังเรียกว่า “พระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช” ประกอบพิธี ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในเดือนพฤศจิกายน 2454 เป็นพิธีมหามงคลยิ่งใหญ่มากเป็นประวัติการณ์ เป็นครั้งแรกที่มีผู้แทนประมุขและ ผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศมาร่วมในพระราชพิธีนี้ด้วย มีการปรับปรุงการแต่งกายของคนไทยให้เรียบร้อยสวยงาม เพื่อแสดงความเป็นชาติอารยะ เช่น เสื้อของสตรีเปลี่ยนมาเป็นเสื้อคอลึกกว่าในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 แขนยาวเสมอ ข้อศอก มีผ้าแพรบางๆ สะพายทับตัวเสื้ออีกทีหนึ่ง

สตรีในสมัยนี้นิยมไว้ผมยาวเสมอต้นคอ ตัดเป็นลอนหรือตัดสั้นแบบที่เรียกว่า “ทรงซิงเกิ้ล” ไม่นิยมสวม เครื่องประดับมาก นอกจากใช้เครื่องประดับคอรอบศีรษะ

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการไว้ผมในรัชกาลที่ 6

สำหรับการแต่งกายของสตรี ต้นรัชกาลที่ 6 ยังคงนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อระบายลูกไม้ แต่คอจะลึกกว่าเก่า นิยมแขนยาวเสมอศอก แขนไม่พองมาก และ ไม่รัดปลายแขน เป็นชั้นๆ มีผ้าสไบ

พาดไหล่โดยรอบ ตอนหัวไหล่ ติดเข็มกลัด แล้วปล่อยให้หย่อนลงมา รวบชายสไบไว้ข้างลำตัว ทั้งชาย ยาวมีการใช้ผ้าแพรพิมพ์ดอก เป็นแพรสะพาย นอกเหนือจากผ้าแพรบาง หรือ ผ้าลูกไม้อย่างสมัยก่อน ต่อมาเริ่มนุ่งขึ้นตามพระราชนิยม ในรัชกาลที่ 6 นิยมผ้าจีน มีลายเชิง งดงามแบบเสื้อจึงเปลี่ยนไป เพื่อให้เหมาะสม สำหรับใส่เข้าชุดกับผ้าจีน เสื้อระบายลูกไม้ เป็นชั้น หรือเชิง ซึ่งนิยมกันมาแต่เดิมจึง เสื่อมความนิยมลงมา เป็นผ้าแพร ผ้าโปร่งบาง หรือผ้าพิมพ์ดอก คอเสื้อกว้างขึ้นอีก และแขนเสื้อสั้น ประมาณต้นแขน นอกจากนี้ ยังตกแต่งด้วยเสื้อ ตามความพอใจ ของผู้สวมใส่ เมื่อหันมานุ่งขึ้น แล้วก็ ไม่นิยมสะพายแพรอีกต่อไป การสะพายแพร ซึ่งพัฒนามาจาก การห่มสไบเฉียง ตามลักษณะการแต่ง กายแบบสตรีไทยแต่โบราณ จึงถูกยกเลิกไปโดยปริยาย อาจเป็นเพราะเห็นว่าตัวเสื้อ "เป็นแหม่ม"

อย่างเต็มที่แล้ว การสะพายแพรดูจะไม่เข้าชุดกัน สตรีสมัยนี้ยังคงสวมถุงน่อง และรองเท้าส้นสูง แต่ถุง น่องไม่นิยมที่เป็นผ้าโปร่งมีลวดลายหรือปักดินอย่างแต่ก่อน หันไปนิยมถุงน่อง เป็นสีพื้นธรรมดา ให้ เข้ากับสีผ้าจีนหรือสีเสื้อแทน

ภาพที่ 9 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 6

ตอนปลายรัชกาลที่ 6 โปรดให้สตรีนุ่งขึ้น ใ้ผ่มยาว และเกล้ามวยแบบตะวันตก ส่วน ผู้ชายยังคงนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบนสวมเสื้อราชประแตนและตัดผมแบบยุโรป เช่นเดียวกับรัชกาลที่ 5 การไว้ผมของสตรีในสมัยนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปอีก กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2454 เมื่อครั้ง งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเชิญบรรดาผู้แทน รัฐบาลและผู้แทนประมุขนานาชาติประเทศมาร่วมงานด้วย จึงโปรดให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าฯ ไฉยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ซึ่งต้องออกรับแขกเมืองด้วยไว้พระเกศยาวตามแบบ สากล ภายหลังจากนี้ก็มีผู้ไว้ผ่มยาวตามอย่างบ้าง ต่อมาในปี พ.ศ. 2463 เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าฯ ทรงอภิเษกสมรส ได้โปรดให้สตรีราชสำนักไว้ผ่มยาว เก้ามวยหรือไว้ผมบ๊อบตามแบบ

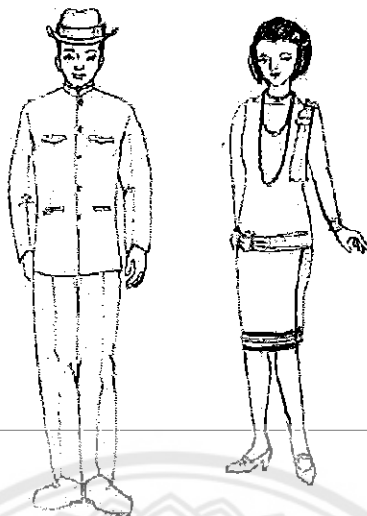
ตะวันตก ซึ่งสมัยนั้นนิยมใช้เครื่องประดับคาดรอบศีรษะด้วย การแต่งกายตาม พระราชนิยมจึงได้แพร่หลายออกสู่ประชาชน สตรีไทยจึงนิยมไว้ผมยาวกันอย่างแพร่หลาย แต่บางคนก็นิยมตัดสั้น แบบที่เรียกว่า ทรงซิงเกิ้ล ยกเว้นคนแก่ที่ยังนิยมนุ่งโจงกระเบนและไว้ผมทรงดอกกระพุ่มและผมทัดต่อไปตามเดิม

ส่วนทางด้าน การแต่งกายของชายนั้น ข้าราชการยังคงนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบน สวมเสื้อราชปะแตน ตัดผม แบบยุโรป สวมถุงเท้า รองเท้าเช่นเดียวกับรัชกาลที่ 5 ในระยะต่อมาจึงนิยมกางเกงแพรสีต่างๆ

2.1.5 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468-2477)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 การแต่งกายคล้ายชาวตะวันตกมากขึ้น ซึ่งที่นุ่งยาวเปลี่ยนเป็นผ้าถุงสำเร็จ กล่าวคือ เย็บผ้าถุงให้พอดีกับเอวโดยไม่ต้องคาดเข็มขัด สวมเสื้อหลวม ไม่เข้ารูป ตัวยาว แขนสั้นหรือไม่มีแขน ตกแต่งด้วยโบและระบายเหมือนของฝรั่ง เลิกสะพายแพรปัก ใส่สายสร้อย และตุ้มหูยาวแบบต่างๆ สวมกำไล ส่วนผมปล่อยยาวแต่ไม่ประบ่า และเริ่มนิยมตัดเป็นลอนทั้งนี้ เพราะคนไทยในช่วงนี้ได้มีโอกาสไปศึกษาต่างประเทศมากขึ้น จึงนำเอาอารยธรรมการต่างกายเข้ามาด้วย โดยเฉพาะอารยธรรมอเมริกันเริ่มเฟื่องฟูมากในสมัยต้นรัชกาลที่ 7 และได้เจริญขึ้นมาเป็นลำดับ จนสามารถมีอิทธิพลในด้านนำแฟชั่นมาสู่ประชาชนคนไทย ด้วยการที่สตรีหันมานุ่งกระโปรงกันบ้างประปราย แต่นุ่งกันในเฉพาะ บางพวก บางกลุ่มเท่านั้น เช่นในวงสังคมชั้นสูง พวกข้าราชการหรือผู้ที่ชอบแต่งตามแฟชั่น ในราวปี พ.ศ. 2474 สตรีไทยได้ปฏิบัติเครื่องแต่งกายให้ทัดเทียมกับชาวยุโรปอีก คือ จากถุงสำเร็จซึ่งปฏิบัติมาจาก ผ้าจีน ก็ได้เปลี่ยนเป็นกระโปรง 4 ตะเข็บ 6 ตะเข็บ มีผู้เล่ากันว่าข้าราชการหญิงในกรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบ ตัดใช้กันก่อนคนอื่น ๆ แล้วหลังจากนั้นเครื่องแต่งกายของสตรีไทยก็ได้วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ

ส่วนการแต่งกายของชายที่เป็นข้าราชการ ตลอดจนคนในสังคมชั้นสูงโดยทั่วไป ยังนิยมนุ่งผ้าม่วง โจงกระเบน สวมเสื้อราชปะแตน สวมถุงเท้า รองเท้า สวมหมวกสักหลาดมีปีกหรือหมวกกะโล่ ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายปกติสำหรับไปในงานพิธีหรืองานราชการโดยทั่วไป เมื่อเดินทางไปต่างประเทศจึงจะใส่เสื้อคอแบะ ผูกเนกไท นุ่งกางเกงแบบชาวตะวันตก ส่วนราษฎรทั่วไปยังคงนุ่งโจงกระเบนหรือสวมกางเกงแพร สวมเสื้อธรรมดา และไม่นิยมสวมรองเท้าอยู่ต่อไปตามเดิม

ภาพที่ 10 ตัวอย่างการแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 7

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงประเพณีวัฒนธรรมบางอย่าง ให้สอดคล้องกับการปกครองระบอบใหม่และให้เหมาะสมกับกาลสมัย ทั้งยังไม่เป็นที่ดูถูกดูหมิ่นจากชาวต่างประเทศที่เข้ามาติดต่อในประเทศไทยอีกด้วย

ในด้านการแต่งกาย รัฐบาลเห็นว่าการนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบน สวมเสื้อราชปะแตนอันเป็นเครื่องแต่งกาย ตามปกติหรือในงานพิธีของข้าราชการและสุภาพบุรุษโดยทั่วไปนั้นล้าสมัย จึงประกาศให้นุ่งกางเกงขายาวแทน แต่ยังไม่เป็นการบังคับทีเดียว ยังผ่อนผันนุ่งผ้าม่วงได้บ้าง จนปี พ.ศ. 2478 ได้ตราพระราชบัญญัติ การแต่งกายข้าราชการพลเรือน โดยให้เลิกนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบน โดยเด็ดขาด กำหนดเครื่องแบบการแต่งกาย ข้าราชการให้เป็นไปตามแบบสากล ราษฎรทั่วไปเมื่อเห็นข้าราชการนุ่งกางเกงขายาวแทนผ้าม่วงก็ทำตาม อย่างกันขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งนิยมแต่งกันแบบสากลกันมาจนปัจจุบัน

ในระยะนี้เริ่มไม่นิยมสวมหมวก จนกระทั่งถูกบังคับให้สวม ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มุ่งส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างขนานใหญ่ เป็นจุดของการสร้างชาติในด้านต่างๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีไทยมากมายหลายอย่าง โดยพยายามให้วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างชาติ มีการออกพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกาและประกาศต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องการแต่งกายของไทยหลายฉบับ ตลอดจนคำแนะนำในด้านการแต่งกาย รวมทั้งการประกาศห้ามผู้แต่งกายไม่สมควรปรากฏตัวในที่สาธารณะ ดังเช่น ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย ความว่า “ชนชาติไทยไม่พึงปรากฏตัวในที่ชุมนุมชนหรือสาธารณสถานในเขตเทศบาลโดยไม่แต่งกายให้เรียบร้อย เช่น นุ่งแต่กางเกงชั้นใน

หรือไม่สวมเสื้อ หรือนุ่งผ้าลอยชาย เป็นต้น"การแต่งกายที่ถือว่าเรียบร้อยนั้นควรแต่ง เครื่องแบบตาม สิทธิหรือโอกาส หรือแต่งกายตามแบบสากลนิยม หรือแต่งตามประเพณีนิยมในทำนองสุภาพ พระราช กฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม พุทธศักราช 2484 และพระราช กฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ความว่า

"ชาวไทยจักต้องรักษาเกียรติของประเทศชาติในที่สาธารณสถาน หรือที่ปรากฏแก่สาธารณชน ภายใน เขตเทศบาล ห้ามมิให้แต่งกายในทำนองที่จะทำให้เกิดเกียรติของประเทศชาติเสื่อมเสียไป เช่น นุ่ง ผ้าหยากรั้ง นุ่งแต่กางเกงใน นุ่งกางเกงชนิดสำหรับใส่นอน นุ่งผ้าขาวม้าหรือไม่สวมเสื้อ หรือสตรีสวมแต่ เสื้อชั้นใน หรือ มีแต่ผ้าคาดอก เป็นต้น แต่การแต่งกายตามความนิยมอันสุภาพ ณ สถานที่ตากอากาศ สถานที่อาบน้ำ หรือ เพื่อเล่นกีฬา หรือตามความจำเป็นในการประกอบกิจการนั้นให้แต่งได้ตามควร แก่เวลาและสถานที่"

แม้ว่าจะมีการนุ่งกระโปรงกันบ้างประปราย แต่ส่วนมากก็ยังนิยมนุ่งโจงกระเบนกัน อยู่ รัฐบาลจึงได้ วิวอนให้สตรีไทยเปลี่ยนแปลงการแต่งกายให้สมกับเป็นอารยประเทศโดยให้สตรีไทย ทุกคนไว้ผมยาวตาม ประเพณีนิยมหรือตามสมัยนิยมในขณะนั้น เลิกนุ่งผ้าโจงกระเบน และเลิกใช้ผ้า คาดอก หรือเปลือยกายท่อนบน ให้เปลี่ยนมาใช้ผ้าถุงอย่างสมัยโบราณหรือสมัยนิยมขณะนั้นและใส่ เสื้อแทน ต่อมาได้ขอร้องให้สตรีไทยสวมหมวก นุ่งกระโปรงและสวมรองเท้า

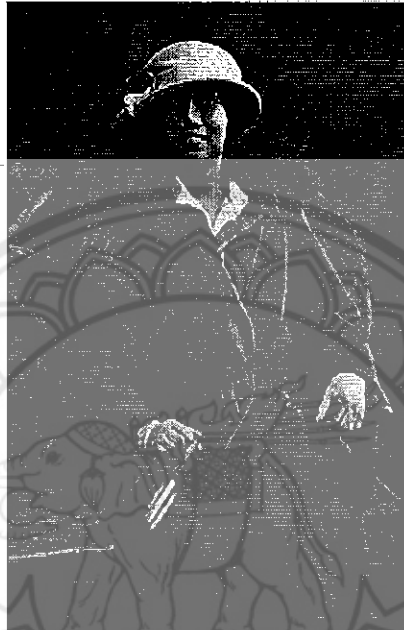
การแต่งกายแบบสากลเป็นที่นิยมในหมู่ข้าราชการอยู่แล้ว การนุ่งผ้าม่วงกำลังเสื่อม ความนิยม เพราะยุ่งยากสิ้นเปลืองและไม่สะดวก แต่ข้าราชการและประชาชนโดยทั่วไปยังคงนิยมนุ่ง กางเกงแพรดอกสี ต่างๆ ออกนอกบ้านอยู่ จึงได้ประกาศชี้แจงให้คำนึงถึงเกียรติของชาติ ไม่แต่งกาย ตามสบายและชักชวนให้ เลิกนุ่งกางเกงแพร โดยอ้างว่าเป็นวัฒนธรรมของจีนอีกด้วย

รัฐบาลได้พยายามชี้ให้ประชาชนเห็นว่า การแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อยจะมีส่วนช่วย รัฐบาลในการส่งเสริมวัฒนธรรมและสร้างชาติ ด้วยการแต่งกายเป็นระเบียบเรียบร้อยและสุภาพนั้น ย่อมเป็นการเชิดชูวัฒนธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างชาติให้วัฒนาถาวร ฉะนั้นจึงควรที่ ประชากรไทยผู้รักชาติจะร่วมใจกันส่งเสริมและปฏิบัติตามรัฐนิยมและประกาศของทางราชการโดย เคร่งครัด ทั้งยังได้กำหนดเครื่องแต่งกายเพื่อเป็นแนวทางให้ประชาชนปฏิบัติตามนี้โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท

1. เครื่องแต่งกายธรรมดา ได้แก่ เครื่องแต่งกายซึ่งตามปกติใช้ในที่ชุมนุมชน หรือ สาธารณสถาน
2. เครื่องแต่งกายตามโอกาส ได้แก่ เครื่องแต่งกายซึ่งใช้ในการกีฬาหรือสังคมตาม ควรแก่กาลเทศะ
3. เครื่องแต่งกายทำงาน

ก. ทำงานทั่วไป ได้แก่ เครื่องแต่งกายซึ่งใช้เพื่อประกอบการงานตามอาชีพปกติ

ข. ทำงานเฉพาะ ได้แก่ เครื่องแต่งกายซึ่งใช้เพื่อประกอบงานอาชีพบางชนิด โดยให้มีลักษณะเหมาะสมแก่สถานที่และการทำงานนั้นๆ ทั้งนี้ รวมถึงเครื่องแบบซึ่งทางราชการหรือองค์การอาชีพนั้นๆ ได้กำหนดไว้

ภาพที่ 11 ตัวอย่างการแต่งกายช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง

(สมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร)

นอกจากนี้ยังได้กำหนดลักษณะหมวกของสตรีไทยว่า ควรเป็นหมวกที่อาจทำด้วย ฟาง ผ้า แพร สักหลาด ไบลานหรือไม้สานก็ได้ และไม่ควรถือหมวกที่ทำด้วยวัตถุแวววาวในเวลาเช้า หรือกลางวัน สีของหมวกควรกลมกลืนกัน สีของเสื้อผ้า ลักษณะของหมวกต้องไม่มีลักษณะเป็นหมวก ชายหาด หมวกใส่นอน หมวกผู้ชายหรือสายรัดคางอย่างเด็ดๆ ส่วนกระเป๋าคือของสตรีนั้นควรให้เข้า ชุดกับเสื้อผ้า หรือรองเท้าว หรือหมวก หรือเข็มขัด เป็นต้น ไม่ควรให้ใช้วัตถุแวววาวหรือมีสีเงิน สีทอง ยกเว้นในงานราตรีสโมสร งานพระราชพิธี เป็นต้น

สรุปแล้วในสมัยนี้เครื่องแต่งกายของชายควรประกอบด้วย หมวก เสื้อชั้นนอกคอ เปิดหรือคอปิดถ้าเป็น คอเปิดต้องใส่เสื้อชั้นในคอปก มีผ้าผูกคอเงื่อนกะลาสีหรือเงื่อนหูกะต่าย กางเกงขายาวแบบสากล สวมรองเท้าว ถุงเท้า ส่วนผู้หญิงควรสวมหมวก สวมรองเท้าว ถุงเท้า (จะใช้ หรือไม่ใช่ก็ได้) ใส่เสื้อ นุ่งผ้าถุงหรือกระโปรงซึ่งอาจ จะเป็นชิ้นเดียวกันหรือ ๒ ชิ้นแยกจากกันได้ แต่ใน ระยะเวลายังคงนิยมนุ่งผ้าถุงกันอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาเมื่อรัฐบาล ได้ขอร้องให้นุ่งกระโปรง ประกอบ

กับอิทธิพลจากตะวันตกในหลายๆ ด้านที่นำแฟชั่นต่างๆ เข้ามาทำให้สตรีไทยหันไปนิยมการนุ่งกระโปรงตามอย่างสากลกันมากขึ้นดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

เรื่องการสวมหมวกและนุ่งกระโปรงภายหลังเป็นเรื่องบังคับ ผู้ใดฝ่าฝืนต้องถูกปรับ ในช่วงนั้นสตรีชาวบ้านทั่วไปเริ่มหันมานุ่งผ้าถุงหรือกระโปรงกันอย่างแพร่หลายและสวมหมวกกันทั่วทั้งเมือง

ภาพที่ 12 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี

เครื่องแบบต่างๆ ในสมัยรัชกาลที่ 7

เครื่องแบบเต็มยศ หมายถึง เครื่องแต่งกายที่ใช้ในโอกาสที่เป็นงานพระราชพิธี รัฐพิธี หรืองานสโมสร สันนิบาตใดๆ ซึ่งมีหมายกำหนดการ คำสั่ง ระเบียบแบบแผนให้แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สวมสายสะพายตามหมายกำหนดเครื่องราชอิสริยาภรณ์

เครื่องแบบครึ่งยศ หมายถึง เครื่องแต่งกายซึ่งต้องใช้ในโอกาสที่เป็นงานพระราชพิธี รัฐพิธี หรือหรือ งานสโมสรสันนิบาตใดๆ ซึ่งมีหมายกำหนดการ คำสั่ง ระเบียบแบบแผนให้แต่งเครื่องแบบครึ่งยศ ประดับ เหรียญตราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ไม่ต้องสวมสายสะพาย *(ผู้ที่ไม่มีสายสะพายต้องติดเหรียญตราด้วยเช่นเดียว กับเครื่องแบบเต็มยศ)*

เครื่องแบบปกติ หมายถึง เครื่องแต่งกายซึ่งต้องใช้ในโอกาสที่เป็นงานพระราชพิธี รัฐพิธี หรืองานสโมสร สันนิบาตใดๆ ซึ่งมีหมายกำหนดการ คำสั่ง ระเบียบแบบแผน หรือคำชักชวนให้แต่งเครื่องแบบปกติ *(ติดแถบ เครื่องราชอิสริยาภรณ์)*

เครื่องราตรีสโมสร หมายถึง เครื่องแต่งกายต้องใช้สำหรับงานพระราชพิธีหรืองานสโมสรสันนิบาตใดๆ ซึ่งต้องมีหมายประกาศ คำสั่ง ระเบียบแบบแผน หรือคำชักชวนให้แต่งเครื่องราตรีสโมสร *(ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ขนาดย่อ)*

เครื่องแต่งกายไว้ทุกข์ หมายถึง เครื่องแต่งกายต้องใช้สำหรับงานพระราชพิธี รัฐพิธี หรืองานที่มีหมาย กำหนดการ คำสั่ง ระเบียบแบบแผน หรือคำสั่งชกชวนให้แต่งกายไว้ทุกข์

เครื่องแต่งกายธรรมดา หมายถึง เครื่องแต่งกายประจำวัน ซึ่งใช้สำหรับไปในที่ชุมนุมชนหรือ สาธารณสถานในโอกาสที่ไม่ใช่งานพระราชพิธี หรือรัฐพิธี

เครื่องแต่งกายแบบไทย โดยเฉพาะสตรี หมายถึง การนุ่งผ้าซิ่น และสวมเสื้อซึ่งอาจใช้ วัตถุอย่างหนึ่ง อย่างใดดังต่อไปนี้

1. วัตถุที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย
2. วัตถุที่มีลวดลายอย่างไทย หรือประดิษฐ์ให้มีลักษณะอย่างไทย

เครื่องแต่งกายแบบสากล สำหรับสตรี หมายถึง การสวมเสื้อ กระโปรง จะเป็นชิ้น เดียวกันหรือมากกว่านั้นก็ใช้ได้ สำหรับชายแต่งกายตามแบบสากลนิยม

เฉพาะสตรีนั้นเครื่องแต่งกายเต็มยศ สำหรับงานพระราชพิธี หรือรัฐพิธี ให้แต่งกายแบบ ไทย นุ่งซิ่น ยกยาวถึงข้อเท้า เสื้อที่เหมาะสมกับผ้าซิ่น (ถ้าเป็นเวลาเช้า หรือกลางวัน ไม่ควรใช้แบบที่ เปิดคอกว้างนัก ถ้าเป็นเวลาบ่ายหรือกลางคืนจะเปิดกว้างน้อยก็ได้ ไม่ควรสวมเสื้อไม่มีไหลหรือแขน เล็กจนเกินไป) สวม กุญแจยาว รองเท้าส้นสูง (สีทอง สีเงิน ตาด ตัวน แพร หรือหนังกลับ ขลิบทอง ขลิบเงินก็ได้) กระเป๋าถือ ขนาดย่อมที่เข้ากับเครื่องแต่งกาย ระดับเครื่องราช อีสริยาภรณ์ ผู้ที่ได้รับ พระราชทานสายสะพาย ต้องสวมสายสะพายตามหมายกำหนดการ สตรีที่เป็นข้าราชการ แต่ง เครื่องแบบตามที่ทางราชการกำหนดไว้

ส่วนเครื่องแต่งกายไว้ทุกข์ ให้แต่งสีดำล้วน อนุโลมตามแบบเครื่องเต็มยศ ครึ่งยศ หรือ ปกติ แต่ไม่ใช่ วัตถุแวววาวหรือเงินทองเลย ไม่ประดับอภรณ์ทุกชนิดมากเกินไป เฉพาะอย่างยิ่ง อภรณ์ที่เป็นสี (ทุกชนิด) ในฐานะญาติสนิทใช้สีขาว ผู้อื่นใช้สีสุภาพ คนธรรมดาเพิ่งมาเปลี่ยนเป็นสี ดำกันในรัชกาลที่ 7)

การประกาศยกเลิกการนุ่งโจงกระเบนและการกินหมาก

เมื่อประเทศไทยเปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ทางคณะราษฎรเห็นว่าการแต่งตัว ข้าราชการที่แต่งกันอยู่ในเวลานั้นเป็นของล้าสมัยไม่เหมาะสมกับประเทศที่ปกครอง ระบอบประชาธิปไตยจึงให้ เลิกนุ่งผ้าม่วงโดยให้นุ่งกางเกงขายาวตามแบบฝรั่งแทนเมื่อ พ.ศ. 2475 แต่ ยังไม่เป็นการบังคับทีเดียว ยังผ่อนผันนุ่งผ้าม่วงได้บ้าง ครั้นในปี พ.ศ. 2478 ทางคณะรัฐบาลจึงได้ออก พระราชบัญญัติการแต่งกายของ ข้าราชการพลเรือนโดยให้ข้าราชการเลิกนุ่งผ้าม่วงโดยเด็ดขาด และ กำหนดเครื่องแบบการแต่งกายของ ข้าราชการพลเรือนขึ้นใหม่ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

การนุ่งผ้าโจงกระเบนในส่วนของชาวบ้าน แถบนอกๆ ยังมีอยู่บ้างคือ ที่เป็นคนแก่ๆ หรือไม่กี่พวกเล่นเพลง เล่นละครอันเป็นการจำเป็น นอกนั้นก็นุ่งผ้าถุงหรือกระโปรงสมัยใหม่กันมากแล้ว สำหรับเครื่องแต่งกายชั้นล่างสุดคือ รองเท้า มีสวมกันทั่วไป แต่ก็ไม่ถึงกับพร้อมเพรียง เพราะสมัยนั้นคนที่ยังไม่สวมรองเท้างาก็มีอีกมาก

ถึงแม้ว่าการแต่งกายสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามจะเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ รวมไปถึงเรื่องรัฐนิยมอื่นๆ แต่ก็นับได้ว่า ความพร้อมเพรียงหรือการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยทางการแต่งกายของคนไทยที่ออกผลในสมัยนี้ ก็เนื่องมาจากความพยายามของรัฐบาลในยุคนั้นด้วยส่วนหนึ่ง

ในปี พ.ศ. 2482 รัฐบาลได้ออกประกาศชักชวนให้เลิกรับประทานหมาก เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2482 มติคณะรัฐมนตรีมีว่าให้กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ แนะนำชักชวนให้ข้าราชการ เลิกรับประทานหมาก ต่อมาวันที่ 31 สิงหาคมปีเดียวกันก็มีประกาศชักชวนข้าราชการ กระทรวงกลาโหมให้เลิกรับประทานหมาก มีการชี้แจงโทษของการกินหมาก เช่น บอกว่าสมัยนี้ฟันดำ กลับลายเป็นสิ่งไม่เจริญตา อารยชน ในประเทศต่างๆ เห็นว่าการกินหมากไม่เป็นกิจประเพณีที่เหมาะสมเลย หมากไม่ได้เพิ่มความงามประการใดให้แก่วงหน้า แต่กลับทำให้หน้ากร้านและดูแก่เกินอายุอีกด้วย

คนไทยสมัยนั้นจึงต้องพากันอดหมากกันทั่วไป แม้จะอยากกินหมากก็ต้องระวัง เพราะข้าราชการบางคน เครื่องครัดขนาดไม่ยอมทำงานให้ ถ้าเห็นกินหมากอยู่หรือนายตำรวจบางคนก็ไม่ยอมให้ขึ้นรถเหมือนกัน ด้วยการเอาจริงเช่นนี้เอง การกินหมากของคนไทยจึงได้เลิกกันไป กลายเป็นนิยมฟันขาวหมด ต่างจากความนิยมของโบราณโดยสิ้นเชิง เมื่อครั้งนิโกลาส แชรแวงส เข้ามาเมืองไทยสมัยพระนารายณ์นั้น เขากล่าวว่าคนไทยนิยมไว้ ฟันดำ ไม่นิยมฟันขาว เพราะถือว่าฟันขาว เป็นลักษณะของสัตว์ เป็นอย่างนั้นไปเสียอีก ถือได้ว่าเป็นอีกขั้นหนึ่ง ของการพัฒนาบุคลิกภาพและการแต่งกายของไทยอีกก้าวหนึ่งที่น่าสนใจ

2.1.6 การแต่งกายยุครัฐนิยมในสมัยรัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2477-2489)

สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2477 – 2489 ระยะเวลา 12 ปี) เป็นช่วงตอนที่สำคัญที่สุดของยุครัฐนิยม โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (แปลก พิบูลสงคราม) นายกรัฐมนตรี เป็นผู้นำ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้ามาดำรงตำแหน่งในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 มีนโยบายที่สำคัญที่ แผลงต่อประชาชนคือ การนำไทยเข้าสู่ความเป็นอารยะประเทศ เพราะฉะนั้น ประเทศไทยยุคนั้นจึงเต็มไปด้วย การปฏิวัติวัฒนธรรมอย่างขนานใหญ่คนไทยซึ่งเคยอยู่อย่างสบายๆ เรียบๆ มาก่อนก็ถูกกระตุ้นและเปลี่ยนแปลงบุคลิกใหม่กันอย่างปัจจุบันทันด่วน

ขั้นแรกที่สุดรัฐบาลได้ปลุกกระตุ้นความรู้สึกของประชาชนให้เข้าสู่ภาวะสังคมนิยม คือการเปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามมาเป็นประเทศไทย แล้วก็มีกระบวนการสร้างชาติอย่างสายฟ้าแลบตามด้วยเช่นที่รัฐบาลออก “รัฐนิยม” เรื่องต่างๆ ออกมา ตั้งแต่ฉบับแรกเรื่องการใช้ชื่อประเทศ ประชาชนและสัญชาติ ในปี พ.ศ. 2482 จนถึง พ.ศ. 2485 รวมเป็นรัฐนิยมทั้งสิ้น 12 ฉบับ รวมมีเรื่องการแต่งกายของชาวไทยด้วย

รัฐนิยมและประกาศต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียม ประเพณีและการนำตัวสู่แบบ แผนของอารยธรรมใหม่นั้น จะปรากฏให้เห็นตั้งแต่ พ.ศ. 2482 เรื่อยมาจนถึง

พ.ศ. 2488 ก็ยังคงไม่หยุดหย่อน การเปลี่ยนแปลงเรื่องการแต่งกายนี้ จึงเป็นผลมาจากประกาศต่างๆ ในช่วงนี้เป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งสื่อโฆษณาหรือ หนังสือพิมพ์ด้วยอีกเป็นจำนวนมาก

ในรัฐนิยมฉบับที่ 10 ลงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2484 เรื่อง “เครื่องแต่งกายของประชาชนชาวไทย” สรุปความร่วมกับประกาศอื่นๆ ที่ออกในเวลาไล่เลี่ยกันนั้นอีกหลายฉบับ รวมความได้ว่า

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พยายามสร้างความพร้อมเพรียง และความเป็นระเบียบในการแต่งกาย ของคนในชาติด้วยความพยายามอย่างยิ่ง มีการกำหนดเครื่องแต่งกายออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. เครื่องแต่งกายธรรมดา คือที่ใช้ในชุมชน สาธารณชน
2. เครื่องแต่งกายทำงาน คือแต่งเมื่อประกอบกิจการงานอาชีพโดยปกติ
3. เครื่องแต่งกายตามโอกาส ได้แก่แต่งในกาลเทศะที่เหมาะสม เช่น เล่นกีฬาหรือเข้าสังคมน

โดยทั่วไปแล้ว รูปแบบการแต่งกายจะออกมาเป็นกรณีศึกษาได้ดังนี้
ทั้งชายและหญิงสวมหมวก

ชาย สวมเสื้อ ชนิดมีแขน เป็นเสื้อคอปิดหรือเปิดก็ได้ หากเป็นชนบทหรือนอกเขตเทศบาลสวมเสื้อทรง กระบอกแบบไทยแขนยาว คอตั้งกัลดกระดุม ๕ เม็ด มีกระเป่า ส่วนหญิงทั้งนอกเขตในเขตก็ต้องสวมเสื้อ จะเป็น แบบใดก็ได้ แต่ต้องให้คลุมไหล่

ท่อนล่างลงมา ชายโดยทั่วไปแล้วต้องสวมกางเกงสากลหรือกางเกงฝรั่งนั่นเอง (ไม่ว่าจะนอกเขตในเขต ก็ตาม) เพราะ “ชนชาติไทยไม่พึงปรากฏตัวในที่ชุมนุมชนหรือสาธารณสถานในเขตเทศบาลโดยไม่แต่ง กายให้เรียบร้อย เช่น นุ่งแต่กางเกงชั้นในหรือไม่สวมเสื้อ หรือนุ่งผ้าลอยชายเป็นต้น” ซึ่งปรากฏอยู่แล้วในคำ ประกาศของรัฐมนตรี

หญิง นุ่งผ้าถุง (ในรัฐนิยม กล่าวแต่นุ่งผ้าถุงที่จริงกระโปรงก็เป็นอีกชั้นหนึ่งที่เกิดขึ้นแพร่หลายในสมัย นั้น เป็นเครื่องแต่งกายฝ่ายหญิงที่เริ่มนุ่งกันทั่วไป ควบคู่ไปกับการนุ่งผ้าถุง แต่สำหรับชาวบ้านทั่วไปแล้ว คงนุ่งผ้าถุงมากกว่า เพราะกระโปรงเป็นของแปลกใหม่ และออกจะเป็นเรื่องของชาวกรุงอยู่สักหน่อย)

ล่างสุด คือ รองเท้า

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พยายามแนะนำ การต่างกายแก่ประชาชนอย่างมาก มีประกาศเชิญชวนบ้าง แนะนำบ้างตามออกมามากต่อมาก เช่น จากหนังสือ “ประมวลรัฐนิยม และระเบียบวัฒนธรรมแห่ง ชาติ (ฉบับที่ 2)” ของกรมโฆษณาการ ตอนหนึ่งได้ลง “คำวิงวอนของท่าน นายกรัฐมนตรีแด่พี่น้องสตรี ไทยเรื่องการสวมหมวก” ลงวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2484 ไม่นานหลังจากรัฐนิยมฉบับที่ 10 ที่กล่าวมา มีความว่าขอเชิญชวนให้สตรีร่วมมือกันสวมหมวกเป็นการ “สวมหมวกเพื่อส่งเสริมการสร้างชาติของท่าน ในหน้าที่สตรีไทยได้เด่นยิ่งขึ้น” รัฐบาลขอเชิญชวนและนัดหมายว่า ในวันพฤหัสบดีที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2484 เป็นวันปฐมฤกษ์ที่จะสวมหมวกให้พร้อมเพรียงกันอีกครั้งหนึ่ง (ก่อนนั้นอาจจะยังมีคนสวมบ้าง ไม่สวมบ้างจึงต้องนัดวันให้อีก) เนื่องจากเหตุผลส่วนหนึ่งอยู่ตรงวันที่วันดังกล่าว เป็นวันที่ไทยได้รับดินแดน คืนจากฝรั่งเศสควรเป็นการเฉลิมฉลองด้วย

ภาพที่ 13 ภาพโปสเตอร์ของที่ว่ากรอำเภอมืองสงขลา เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2485 “เรื่องวัฒนธรรม แสดงภาพการแต่งกายที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม” ที่คนไทย “อย่าทำ” อะไร แต่ “จงทำ” อะไร

นอกจากนี้รัฐบาลก็ได้พยายามแนะนำวิธีการใช้หมวกตามโอกาสต่างๆ การเลือกสรรหมวก การถอดหมวก ซึ่งล้วนแล้วแต่ยืดยาวแทบทั้งสิ้น เรื่องสวมหมวกนี้ออกจะถือเป็นเรื่องจริงจังไม่แพ้เรื่องอื่นเพราะในภาพถ่ายสมัย นั้นจะเห็นว่า มีการสวมหมวกกันทั่วไปทุกจังหวัด คนเก่าๆ ที่ทันสมัยนั้น จะเล่าถึงเรื่องนี้กันอย่างสนุกสนาน เพราะเห็นเป็นเรื่องแปลกที่คนไทยสวมหมวกฝรั่งกัน พอพ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม การสวมหมวกก็บางตา และค่อยๆ หายไป ชาวนาที่ต้อสวมหมวกแบบฝรั่ง ก็กลับไปสวมงอบแบบเดิมอีก คนที่ได้กำไรมากสำหรับช่วง “มาลามาไทยไปสู่มหาอำนาจ” ดังที่มีคนชอบนำมาล้อกันนั้น ได้แก่ พ่อค้าหมวก เพราะเย็บหมวกขายกันแทบไม่ทันเลย ที่เดียวของใหม่นอกจากหมวกถัดมาคือกางเกงสากลสำหรับผู้ชายกับผ้าถุงและกระโปรงสำหรับผู้หญิง ผู้ชายสวมกางเกงไม่ค่อยมีปัญหา แต่ผู้หญิงที่เคยนุ่งผ้าโจงกระเบนกันทั่วไปทั้งในกรุงและบ้านนอก ไม่ค่อยคุ้นกับผ้าถุงนัก ยิ่งคนแก่ด้วยแล้วยิ่งลำบากเพราะไม่เคยชินแล้วกลัวเปลือยประเจิดประเจ้อ

ผ้าถุง กับกระโปรง จริงๆ แล้วก็ควรจะเริ่มในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม คนไทยซึ่งคุ้นเคยกับผ้าโจงกระเบนก็ต้องปรับตัวใหม่และที่สดุผ้าโจงกระเบนก็ค่อยๆ หายไป ชาวบ้านซึ่งต้องบุกน้ำลุยโคลน ในทุ่ง นุ่งผ้าถุงลุยลำบากกว่าก็ต้องยอมเปลี่ยน และที่สดุผ้าถุงก็เป็นเครื่องแต่งกายอย่างหนึ่งที่มีมาจนถึงทุก วันนี้ แต่อกจะเป็นของคนระดับชาวบ้านอยู่สักหน่อยที่เข้ายุคใหม่ก็นุ่งกระโปรงหรือกางเกงกันไปอีกชั้น

ต่อมาอีกระยะหนึ่ง จึงเปลี่ยนจากโจงกระเบนเป็นถุงสำเร็จ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ทรงคิดนุ่งผ้าถุงสำเร็จเป็นบุคคลแรก การตัดผมใช้ผมรองทรงเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นยังมีเจ้าจอม ม.ร.ว. สดับ วัธมยาเวล้ามวยและต่อมาก็ตัดผมด้วยคีมเผาไฟเป็นบุคคลแรก

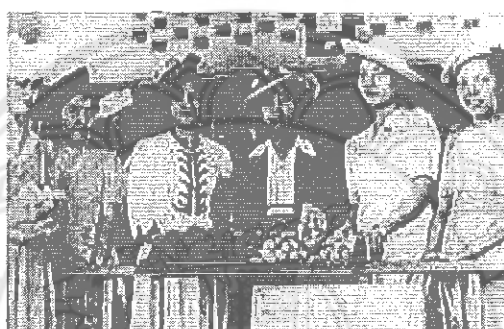
สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงวไลยอลงกรณ์ฯ ซึ่งนับเป็นผู้มีพระสิริโฉมงดงามและนำสมัยยิ่งพระองค์หนึ่ง สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2481 ทรงคิดผ้าถุงสำเร็จเมื่อปีใดไม่ทราบแน่นอน แต่ถือได้ว่าเป็นบุคคลพระองค์แรกที่คิดทำขึ้น

ผ้าถุงสำเร็จ เริ่มแพร่หลายเข้ามาในเมืองไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 และมีความนิยม นุ่งกระโปรงกัน ประปราย บ้างแล้ว แต่ก็ยังเป็นความนิยมกันในหมู่สตรีไทย ส่วนใหญ่นิยม นุ่งโจงกระเบน เมื่อรัฐบาลออกประกาศ ให้เลิก นุ่งโจงกระเบน มาใช้ผ้าถุง หรือกระโปรง กันแพร่หลาย และสวมหมวกกันทั่วหน้า สตรีสูงอายุและสตรี ที่ไม่คุ้นเคย กับการนุ่งขึ้น และนุ่งผ้าถุงบางคน แก้ปัญหาด้วยการนุ่งโจงกระเบนไว้ข้างใน แล้วนุ่งขึ้นหรือผ้าถุง ทับเป็นชั้นนอก เวลาอยู่บ้านก็นุ่งแต่โจงกระเบน สตรีที่ทันสมัยก็นิยมนุ่งผ้าถุง ในลักษณะ ถุงสำเร็จ และนุ่งกระโปรงแบบต่างๆ กาญจนานาคพันธ์ เล่าว่ากระโปรงมีตะเข็บ นิยมนุ่งกันในหมู่ข้าราชการกรมศิลปากรก่อน เป็นกระโปรง สีตะเข็บหกตะเข็บ

ด้วยเห็นความสำคัญของการแต่งกาย รัฐบาลได้จัดตั้ง สถาบันและคณะกรรมการ การวางระเบียบ เครื่องแต่งกายสตรี ทั้งที่เป็นข้าราชการ และที่ตำแหน่งเผ้า มี หลวงวิจิตรวาทการ เป็น

ประธาน ตั้งแต่เดือน สิงหาคม พ.ศ.2484 และต่อมา ได้มีการ จัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ มีสาขา คือ สำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง มีหน้าที่คือ พิจารณา เครื่องแต่งกาย ในโอกาสต่างๆ และกำหนดเครื่องแต่งกาย ผู้ประกอบอาชีพ บางจำพวก เช่น คนขายอาหาร พนักงานเดินโต๊ะอาหาร (พนักงานเสิร์ฟ) ช่างตัดผม เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการ วางระเบียบปฏิบัติ ตลอดจนการให้ความหมาย เครื่องแต่งกายไว้ อย่างละเอียด คือ ระเบียบการแต่งกาย ตามกาลเทศะ หมายถึง การแต่งกาย เวลาเช้า เวลาบ่าย เวลา กลางคืน สำหรับงานพระราชพิธีและพิธีอื่นๆ ในลักษณะเต็มยศ ครึ่งยศ และ เครื่องแบบปกติ และ เครื่องแบบราตรีสโมสร ตลอดจน การแต่งกายธรรมดา ชุดเจ้าสาว และเครื่องแต่งกายไว้ทุกซ์

ภาพที่ 14 สตรีไทยในชุดแบบตะวันตก

การสวมหมวกของสตรีไทย

การสวมหมวก ของสตรีนั้น เป็นเรื่องที่รัฐให้ความสำคัญมาก เน้นว่าเป็นการนำชาติ ไปสู่อารยะ ดังกับมีคำขวัญว่า ” มาลानำชาติไทย ” เนื่องจากสตรีไม่คุ้นกับการสวมหมวก รัฐจึงมีการ ประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับ การสวมหมวก และถือเป็น นโยบาย สำคัญ ที่จะต้องดำเนินโดย รับผิดชอบ และร่วมมือกันมีการกำหนด ประเภทของหมวก ที่ใช้ตามโอกาส ต่างๆ และแบ่งหมวก เป็น สองประเภทใหญ่ๆ คือประเภททั่วไป และ ประเภทพิเศษ

หมวกประเภททั่วไป หมายถึง หมวกที่ใช้ในการทำงานในชีวิตประจำวัน เพื่อความ สุกภาพเรียบร้อย สวมกับประเพณีนิยม และเพื่อในการกันฝนกันแดด กันน้ำค้าง หมวกประเภทนี้ควรมี ลักษณะเรียบๆ ปีกเล็กหรือไม่มีปีก และสีไม่ฉูดฉาด ไม่มีเครื่องประดับมากนัก และควรใช้วัสดุที่ทำ ง่ายในประเทศ เช่น ใบเตย กก ใบลำเจียก ฟาง ใบตาล ใบลาน ไม้ไผ่ ผ้า อาจประดับดอกไม้บ้างเพื่อ ความสวยงาม

หมวกประเภทพิเศษ หมายถึง หมวกที่ใช้เป็นอาภรณ์ประดับเพื่อความงาม มีการ ประดับประดา ด้วยอาภรณ์ต่างๆ เช่น ดอกไม้หรือเครื่องประดับแรงงาน ใช้ในโอกาสพิเศษเช่น ไปเดิน เล่น ไปงานเลี้ยงน้ำชา เป็นต้น

ทรงผมของสตรีไทยในสมัยจอมพล ป. หลังสงครามโลกครั้งที่ 2

สตรีไทย ที่จะเริ่มนิยมผมตัดหลัง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยตัดด้วยไฟฟ้า เป็นลอน มาก บ้างน้อยบ้าง และนิยมไว้ผมยาวมากขึ้น มีการตัดยาวและตัดผมสวย แบบหญิงชาติตะวันตก สำหรับสตรีสูงอายุ มักนิยมเกล้ามวย แต่ส่วนใหญ่แล้ว เป็นมวยแบบเรียบๆ

2.1.7 การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 9 ถึงยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2489 - ปัจจุบัน)

ภายหลังจากที่ได้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาสู่สังคมแทบทุกด้าน โดยเฉพาะ วัฒนธรรมการแต่งกาย ซึ่งลอกเลียนมาทั้งหมดและดัดแปลงบางส่วนผสมผสานกับการแต่งกายดั้งเดิมของไทย โดยเริ่มจากในราชสำนัก และผู้มีฐานะร่ำรวยก่อนจากนั้นก็ค่อยกระจายออกไปยังราษฎรทั่วไป อย่างกว้างขวาง จนปัจจุบันกล่าวได้ว่าสังคมเมืองรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายของฝรั่งมาใช้ในชีวิตประจำวันทั้งหมด จะมีหญิงชาวบ้านที่ยังนุ่งซิ่นและชาย นุ่งกางเกงแพรใช้ผ้าขาวม้าอยู่บ้างก็เฉพาะในชนบทบางแห่งเท่านั้น เรียกว่าการแต่งกายในชีวิตประจำวันถูก อิทธิพลตะวันตกกลืนหายไปทั้งหมด จนไม่มีเครื่องแต่งกายที่เป็นแบบฉบับประจำชาติเหมือนเครื่องแต่งกาย ของบางประเทศในภูมิภาคนี้ อาทิ สำหรับของอินเดีย หรือกิโมโนของญี่ปุ่น เป็นต้น ดังนั้นในการตามเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เยือน 15 ประเทศในทวีปอเมริกาและยุโรป ในปี พ.ศ. 2503 ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริให้คิดแบบเครื่องแต่งกายประจำชาติขึ้น โดยประยุกต์มาจากการแต่งกายของสตรีไทยสมัยโบราณ

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถโปรดฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิหลายฝ่ายค้นหารูปพระมหาศรีของพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลก่อนๆ ที่มีอยู่ในวังหลวงและวังเจ้านายองค์อื่นๆ มาศึกษาเป็นข้อมูล เพื่อสร้างเครื่องแต่งกายประจำชาติที่เหมาะสม จนได้ “ชุดไทยพระราชานิยม” ขึ้นมาในที่สุด เพื่อให้ทันสมัยเหมาะสมกับดินฟ้าอากาศ สิ่งแวดล้อมและความสะดวกสบายตามกาลเทศะโอกาสและสถานที่ จนได้แบบเสื้อพระราชทานขึ้นมา

“ชุดพระราชทาน” ของชายไทย เป็นเสื้อผ่าหน้าคอตั้ง มีกระเป๋าด้านล่างสองข้าง มีกระดุม ห่มผ้า 5 เม็ด มีขลิบที่ขอบกระเป๋านุ่งกับกางเกงขายาวสากล มีด้วยกัน 5 แบบคือ

1. เสื้อแขนสั้นสีเขียวหรือลวดลายสุภาพ ใช้ในโอกาสธรรมดาหรือพิธีกลางวัน
2. เสื้อแขนยาว
3. เสื้อแขนยาวมีผ้าคาดเอว ซึ่งมักจะใช้ในงานพิธีที่กำหนดว่าเป็นชุดสากลหรือชุดราตรีสโมสร

กล่าวได้ว่าสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชอัธยาศัยนิยมไทย มาตั้งแต่ยังทรงเป็น พระคู่หมั้นและทรงสนพระทัยส่งเสริมสนับสนุนการทอผ้าพื้นเมืองให้เป็นอาชีพเสริมของคนในชนบทและทรงอนุรักษ์ฟื้นฟูการแต่งกายแบบไทยจนเกิดเครื่องแต่งกายประจำชาติไทย ขึ้นทั้งชายหญิง ทั้งทรงเป็นผู้นำในการใช้ผ้าพื้นเมืองตัดฉลองพระองค์เองทั้งขณะประทับในประเทศ และโอกาสเสด็จเยือนต่างประเทศอยู่เนืองๆ ทำให้ ผ้าพื้นเมืองไทยได้ปรากฏแก่สายตาชาวโลกควบคู่ไปกับพระองค์พระราชินีที่ทรงพระสิริโฉมงดงาม

ภาพที่ 15 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ไม่แต่เพียงทรงฉลองพระองค์ชุดไทยต่างๆ อย่างงดงามที่สุดเท่านั้น พระองค์ทรงนำ ผ้าไหมไทยไปให้ ช่างฝรั่งที่มีชื่อเสียงระดับโลก เช่น นายปีแอร์ บัลแมงออกแบบตัดเย็บเป็นฉลองพระองค์แบบตะวันตกตามสากลนิยมได้อย่างสง่างามไม่มีที่เปรียบอีกด้วย เหตุนี้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงทรงได้รับยกย่องจากโลกว่าเป็นสตรีที่ทรงแต่งพระวรกายงามที่สุดผู้หนึ่ง โดยบรรดาผู้เชี่ยวชาญการออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีจำนวน 2,000 คน ได้มีมติเมื่อปี พ.ศ. 2503 และ พ.ศ. 2505 เลือกสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถแห่งประเทศไทยเป็นสตรีที่ทรงแต่งพระวรกายงามที่สุดในโลกผู้หนึ่งถึง 2 ปีซ้อน โดยทรงได้รับยกย่องว่า เป็น พระราชินีที่ทรงเข้าพระทัยในการนำเอาผ้าไหมไทยอันงามยิ่งมาประดิษฐ์เป็นฉลองพระองค์แบบตะวันตกได้ อย่างแนบเนียน

นายปีแอร์ บัลแมง ดีไซเนอร์ชาวฝรั่งเศสแห่งห้องเสื้อบัลแมง เองก็ประทับใจในองค์พระราชินีไทยอย่างยิ่งถึงกับขอพระราชทานชื่อ “สิริกิติ์” ไปเป็นชื่อชุดราตรีชุดหนึ่งของเขาเอง โดยที่นายปีแอร์ บัลแมงไม่เคยตั้งชื่อใครเป็นแบบเสื้อของเขามาก่อนเลย

รายงานข่าวจากหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทม์ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2503 ระบุว่าในการเสด็จ ประพาสยุโรปและอเมริกาช่วงดังกล่าว ปีแอร์ บัลแมงเป็นผู้ออกแบบฉลองพระองค์ให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถราว 130 ชุด ในการเสด็จประพาสนาน 4 เดือน และขณะเดียวกันทรงมีเครื่องฉลองพระองค์แบบประเพณีไทยไปด้วยสำหรับทรงในงานพิธีที่เป็นทางราชการ จนเป็นที่เลื่องลือว่าพระองค์ทรง เป็นพระราชินีที่งดงามที่สุดในโลกตะวันออก

เครื่องแต่งกายชุดพระราชานิยมของไทย มาจนกระทั่งทุกวันนี้ ได้ชื่อว่าเป็นแบบฉบับของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยที่รู้จักกันทั่วโลก จะเห็นได้จากที่ปรากฏในโอกาสต่างๆ กันตามความเหมาะสม

ภาพที่ 16 ตัวอย่างชุดไทยพระราชานิยม

ชุดไทยพระราชานิยม

การแต่งกายแบบไทยของสตรีได้วิวัฒนาการขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ตามพระราชานิยมของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทำให้เกิดความงามสง่าเหมาะสมแก่กาลสมัยเป็นอันมาก และได้ชื่อว่าเป็นแบบฉบับของเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยที่รู้จักกันทั่วโลก ในนาม ชุดไทยพระราชานิยม ซึ่งมีแบบต่างๆ ดังนี้

1. ไทยเรือดั้งใช้ผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมมีลายริ้วตามขวางหรือตามแนวยาว หรือใช้ ผ้าเกลี้ยงมีเชิงชั้นยาวจรดข้อเท้า ป้ายหน้า เสื้อใช้ผ้าสีตามริ้วชั้นหรือเชิงชั้น จะตัดกับชั้น หรือสีเดียวกันก็ได้ เสื้อคนละท่อนกับชั้น แขนสามส่วน กว้างพอสบาย ผ่าอก กระดุม 5 เม็ด คอกกลม ตันไม่มีของตั้งที่คอ เครื่องประดับตามสมควร ใช้ในโอกาสปกติ (เป็นชุดไทย แบบลำลอง) และต้องการความสบาย เช่น งานกฐิน เทียวเรือ งานทำบุญวันสำคัญ ทางศาสนา ข้อสำคัญต้องเลือกผ้าที่ใช้ตัดให้เหมาะกับเวลาและสถานที่

2. ไทยจิตรลดา ใช้ผ้าไหมเกลี้ยงมีเชิง หรือผ้าทอยกดอกทั้งตัวก็ได้ ตัดเป็นชั้นยาว ป้ายหน้าเสื้อคนละท่อนกับชั้น คอกกลมมีขอบตั้งน้อยๆ ผ่าอก แขนยาว ใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น งานพระราชพิธีต่างๆ หรืองานที่ผู้ชายแต่งเต็มยศ เช่น รับประทานของของประเทศอื่น ที่มาเยือนเป็นทางการที่ไม่ต้องประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แต่เนื้อผ้าควรงดงามให้มาก น้อยเหมาะสมกับโอกาสที่แต่ง

3. ไทยอมรินทร์ แบบเหมือนไทยจิตรลดาต่างกันที่ใช้ผ้าและเครื่องประดับหุรหุรา กว่าไทยจิตรลดา เพราะเป็นชุดพิธีตอนค่ำ ใช้ฝ้ายกไหมที่มีทองแกมหรือยกทองทั้งตัว เสื้อ คนละท่อนกับชั้น ไม่มีเช็ดขัด ผู้มีอายุจะใช้คอกกว้างๆ ไม่มีขอบตั้งแขนสามส่วนก็ได้ เพราะ ความสวยงามอยู่ที่เนื้อผ้าและเครื่องประดับที่จะใช้ให้เหมาะสมกับงานเลี้ยงรับรอง รับประทานอาหาร ละครตอนค่ำ และเฉพาะในงานพระราชพิธีสวนสนาม ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือใช้ในโอกาสพิเศษที่กำหนดให้เครื่องแต่งกายเต็มยศ หรือครึ่งยศ เช่น ในงานพระราชพิธี หรืองานสโมสรสันนิบาต

4. ไทยบรมพิมาน คือชุดไทยพิธีตอนค่ำ ใช้ฝ้ายกไหมหรือยกทองมีเชิง หรือยกทองทั้งตัวก็ได้ตัดติดกันกับตัวเสื้อ ชั้นจีบหน้ามีชายพก ยาวจรดข้อเท้า ใช้เข็มขัดไทยคาด เสื้อ คอกกลม ปกตั้ง ผ่าด้านหลังหรือด้านหน้าก็ได้ แขนยาว ใช้เครื่องประดับงดงามพอสมควร เหมาะสมสำหรับงานพิธีเต็มยศและครึ่งยศ เช่นงานอุทยานสโมสร งานพระราชทานเลี้ยงอาหารอย่างเป็นทางการ หรือเป็นชุดเจ้าสาว

5. ไทยจักรี หรือชุดไทยสไบ นุ่งฝ้ายกมีเชิงหรือยกทั้งตัว ยกจีบข้างหน้า มีชายพก ใช้เข็มขัดไทยคาด ท่อนเป็นสไบ จะเย็บติดกับชั้นเป็นท่อนเดียวกันหรือจะมีสไบหมัดต่าง หากก็ได้ เปิดข้างหนึ่ง ชายสไบคลุมไหล่ ทั้งชายด้านหลังยาวตามที่เห็นสมควร ความสวยงามอยู่ที่เนื้อผ้า การเย็บและรูปทรงของผู้สวมใช้เครื่องประดับให้งดงามตามโอกาสเวลา กลางคืน ชุดนี้ใช้ในโอกาสพิเศษที่กำหนดให้แต่งกายเต็มยศสำหรับอากาศที่ไม่เย็น

6. ไทยจักรพรรดิ ใช้ชั้นไหมหรือยกทอง จีบหน้ามีชายพก เอวจีบ ใช้เข็มขัดไทย คาดหมัดแพรจีบแบบไทย สีตัดกับผ้านุ่งเป็นชั้นที่หนึ่งก่อน แล้วจึงใช้สไบปักอย่างสตรี บรรดาศักดิ์

สมัยโบราณหมักทับแพรจีบอีกชั้นหนึ่ง (มีสร้อยตัวด้วย) ใช้ในโอกาส พิเศษที่กำหนดให้แต่งกาย เต็มยศ เช่นเดียวกับชุดไทยจักรี

7. ไทยดุสิต ใช้ผ้ายกไหมหรือยกทอง จีบหน้า มีชายพก จีบเอว ใช้เข็มขัดไทยคาด เช่นเดียวกับไทยจักรพรรดิ ต่างที่ตัวเสื้อ คือใช้เสื้อคอกว้าง (คอด้านหน้าและหลัง คว้าง ต่ำ เล็กน้อย) ไม่มีแขน เป็นเสื้อผ่าหลัง และปักลวดลายด้วยไข่มุก ลูกปัดหรือเลื่อมใช้ ในงานพระราชพิธีที่กำหนดให้แต่งกายเต็มยศ บางท่านเรียกการแต่งกายชุดนี้ว่าชุดไทย สุโขทัย

8. ไทยศิวาลัย ใช้ชี้นไหมหรือยกทอง มีชายพก ตัวเสื้อใช้ผ้าสีทองเหมือนสีเนื้อ แขนยาว คอกลม มีขอบตั้ง ผ่าหลัง เย็บติดกับผ้าชี้น คล้ายแบบไทยบรมพิมาน แต่หม่ ผ่าปกลายไทย แบบไทยจักรพรรดิ โดยไม่ต้องมีแพรจีบรองพื้นก่อน ใช้ในโอกาสพิเศษ ที่กำหนดให้แต่งกาย เต็มยศ

9. ไทยประยุกต์ เป็นชุดที่ดัดแปลงมาจากชุดไทยจักรี นิยมใส่กันมาก ใช้ผ้ายกมี เข็มหรือ ยกทั้งตัวชั้นจีบหน้านาง มีชายพก คาดเข็มขัดไทย ท่อนบนเป็นเสื้อคอกลม คอ กว้าง หรือคอ แหลม ไม่มีแขนเหมือนกับเสื้อปกติ ตัวเสื้อนิยมปักเลื่อม ลูกปัด ตกแต่งให้ สวยงามตามใจชอบ ใช้ในงานราตรีสโมสรหรือสำหรับเจ้าสาวสวมตอนเลี้ยงกลางคืนก็ได้

ชุดพระราชทาน

ส่วนเครื่องแต่งกายชายนั้น ดังได้กล่าวแล้วว่า ได้ยึดถือแนวการแต่งกายของ ชาวตะวันตก ซึ่งในบาง โอกาสเครื่องแต่งกายสากลบางแบบไม่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศและ สภาพแวดล้อมของประเทศไทย สำหรับสตรีไทยมีชุดไทยพระราชนิยมซึ่งได้ยึดถือเป็นเสื้อชุดไทยอยู่ แล้ว ส่วนแบบเสื้อของชายไทยที่เป็น ชุดไทยยังไม่มี จึงได้มีการคิดค้นแบบเสื้อของชายไทยขึ้น เรียกว่า ชุดพระราชทาน ผู้ที่แต่งเป็นคนแรกคือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (ขณะนั้นดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม) ลักษณะเป็นเสื้อคอตั้งเหมือนเสื้อราชปะแตน ไม่มีปก ตัวเสื้อเข้ารูป เล็กน้อย ผ่าอกตลอด มีสาบกว้างพอ ประมาณ 3.5 ซม. ติดกระดุม 5 เม็ด ขลิบรอบคอ สาบอก ขอบ แขนและปากกระเป๋ามีกระเป๋ายู่ด้านใน 2 ใบ (ด้านล่าง) กระเป๋ายบนจะมีหรือไม่มีก็ได้ ถ้าไม่มีให้เป็น กระเป๋ายู่ข้างซ้าย 1 กระเป๋าย ขว่ เสื้ออาจผ่ากันตั้ง เส้นรอยตัดต่อมีหรือไม่มีก็ได้ ถ้ามีให้เดินจักร ทับตะเข็บ แบบเสื้อจะเป็นแขนสั้นหรือแขน ยาวก็ได้แต่ใช้ในโอกาสต่างกัน กล่าวคือ ชุดพระราชทาน แขนสั้นใช้สั้เรียบจาง หรือมีลวดลายสุภาพ ใช้ใน โอกาสธรรมดาทั่วไป ปฏิบัติงาน หรือในพิธีการเวลา กลางวัน และอาจใช้สั้เข้มในงานกลางคืนก็ได้ ถ้ามีผ้าคาดเอวด้วย ควรผูกเงื่อนแน่นทางซ้ายมือของผู้

สวมใส่และใช้ในพิธีที่สำคัญมากๆ ถ้าไปงานศพจะใช้เสื้อ สีขาวแขนสั้นหรือแขนยาวก็ได้ กางเกงสีดำ หรือจะเป็นสีขาวยาวทั้งชุด หรือสีดำทั้งชุด

เสื้อชุดพระราชทานนี้ใช้ควบคู่กับกางเกงสากลนิยม สีสุภาพหรือสีเดียวกันกับเสื้อ โดยให้ใช้แทน ชุดสากลนิยม หรือเสริมเพิ่มเติมจากชุดสากลนิยมได้ทุกโอกาส แต่มิใช่เป็นการทดแทน ชุดสากลนิยมโดยสิ้นเชิง

เสื้อชุดไทยพระราชทานนี้นิยมในวงการแฟชั่นชายยุคสมัยรัฐบาลพลเอกเปรมฯ อย่างมาก จากนั้นก็ คลี่คลายมาแต่งสากลนิยมแบบฝรั่งทั้งในหมู่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และนักธุรกิจ ตามที่พบเห็นทั่วไปในทุก วันนี้ ขณะที่ชุดไทยพระราชทานนั้น ยังเป็นชุดประจำชาติที่สตรีทั่วไปสวมใส่ ในงานรัฐพิธีและโอกาส สำคัญต่างๆ อยู่

การแต่งกายของบุคคลทั่วไปในสมัยรัชกาลที่ 9

ส่วนการแต่งกายของบุคคลโดยทั่วไปปรับอิทธิพลตะวันตกอย่างเต็มตัวโดยเฉพาะ ในช่วงปี พ.ศ. 2500 ถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจุดหนึ่งของพัฒนาการการแต่งกายของ รูปแบบ ความนิยมในการแต่งกายแบบ ตะวันตก มีการยอมรับในสังคมหมู่มาก อาทิ กระโปรงนิวลูค เป็นกระโปรงบาน ถ้านั่งลงกับพื้นก็เห็นเป็นวงกลม รอบตัวเวลาตัดจะเปลืองผ้ามาก เพราะใช้ผ้าทั้งผืนเฉลี่ยวงกลม ในช่วงปี พ.ศ. 2493 จะปรากฏว่ากระโปรง แบบนี้เป็นที่นิยมอยู่ แต่จะก็ปีประมาณไม่ได้แน่ชัด กระโปรงสู่มักเกิดในเวลาไล่เลี่ยกันนั่นเอง เป็นกระโปรงที่มีโครงไม้กลมๆ อยู่ข้างใน สอดในรอยต่อ ระหว่างชั้นทุกชั้น เหมือนกับสวมหมวกสุลาฮูบ นอกจากนี้กระโปรงสู่มักก็มีการจีบรอบๆ ด้วย

เสื้อที่สวมสมัยนั้นนิยมประดับลูกไม้ มีจีบที่ระบาย ผมดัดหยิก แต่เดิมมีดัดด้วย น้ำยาเย็นและดัดด้วย ไฟฟ้า แต่เคยมีข่าวลือกันว่าเคยมีคนมาดัดผมด้วยไฟฟ้าคนหนึ่งถูกไฟฟ้าดูดตาย เพราะช่างตัดเกิดลื้ม จะจริงเท็จหรือเปล่าไม่มีใครยืนยันแต่ผลจากข่าวลือนี้ทำให้คนขยายระบบไฟฟ้าไปเหมือนกัน

ด้านลักษณะการแต่งกายเช่นนี้จะเห็นว่า ในช่วงต้นรัชกาลเป็นการแต่งกายที่ค่อนข้างเรียบร้อยๆ สำหรับ คนสมัยนี้ (แต่บางชุดอาจฟู่ฟ่ามากแล้วสำหรับสมัยนั้น) ต่อเมื่อเข้าช่วงพัฒนาประเทศสมัยประมาณ พ.ศ. 2500 หรือหลังจากนั้นไม่นาน เกิดแฟชั่นและเกิดความเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างมากมาย อิทธิพลจาก ภาพยนตร์ทั้งไทยและต่างประเทศ อิทธิพลจากข่าวสาร และการเห็นแบบอย่างจากต่างประเทศ หรือสำหรับคน ไทยเองที่ถือคนกรุงเทพฯ เป็นมาตรฐาน ล้วนพาให้เกิดแฟชั่นต่างๆ หลายต่อหลายแบบ

การแต่งกายในระยะแรกต่อเนื่องจากรัชกาลก่อน คือ ชายสวมกางเกงทรงหลวม ๆ เสื้อเชิ้ต ส่วนหญิงนุ่งกระโปรงหรือนุ่งผ้าถุง เสื้อคอแบบต่าง ๆ หรือเสื้อเชิ้ตของผู้ชายจะมีเปลี่ยนแปลง

บ้าง ก็มีเสื้อคอฮาวายเพิ่มเข้ามา เป็นเสื้อที่ปกไม่ตั้งเหมือนเสื้อปกเชิ้ต ส่วนผู้หญิงก็มีการเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมทรงกระโปรง ช่วงต้นรัชกาลจะมีกระโปรงที่เรียกกันคันทู 3 แบบ คือ

1. กระโปรงนิวลุค เป็นกระโปรงบาน ใช้ผ้าเฉลียงวงกลม ในช่วงปี 2493
2. กระโปรง 4 ชั้น 6 ชั้น 8 ชั้น
3. กระโปรงสุ่มไก่ เป็นกระโปรงที่มีโครงไม้กลม ๆ อยู่ข้างใน สอดในรอยต่อระหว่างชั้น ทุกชั้น เหมือนห่วงฮูลาฮูป มีจีบรอบด้วย

กางเกงทรงออร์เทลอน

ทรงออร์เทลอน คำนี้มาจากเหตุอะไรไม่ทราบ เป็นทรงของวัยรุ่นชนชาวกรุงช่วงสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์- ฤษดิ์ มีลักษณะเด่นคือ นุ่งกางเกงขาตีสับ เสื้อพอง ผิดจากชาวบ้านธรรมดา การแต่งตัวแบบนี้ได้รับอิทธิพล จากดารารายานตร์ประเภท (จังหวัด) ร็อกแอนด์โรล ซึ่งกำลังโด่งดังเกรียวกราวในสมัยนั้น

การที่วัยรุ่นตามอย่างต่างประเทศโดยคลั่งใคล้ร็อกอย่างเป็นบ้าเป็นหลัง รวมทั้งยังชอบเที่ยวเตร่เหมือน คนไม่มีงานทำ ในที่สุดก็ทำให้รัฐบาลรำคาญใจ จึงสั่งกวาดล้างโดยมีเหตุผลว่า เครื่องแต่งกายเช่นนั้นเป็นเครื่องแต่งกายของพวกอันธพาล หนังสือพิมพ์ไทย (รายวัน) ฉบับวันจันทร์ที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2502 ได้ ลงข่าวว่าใน การจับกุมบริเวณท้องที่พระราชวัง (ตำบล) ได้ตัววัยรุ่นแบบนี้มาถึง 100 คน เป็นนักเรียนเสีย 36 คน นอกนั้นเป็นพวกไม่มีงานทำ ตำรวจต้องอบรมให้แต่งกายแบบสุภาพชนทั่วไป แล้วปล่อยตัวกลับ

การคลั่งใคล้อะไรบางอย่างตามภาพยนตร์หรือดารา นั้นเป็นธรรมดาว่ามีเพียงไม่นาน พอเบื่อก็กเลิกัน หันไปเลียนแบบของใหม่ต่อไป หรือไม่ก็ย้อนรอยเก่า จนกว่าจะมีอะไรน่าสนใจก็ฮือฮาอีก

มินิสเกิร์ต

ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2511 ทั้งก่อนและหลังจากนี้ไม่นาน มีกระโปรงชนิดหนึ่งแพร่เข้ามา จากต่างประเทศ และกลายเป็นที่นิยมกันมากจะข้ามไปเสียไม่ได้ นั่นคือมินิสเกิร์ตกระโปรงสั้นเหนือเข่า หรือที่ เรียกว่า กั้นว่า กระโปรงมินิ นุ่งมินิ

มินิสเกิร์ตสร้างความตื่นเต้นให้กับคนเดินถนนมาก แต่เมื่อเกิดมีการแต่งตามกันมากขึ้น คนก็คลายความประหลาดใจลงไปบ้างเพราะฮือตามกันไปหมด โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ถึงกับมีเพลงลูกทุ่งของ สุรพล- สมบัติเจริญ ร้องล้อคนนุ่งมินิสเกิร์ต เช่นที่ร้องว่า “ซาซาวๆ ก็พอไหว แต่บางคนขาลายไม่เอาไหนเลย”

ไม่น่าเชื่อว่าหญิงไทยจะพลอยนิยมมินิสเกิร์ตกันมากถึงขนาดนั้น มีผู้ให้ข้อสังเกตว่า ในต่างจังหวัด กระโปรงมินิสั้นพอประมาณ ส่วนในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองนำแฟชั่น กระโปรงมินิมีหลายระดับ ตั้งแต่สั้นพอประมาณ ถึงสั้นมากจนน่าตกใจ

คนที่นั่งกระโปรงมินิกินเมื่อสมัยนิยมนั้นผ่านไปแล้ว กล่าวว่เมื่อตอนใส่ก็ไม่ได้รู้สึกขัดเงินอะไร เพราะคนอื่นก็ใส่กันทั่วไป แต่เมื่อย้อนดูกลับไปภายหลัง ต่างก็แปลกใจตัวเองกันทุกคน หากจะให้ใส่อีกตอนนี้ก็ใส่ ไม่ได้แล้ว ส่วนคนที่ไม่ได้นั่ง เช่น พวกผู้ชายชอบใจแฟชั่นนี้กันมาก บางคนให้ข้อสังเกตว่า ผู้หญิงที่ขับรถสมัยนั้นเมื่อเวลาขับรถ จะเอาผ้าวางปิดขาอ่อนกันประเจิดประเจ้อด้วย ส่วนผู้หญิงนั่งกระโปรงมินิกินที่ต้อง ขึ้นรถเมล์วิธีนั่งก็คือนั่งหนีบขา และถ้ามีหนังสือหรือสิ่งของก็จะเอามาวางปิดบนตักเอาไว้เช่นกัน

ในสมัยนุ่งมินินี้บางคนก็นุ่งชั้นพิศดารยิ่งขึ้นไปกว่านั้น คือที่เรียกว่า ไมโครเสกิร์ต ซึ่งเป็นกระโปรง ที่สั้นยิ่งขึ้นไปอีกจนแทบเห็นกางเกงใน แต่คนธรรมดาไม่นุ่งกัน เห็นนุ่งแต่นักร้องหรือนางเครื่องวงดนตรี ลูกทุ่งเท่านั้น

ขณะเดียวกันหรือไล่เลยกัน คนที่ไม่นุ่งมินิ มีกระโปรงเลยเขาลงมาอย่างสุภาพยาวครึ่งน่องด้วย คือ กระโปรงมิดี และหากยาวลงมาจนกรอมเท้าก็เรียกว่า กระโปรงแม็กซี ใส่กันแต่ไปงานราตรีหรืองานหรูหรา นิยมกันแต่คนที่ตามสมัยนิยมเสียเป็นส่วนใหญ่

สำหรับกระโปรงมินิกินซึ่งเป็นกระโปรงที่มีชื่อเสียงที่สุดของกลุ่ม ภายหลังจากที่นิยมกันมาหลายปี สำนัก นายกรัฐมนตรีก็ออกกฎหมายข้อบังคับออกมาว่าด้วยการแต่งกายของข้าราชการชายหญิง มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2516 สรุปความคือ ห้ามข้าราชการสตรีนุ่งกระโปรงเลยเข่าขึ้นไป ส่วนข้าราชการชาย นั้นห้ามไว้ผมยาวจนปิดตีนผม ซึ่งก็หมายถึงผมทรงฮิปปีที่กำลังแพร่หลายในหมู่ผู้ชายนั่นเอง เรื่องนี้มีบทความเขียนถึงอย่างน้อยก็ในหนังสือรวบรวมบทความ “สนทนา” 74 ข้อเขียนวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2516

กระโปรงมินิกินมีอายุนานประมาณ 6 ปี แม้จน พ.ศ. 2517 ก็ยังมีนุ่งกันอยู่ แล้วไม่นานก็หมดไป กลายเป็น กระโปรงแบบเรียบๆ สุภาพทำนองกระโปรงมิดีอีกจนถึงปัจจุบันนี้ (กระโปรงชนิดบานกลมอย่างนิวลุคไม่ค่อยมีใส่ ถ้าไม่นุ่งกระโปรงปัจจุบันก็สวมกางเกง) นับว่ากระโปรงมินิกินมีอายุยาวนาน และมีชื่อเสียงมาก

อนึ่งในสมัยนิยมมินินี้ มีรองเท้าผู้หญิงอีกแบบหนึ่งเข้าสอดรับด้วย คือรองเท้าหนาๆ สูงๆ บางคนสวมรองเท้าสูงถึง 3-4 นิ้ว หรือมากกว่านั้นก็มี ถึงแม้จะทำด้วยไม้เนื้อเบาแต่ก็ดูน่าหวาดเสียวสำหรับคน อื่นที่เห็นมาก รองเท้าแบบนี้เรียกง่ายๆ กันว่าสัน “ตึก” หรือสัน “เตารีด” เพราะมีรูปร่าง และมีความสูงอย่างชื่อนั่นเอง ภายหลังกอกระโปรงมินิกินหายไป รองเท้านี้ก็หายไปด้วย

ผมฮิปปี

ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2513 เริ่มมีแฟชั่นใหม่ที่ได้รับอิทธิพลมาจากต่างประเทศโดยตรงคือผมฮิปปี นับเป็นทรงผมที่เกรี้ยวกราดกันมาก

ลิปปีเป็นชื่อของกลุ่มชนชาวตะวันตกพวกหนึ่งที่รักอิสระ คิดทำอะไรอย่างใดก็ได้ และเป็นที่ยอมรับกันมากกว่า พวกนี้ชอบอยู่สบาย ไม่อยู่ในกรอบของสังคม กับเสพกัญชาอย่างหนัก พวกนี้ปล่อยตัวรุ่มร่าทั้งผมเผ้าและเครื่องแต่งกาย

และเมื่อมีผู้รับอิทธิพลเอาแต่บางส่วนเข้ามา คือรับในเรื่องทรงผม ผมยิปปีก็เข้ามาแพร่หลายในเมืองไทยด้วย เริ่มต้นน่าจะมาจากพวกนักร้องหรือนักเที่ยวกลางคืนตามไนท์คลับ แล้วก็ค่อยกระจายออกมายังวัยรุ่นทั่วไป จนที่สุด แม้พวกนิสิตนักศึกษาที่พากันไว้ผมยาวเกินธรรมดาในสายตาของผู้ใหญ่ไปด้วย

แรกๆ ก็มีการต่อต้านและรังเกียจกันมากกว่าไว้ผมรุ่มร่า พ่อแม่บางคนถึงกับต้องอ่อนน้อมหรือไล่ตะเพิดให้ลูกไปตัดผมยาวนั้นออกไปเสีย แต่ผมยิปปีก็อยู่ต่อไปอีกนานและมีเรื่องมา จนค่อยสุภาพขึ้น ปัจจุบันจึงไม่แลเห็นเป็นของแปลกอีก เนื่องจากได้ตัดทอนความรุ่มร่าออกเสียบ้าง และเมื่อถึงที่สุดวัยรุ่นก็ค่อยๆ คลายความนิยมกลับมาไว้ผมธรรมดาอีก

เด็พนักรบ มอสบัณฑิต

การแต่งกายก่อนถึง พ.ศ. 2513 ยังคงเป็นแบบเรียบๆ และไม่มีชุดใดที่ฮือฮาอย่างแท้จริงเพียงพอ จนต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2513 หรือก่อนหน้า-หลังจากนี้เล็กน้อยก็เกิดแบบกางเกงขึ้นมากู่หนึ่ง ที่ กลายเป็นที่นิยมกันทั่วทั้งประเทศ นั่นคือ กางเกงเด็ฟ และ กางเกงมอส

ไม่มีใครทราบว่ชื่อกางเกงนี้มาอย่างไร แต่เข้าใจว่าต้องได้มาจากอิทธิพลของฝรั่ง

ลักษณะของกางเกงเด็ฟ เป็นกางเกงขาเลิบ เรียว ส่วนลักษณะของกางเกงมอส เป็นกางเกงเลิบตรง หัวเข้าแล้วบานออกไปจนคลุมเท้าเหมือนขาม้า

ในยุคนี้การโฆษณาอิทธิพลมาก เพราะระบบสื่อสารทุกชนิดมีความทันสมัยยิ่งขึ้นกว่าช่วงก่อนๆ มา ร้านตัดเสื้อตัดกางเกงนิยมออกโฆษณากันมากมาย แล้วเปิดเพลงควบคู่กันไป มีผู้กล่าวว่าคำบัญญัติ ลักษณะของกางเกง 2 ประเภท ที่กล่าวว่า “เด็พนักรบ มอสบัณฑิต” ก็ได้มาจากลีลาโฆษณาของ นักจัดรายการนี่เอง

คงจะเป็นเพราะว่ากางเกงเด็ฟ – มอสมีผู้ใช้ต่างกัน 2 กลุ่มซึ่งเห็นกันได้ชัด สมัยนั้นพวกนักเรียน ช่างกลหรืออาชีวศึกษาหรือวัยรุ่นที่ชอบแต่งตัวจัดจ้านสักหน่อยนิยมกางเกงเด็ฟกันเป็นส่วนใหญ่ เพราะเดินเหิน สะดวก เคลื่อนไหวคล่องแคล่ว หากเกิดยกพวกทะเลุ่มบอนกันก็วิ่งได้เร็วดี

ส่วนกางเกงมอสนั้น พวกเรียนมหาวิทยาลัยหรือพวกทำงานแล้วนิยมใส่กันมากอาจจะเพราะเห็น เป็นกางเกงค่อนข้างไปทางสุภาพสักหน่อย

แรกๆ ก็อาจยังแยกกลุ่มไม่ออก แต่ต่อมาก็เห็นความนิยมกันชัดขึ้น จึงเกิดผูกคำเอกลักษณ์ขึ้นดังกล่าว ซึ่งไม่เพี้ยนจากความจริงเท่าใดนัก

กางเกงมอสภายหลังปล่อยให้ตรงเข้าบานเท่ากับส่วนอื่นๆ เหมือนกางเกงทหารเรือ เรียกว่าทรง เซลเลอร์ (SAILOR) และคนที่ใส่กางเกงมอสก็มักใช้รองเท้าหัวโตๆ ส้นสูงเป็นนิ้วสองนิ้ว หรือ 3-4 นิ้วก็มี ทั้งๆ ที่เป็นผู้ชาย

ภายหลังที่นิยมกันไปแล้วทั่วประเทศ ความรู้สึกเรื่องเด็ฟ-มอสก็จางไป ใครจะใส่ก็ได้ไม่นึกแบ่งพวกอีก แต่ที่สืบทอดย้อนรอยเดิม คือกางเกงผู้ชายไม่กว้างไม่แคบเหมือนเก่าคือเข้าลักษณะเรียบง่าย สุภาพ อีกจนถึงทุกวันนี้

การแต่งกายตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน ไม่สามารถระบุให้ชัดเจนได้ว่า มีมาตรฐานอย่างไร เพราะได้มีวิวัฒนาการผสมผสานระหว่างของเก่ากับของใหม่เข้าด้วยกันมาโดยตลอด ส่วนในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ก็รับเอาสิ่งใหม่ๆ มาใช้ คนรุ่นเก่าหรือผู้ที่มีอายุยังคงแต่งและใช้แบบเดิม ซึ่งมีอยู่เป็น ส่วนน้อย เช่น การ นุ่งโจงกระเบนปัจจุบันไม่นิยมนุ่งกันแล้วก็ยังมีหลงเหลืออยู่บ้างตามชนบท อาจเป็น เพราะนุ่งขึ้น นุ่งกระโปรง ไม่ถนัด คงนุ่งโจงกระเบนไปทำบุญที่วัด ไปงานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายจะเริ่มจากในราชสำนักก่อนแล้วจึงแพร่หลายมาสู่ราษฎรทั่วไป เป็น การเปลี่ยนอย่างที่เราเรียกว่า ค่อยเป็นค่อยไป จะสังเกตเห็นว่าคนชั้นสูงจะเป็นผู้นำในการแต่งกายมา ทุกยุค ทุกสมัย ในสมัยก่อน ราษฎรทั่วไปตั้งแต่เด็ก สาว และผู้ใหญ่ นิยมนุ่งโจงกระเบนด้วยผ้าลาย ซึ่ง ผ้าลาย ใหม่ๆ นั้นแข็งมาก เวลาเดินเสียดสีที่ขาทำให้เป็นแผล ผู้สูงอายุมักไม่ยอมนุ่ง ผ้าที่ใช้นุ่งอีกอย่าง หนึ่งเป็น ผ้าพื้นทอในเมืองไทย เช่น ผ้าพื้นอ่างศิลา (ชลบุรี) สาวๆ ไม่ค่อยนิยมนุ่งผ้าพื้น มักนุ่งแต่สตรี ที่สูงอายุ หรือคนชรา ยังมีผ้าที่ใช้กันอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “ผ้าถุง” มักเป็นผ้าพื้นซึ่งมีนุ่งมานานแล้ว แต่ไม่นิยมนุ่งประจำอย่างนุ่งโจงกระเบนโดยมากใช้นุ่งทำงานบ้าน ทำสวน นุ่งอาบน้ำ เป็นต้น ส่วน ท่อนบนของร่างกายมักนิยมใช้ผ้าแถบคาดอก คนแก่หรือสาว ๆ ที่มีลูกเพียงคนสองคน ก็มักจะเปลือย ออกปฏิบัติกันอย่างนี้เรื่อยมา จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างในคนบางกลุ่มเท่านั้น จนมาถึงรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม นโยบายสร้างชาติในทางวัฒนธรรม ได้กำหนดประเพณีนิยมต่างๆ ที่เรียกกันว่า รัฐ นิยม รัฐบาลในสมัยนั้นได้ประกาศชักชวนเป็นครั้งแรกเป็นคราวตามโอกาสอันควร มีทั้งหมด 12 ฉบับ โดยเฉพาะรัฐนิยมฉบับที่ 10 ที่ว่าด้วยการแต่งกายของประชาชนชาวไทย ประกาศเมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2484 รวมทั้งพระราชบัญญัติและประกาศต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องการแต่งกาย ทำให้ รูปแบบการแต่งกายของไทย หันไปนิยมแบบตะวันตกมากขึ้น จนกระทั่งยึดถือการแต่งกายแบบนี้กัน หมดและเปลี่ยนแปลงไปตามแฟชั่น ของตะวันตกที่หมุนเวียนสับเปลี่ยนกันเข้ามา แต่ก็ยังเห็นร่องรอย ของคนรุ่นเก่าอยู่บ้าง เช่น ยังพบเห็นคน ชราตามชนบทนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนกระบอกทำงาน อยู่ก็มี

จนปัจจุบัน พ.ศ. 2531 สตรีไทยก้าวตามแฟชั่นยุโรป โดยเฉพาะปารีส ซึ่งถือเป็นศูนย์กลาง แฟชั่นของโลกไม่ยอมล่าสมัย ไม่ว่าแฟชั่นฝรั่งจะนิยมแบบใด คนไทยก็รับเอาแบบนั้น มาเป็น แบบ ฉบับ จนกล่าวได้ว่าคนไทยยุคนี้แต่งกายทันสมัยไม่น้อยหน้าอารยประเทศใดเลย ทำให้ต้องถือเอาชุด

พระราชนิยมและชุดพระราชทานเป็นชุดประจำชาติ ใช้แต่งในโอกาสสำคัญหรือ งานพระราชพิธีเพื่อความงดงามเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องแต่งกายไทยไว้

ภาพที่ 17 ตัวอย่างการแต่งกายประมาณปี พ.ศ. 2516

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีการออกแบบ

2.2.1 การออกแบบ Infographic

2.2.1.1 ความหมายและความสำคัญของข้อมูลเชิงภาพ

(Basic Infographic : Jun Sakurada. 2558, หน้า 9)

ข้อมูลเชิงภาพหรืออินโฟกราฟิกคือ “การแปลงข้อมูลให้เป็นภาพ” เพื่อให้เข้าใจง่าย ได้สื่อสารกับผู้คนที่จับต้องได้ การที่จะอ่านบทความที่มีความยาวหลายหน้า กราฟหรือข้อมูลมหาศาลคงต้องใช้เวลาาน ที่สำคัญบางคนอาจไม่สนใจข้อมูลเหล่านั้นเลยก็ได้เพราะการตีความของคนทีอ่านแต่ละคนไม่เหมือนกัน

การดูข้อมูลที่หลากหลายแบบ ผ่านๆ นั้นถ้าใช้ภาพเข้ามาช่วยก็จะทำให้ปะติดปะต่อ เนื้อหาได้ชัดเจนขึ้น การสร้างสรรค์วิธีนำเสนอข้อมูลใหม่ๆ แบบนี้คือความ สนุกอย่างหนึ่งในการทำ อินโฟกราฟิก

อินโฟกราฟิกไม่ใช่การสรุปข้อมูลทั้งหมดมานำเสนอในภาพหนึ่งภาพแต่จะ มีทั้งการ นำเสนอข้อมูลโดยรวมและการนำเสนอข้อมูลรายละเอียดเชิงลึก ก็เหมือนกับแผนที่โลก แผนที่ประเทศ หรือแผนที่เมืองต่างๆ ขึ้นอยู่กับว่าเราอยากจะนำเสนออะไร จึงค่อยมาเลือกข้อมูลตั้งต้นและวิธีการ นำเสนอถ้าจะให้สรุปอินโฟกราฟิกก็คงจะเป็นการทำ “แผนที่ข้อมูล” นั่นเอง

2.2.1.2 วิธีและขั้นตอนการออกแบบข้อมูลเชิงภาพ

(Basic Infographic : Jun Sakurada. 2558, หน้า 160)

ขั้นตอนโดยรวมในการทำอินโฟกราฟิกนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 6 ขั้นตอนศึกษา ภาพรวมก่อนแล้วลงรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนการอาจจะต้องมีการแก้ไขบ้างระหว่างทำแต่ก็ยึด ขั้นตอนโดยรวมคร่าวๆ ตามนี้

Step 1 ทำความเข้าใจจุดประสงค์ในการทำ

Step 2 กำหนดหัวเรื่อง

Step 3 ศึกษาข้อมูล

Step 4 กำหนดเนื้อหา Concept

Step 5 ออกแบบ

Step 6 ตรวจสอบ

Step 1 ทำความเข้าใจจุดประสงค์ในการทำ

การทำอินโฟกราฟิกก็จำเป็นต้องทำความเข้าใจจุดประสงค์ในการทำเช่นเดียวกับการทำ Pictogram หรือแผนภาพ ซึ่งมีคำถามทั้งหมด 3 ข้อที่เราจะต้องตอบให้ได้

ทำไม ?

ถ้าต้องการสื่อสารให้เข้าใจง่ายใช้ "แผนภาพ" ก็ได้เหมือนกันหรือถ้าต้องการทำให้สะดุดตาคนอ่านจะใช้ กราฟิกอื่นก็ได้ ทำไมต้องใช้อินโฟกราฟิกเราต้องรู้จุดประสงค์และการใช้งานก่อนทำ

ที่ไหน ?

ถัดมาคือเราต้องรู้ว่าอินโฟกราฟิกนี้จะถูกนำไปใช้ที่ไหน สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ ถ้าเป็นเว็บไซต์เราสามารถออกแบบให้ผอมๆยาวๆ ได้เพราะคนอ่านจะเลื่อนลงมาดูได้ แต่ถ้าเป็นสิ่งพิมพ์ ขนาดเป็นเรื่องที่มีข้อจำกัดและต้องระมัดระวังเป็นอย่างมาก

ใคร ?

สุดท้ายคือต้องรู้ว่ากลุ่มเป้าหมายหรือผู้อ่านนั้นเป็นคนแบบไหน เพราะมันส่งผลกระทบต่อความละเอียดของเนื้อหาที่ต้องเขียน (ข้อมูลสรุปคร่าวๆ หรือข้อมูลละเอียด)

อะไร ?

เมื่อรู้จุดประสงค์แล้วถัดมาก็คือการกำหนดหัวเรื่องเพราะถ้าไม่มีหัวเรื่องเราก็ไม่รู้ว่าควรจะหาข้อมูลแบบไหน อาจมีบางกรณีที่ค่อยมากำหนดหัวเรื่องตอนหาข้อมูล แต่โดยทั่วไปแล้วเราจะกำหนดหัวเรื่องก่อน

Step 2 การกำหนดหัวเรื่อง

พอรู้จุดประสงค์แล้วถัดมาก็คือการกำหนดหัวเรื่อง แนะนำว่าควรเลือกหาข้อมูลที่ง่าย สะดวกต่อการสืบค้นข้อมูล

Step 3 ศึกษาข้อมูล

เมื่อได้หัวเรื่องแล้วก็มาศึกษาข้อมูลกัน ขั้นตอนนี้เราต้องระมัดระวังเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วย บางครั้งเราก็ได้ข้อมูลมาจากผู้ว่าจ้าง แต่เราก็ต้องหาเองด้วย วิธีรวบรวม

ข้อมูลก็มีหลากหลาย เช่น จ้างบริษัทที่ทำวิจัย ทำแบบสอบถาม นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือเว็บไซต์

Step 4 กำหนดเนื้อหา concept

จัดระเบียบและเรียบเรียงข้อมูลเสร็จแล้วก็เอามาวางโครงเรื่องที่จะเล่า ตอนจัดระเบียบข้อมูลนั้นใช้โปรแกรมคำนวณอย่างเอ็กซ์เซล ช่วยในการกำหนดคีย์เวิร์ดตัวตั้ง แล้วย่อข้อมูลให้กระชับ

Step 5 ออกแบบ

ลองวาดภาพร่างคร่าวๆ จากข้อมูลที่มีและรูปแบบดีไซน์ที่เลือกไว้แล้วลองดูว่ามันไปด้วยกันได้ไหม ถ้าได้ดีไซน์ concept ที่ชัดเจนแล้วค่อยใช้โปรแกรมทำกราฟิก

Step 6 ตรวจสอบ

ข้อมูลที่นำมาทำอินโฟกราฟิกถูกต้องไหม การผูกเรื่องราว (Story) ใช้ได้แล้วหรือยัง ถ้าเช็คเรื่องข้อมูลเสร็จแล้วต่อไปก็เช็คเรื่องงานดีไซน์ได้เลย

2.1.3 บทบาทของข้อมูลเชิงภาพ

(Basic Infographic : Jun Sakurada. 2558, หน้า 118)

การนำกราฟิกมาใช้ในการสื่อสารให้เข้าใจง่ายขึ้น ไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในปัจจุบัน เราใช้ภาพกันมาตั้งแต่อดีตแล้ว เช่น ภาพวาดบนฝาผนัง อักษรไฮโรกลิฟ หนังสือภาพ แผนที่ภาพประกอบหนังสือเรียน หนังสือพิมพ์ลิปบอร์ด ที่ใช้ในรายการโทรทัศน์ เป็นต้น ดังนั้นถ้าไปถามคนที่ทำงานดีไซน์มานาน เขาคงจะตอบว่า ทำไมเพิ่งมาตื่นเต็นอะไรกันตอนนี้

สาเหตุที่อินโฟกราฟิกเริ่มเป็นที่สนใจในปัจจุบันก็เพราะมันเริ่มถูกนำไปใช้ในหลายๆที่ เช่น เป็นเว็บไซต์ Facebook, Tumblr, Pinterest ซึ่งโซเชียลเน็ตเวิร์คก็ กำลังแพร่หลายมากในปัจจุบันอินโฟกราฟิกเองเลยมีโอกาสได้เผยแพร่ต่อหน้าผู้คนหลากหลายมากยิ่งขึ้น ยิ่งมีการแชร์หรือการค้นหาภาพทาง Google ยิ่งทำให้คุณเห็นความสำคัญของการทำอินโฟกราฟิก ยิ่งอินโฟกราฟิกสามารถรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายไว้ในภาพเดียวได้ ยิ่งเหมาะสมกับการนำไปใช้งานในเว็บไซต์หรือโซเชียลมีเดียซึ่งคนมักจะแชร์ภาพกันเป็นหลัก

ดังนั้นพ้องกรณ์หรือบริษัทตระหนักถึงจุดนี้ ก็เลยนำอินโฟกราฟิกมาใช้ในการประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการ สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า หรือใช้กระจายข่าวประชาสัมพันธ์ (Public Relation) อย่างในการเลือกตั้งที่อเมริกาในปี 2012 อินโฟกราฟิกถูกนำไปใช้ในการหา

เสียงในเว็บไซต์ของ Obama ด้วย เทรนด์การใช้งานในปัจจุบันคือ ทำอินโฟกราฟฟิกโดยคาดหวังว่า มันจะถูกนำไปแชร์ต่อ

2.2.2 การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์

สิ่งพิมพ์ที่พบเห็นโดยทั่วไปประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายอย่าง ได้แก่ ตัวอักษร หรือข้อความ ภาพประกอบ เนื้อที่ว่างและส่วนประกอบอื่น การออกแบบสิ่งพิมพ์ต้องคำนึงถึง การจัดวางองค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าวเข้าด้วยกันโดยใช้หลักการดังนี้

- ทิศทางการและการเคลื่อนไหว (Direction & Movement)

เมื่อผู้รับสารมองดูสื่อสิ่งพิมพ์ การรับรู้เกิดขึ้นเป็นลำดับตามการมองเห็น กล่าวคือเกิดขึ้นตาม การกวาดสายตจาก องค์ประกอบหนึ่งไปยังอีกองค์ประกอบหนึ่ง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการดำเนินการวางแผนกำหนดและชักจูงสายตาของผู้รับสารให้เคลื่อนไหวไปในทิศทาง ที่ถูกต้อง ตามลำดับขององค์ประกอบที่ต้องการให้รับรู้ก่อนหลัง โดยทั่วไปหากไม่มีการสร้าง จุดเด่นขึ้นมา สายตาของผู้รับสารจะมองดูหน้ากระดาษที่เป็นสื่อพิมพ์ในทิศทางของตัวอักษรซี (Z) ในภาษาอังกฤษ คือ จะเริ่มมองที่มุมบนด้านซ้าย ไต่ไปมุมบนด้านขวา แล้วไล่ลงมาয়งมุมล่างด้านซ้าย ไปจบที่มุมล่างด้านขวาตามลำดับ การจัดองค์ประกอบที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการมองเห็นเป็นส่วน ช่วยให้เกิดการรับรู้ตามลำดับที่ต้องการ

- เอกภาพและความกลมกลืน (Unity & Harmony)

เอกภาพคือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งในการจัดทำเลย์เอาต์หมายถึงการนำเอา องค์ประกอบที่แตกต่างกันมาวางไว้ใน พื้นที่หน้ากระดาษเดียวกันได้อย่างกลมกลืน ทำหน้าที่ สอดคล้องและส่งเสริมกันและกันในการสื่อสารความคิดรวบยอดและบุคลิกภาพของสื่อ สิ่งพิมพ์นั้น การสร้างเอกภาพนี้สามารถทำได้หลายวิธีเช่น

1. การเลือกใช้องค์ประกอบอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเลือกใช้ แบบตัวอักษรเดียวกัน การเลือกใช้ ภาพขาวดำทั้งหมด เป็นต้น
2. การสร้างความต่อเนื่องกันให้องค์ประกอบ เช่น การจัดให้พาดหัววาง ทับลงบนภาพ การใช้ ตัวอักษรที่เป็นข้อความ ล้อตาม ทรวดทรงของภาพ เป็นต้น
3. การเว้นพื้นที่ว่างรอบองค์ประกอบทั้งหมด ซึ่งจะทำให้พื้นที่ ว่างนั้นทำหน้าที่เหมือนกรอบสีขาวล้อมรอบองค์ประกอบทั้งหมด ไว้ภายในช่วยให้องค์ประกอบทั้งหมดดูเหมือนว่าอยู่กัน อย่างเป็น กลุ่มเป็นก้อน

- ความสมดุล (Balance)

หลักการเรื่องความสมดุลนี้เป็นการตอบสนองธรรมชาติของผู้รับสารในเรื่องของแรง โน้มถ่วง โดยการจัดวางองค์ประกอบทั้งหมดในพื้นที่หน้ากระดาษ จะต้องไม่ขัดกับความรูสึกนี้ คือ จะต้องไม่ดู เอนเอียงหรือหนักไปด้านใดด้านหนึ่ง โดยไม่มีองค์ประกอบมาถ่วงในอีกด้าน การจัดองค์ประกอบให้ เกิดความสมดุลแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ

1. สมดุลแบบสมมาตร (Symmetrical Balance) เป็นการ จัดวางองค์ประกอบโดยให้ องค์ประกอบในด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่ หน้ากระดาษมีลักษณะเหมือนกันทั้งสองข้าง ซึ่งองค์ประกอบ ที่เหมือนกันใน แต่ละด้านนี้จะ ถ่วงน้ำหนักซึ่งกันและกันให้เกิดความรู้สึก สมดุล
2. สมดุลแบบอสมมาตร (Asymmetrical Balance) เป็นการ จัดวางองค์ประกอบโดยให้ องค์ประกอบในด้านซ้ายและด้านขวาของพื้นที่ หน้ากระดาษมีลักษณะไม่เหมือนกันทั้งสอง ข้าง แม้องค์ประกอบจะไม่เหมือนกันในแต่ละด้าน แต่ก็ถ่วงน้ำหนักกันและกันทำให้เกิด ความสมดุล
3. สมดุลแบบรัศมี (Radial Balance) เป็นการ จัดวางองค์ประกอบ โดยให้องค์ประกอบแผ่ไปทุก ทิศทุกทางจากจุดศูนย์กลาง

- สัดส่วน (Proportion)

การกำหนดสัดส่วนนี้เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ในเรื่องของขนาด ซึ่งมีความสำคัญ โดยเฉพาะในหน้ากระดาษของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ต้องการให้มีจุดเด่น เช่น หน้าปกหนังสือเป็นต้น เพราะ องค์ประกอบที่มีสัดส่วนแตกต่างกันจะดึงดูดสายตาได้ดีกว่าการใช้ องค์ประกอบทั้งหมดใน สัดส่วนที่ ไกลเคียงกัน ในการกำหนดสัดส่วนจึงต้องพิจารณาองค์ประกอบทั้งหมดในพื้นที่ หน้ากระดาษไปพร้อม ๆ กัน ว่าควรจะมีหรือลดองค์ประกอบใด ไม่ใช่ค่อย ๆ ทำไปที่ละองค์ประกอบ

- ความแตกต่าง (Contrast)

เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุด โดยการเน้นให้องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเด่นขึ้นมาด้วยการ เพิ่มขนาดให้ใหญ่กว่าองค์ประกอบอื่น ๆ โดยรอบ เช่น พาดหัวขนาดใหญ่ เป็นต้น ซึ่งโดยธรรมชาติ แล้วผู้ดูจะเลือกมองดูองค์ประกอบที่ใหญ่กว่าก่อน

1. ความแตกต่างโดยขนาด เป็นวิธีการที่ง่ายที่สุด โดยการเน้นให้องค์ประกอบใด องค์ประกอบ หนึ่ง เด่นขึ้นมาด้วย การเพิ่มขนาดให้ใหญ่ กว่าองค์ประกอบอื่น ๆ โดยรอบ เช่น พาดหัว ขนาดใหญ่ เป็นต้น ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วผู้ดูจะเลือกมองดู องค์ประกอบที่ใหญ่กว่าก่อน
2. ความแตกต่างโดยรูปร่าง เป็นวิธีที่เน้นให้องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเด่น ขึ้นมาด้วย การใช้รูปร่างที่แตกต่างออกไปจากองค์ประกอบ อื่นในหน้ากระดาษ เช่น การได้คัทภาพคน

ตามรูปร่างของ ร่างกายแล้วนำไปวางในหน้ากระดาษที่มีภาพแทรกเล็กๆ ที่ อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมเป็นต้น

3. ความแตกต่างโดยความเข้ม เป็นวิธีการที่เน้นให้องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเด่นขึ้นมาด้วยการใช้เพิ่มหรือลด ความเข้มหรือน้ำหนักขององค์ประกอบนั้นให้เข้มหรืออ่อนกว่าองค์ประกอบอื่นที่อยู่ร่วมกันใน หน้ากระดาษ เช่นการใช้ตัวอักษรที่เป็นตัวหนาในย่อหน้าที่ต้องการเน้นเพียงย่อหน้าเดียวใน หน้ากระดาษ เป็นต้น
4. ความแตกต่างโดยทิศทาง เป็นวิธีการที่เน้นให้องค์ประกอบใด องค์ประกอบหนึ่งเด่นขึ้นมาด้วยการวางองค์ประกอบที่ต้องการจะเน้นให้อยู่ในทิศทางที่แตกต่างจากองค์ประกอบอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกัน ในหน้ากระดาษเช่น การวางภาพเอียง 45 องศา ใน หน้ากระดาษที่เต็มไปด้วยตัวอักษรที่เรียง เป็นแนวนอน เป็นต้น

- จังหวะ ลีลา และการซ้ำ (Rhythm & Repetition)

การจัดวางองค์ประกอบหลาย ๆ ชิ้น โดยกำหนดตำแหน่งขององค์ประกอบให้เกิด มีช่องว่างเป็นช่วง ๆ ตอน ๆ อย่างมีการวางแผนล่วงหน้า จะทำให้เกิดจังหวะและลีลาขึ้น และ หากว่าองค์ประกอบหลาย ๆ ชิ้นนั้นมีลักษณะซ้ำกันหรือใกล้เคียงกัน ก็จะเป็นการเน้นให้ เกิดจังหวะและลีลา ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นลักษณะตรงกันข้ามกับแบบแรกจังหวะและลีลาลักษณะนี้ จะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ตื่นเต้นดูเคลื่อนไหวและมีพลัง

การออกแบบหนังสือ

สิ่งที่ต้องกำหนดและวางแผนก่อนการออกแบบหนังสือ ก่อนจะทำการออกแบบหนังสือ นั้น มีเรื่องที่จะต้องกำหนดและวางแผนเฉพาะในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการออกแบบ ดังนี้

- ศึกษาและทำความเข้าใจหนังสือ

ก่อนที่จะทำการออกแบบ นักออกแบบจะต้องพยายามหาข้อมูลจากผู้เขียนหรือ สำนักพิมพ์ ถึงวัตถุประสงค์ในการเขียนหรือจัดทำหนังสือ และต้องทราบถึงลักษณะของผู้อ่านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายว่าเจตนาจะมุ่งที่ใครเป็นหลักและคนกลุ่มนี้มีพฤติกรรมและความชอบไม่ชอบ อย่างไร นอกจากนี้ยังต้องทราบให้ชัดเจนว่าผู้เขียนมีความคิดหลักหรือแนวคิดเบื้องหลังของ หนังสืออย่างไร รวมทั้งเป็นหนังสือประเภทใดและควร จะมีบุคลิกภาพแบบไหน

- กำหนดขนาดและรูปแบบของหนังสือ

เมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์และนิตยสารแล้ว หนังสือสามารถจัดทำได้หลายขนาดและ หลายรูปแบบมากกว่า ซึ่งในการเลือกขนาดและรูปแบบ ที่เหมาะสมนี้จะต้องดูจากวัตถุประสงค์ และ

ประเภทของหนังสือ เป็นหลัก ส่วนใหญ่แล้ว จะต้องพยายามเลือกขนาดที่ตัดกระดาษได้โดย เหลือเศษน้อยเพื่อเป็นการประหยัดกระดาษลดต้นทุนนอกจากในกรณีที่เป็น หนังสือที่ ระลึก ราคาแพงและต้องการ รูปแบบ ที่แปลกแตกต่างไปจาก ปกติขนาดของหนังสือที่เป็นที่นิยมกันมาก เช่น 5 x 7 นิ้ว (16 หน้ายก หรือขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก) 5 x 8 นิ้ว (ขนาด A5 หรือขนาด พ็อกเก็ตบุ๊ก) เป็นต้น

รูปแบบของปกหน้า เนื่องจากความหลากหลายในรูปแบบที่เป็นไปได้ในการออกแบบปกหน้าของหนังสือ นักออกแบบจึงควรตกลงร่วมกันกับผู้เขียน หรือสำนักพิมพ์เรื่อง รูปแบบของปก หน้าเสียก่อนในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. กระดาษที่ใช้ในการพิมพ์ปกหน้า จะเป็นกระดาษแบบเดียวกันกับหน้าใน หรือจะเป็นกระดาษที่หนากว่าปกติส่วนใหญ่แล้วกระดาษที่ใช้ในการทำปกหน้ามักจะเป็น กระดาษแข็ง ในบางครั้งอาจจะมีการหุ้มหรือเคลือบเอาไว้ด้วยวัสดุชนิดอื่น เช่น ผ้าหรือพลาสติกก็ได้
2. หน้าหุ้มปก หนังสือที่มีความหนา มาก หรือมีราคาสูงจะมีหน้าหุ้มปกเพื่อรักษาปกหน้าไว้ ไม่ให้เสียหาย
3. ระบบการพิมพ์และจำนวนสีที่จะพิมพ์ รวมทั้งการใช้เทคนิคพิเศษอื่นในทางการพิมพ์ หรือไม่ เนื่องจากปกหน้าของหนังสือทำหน้าที่เหมือนหน้าโฆษณาขายหนังสือเล่มนั้นๆ จึงเป็น เรื่องที่สมเหตุสมผลที่จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษทั้งในงานออกแบบและการผลิต

รูปแบบของหน้าใน รูปแบบของหน้าในของหนังสือนั้นจะมีลักษณะเช่นไรย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งที่จะเป็นองค์ประกอบของเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาที่เป็นตัวพิมพ์และภาพประกอบ ต่างๆ ว่ามีมากน้อยและต้องการคุณภาพในระดับใด ทั้งนี้ควรพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

1. กระดาษที่ใช้ในการพิมพ์เป็นกระดาษชนิดใด และจะเป็นกระดาษที่มีความหนาหรือ หนาหนักเท่าใด
2. ระบบการพิมพ์ที่เหมาะสมควรเป็นระบบใด และพิมพ์กี่สี ในหนังสือบางเล่มอาจจะมีหน้าในที่มีการพิมพ์สีไม่เท่ากัน จึงต้องมีการกำหนดว่าจะ เป็น หน้าสีสี่สี หน้า สีเดียวก็หน้า รวมทั้งมีการใช้เทคนิคพิเศษอื่นในทางการพิมพ์หรือไม่ โดยปกติแล้วหน้าในของหนังสือมักจะไม่ค่อยใช้เทคนิคพิเศษอะไรมากนัก ยกเว้นหนังสือ เด็กซึ่งอาจจะมีการอัดตัดตามแม่แบบหรือโดคัต หรือป๊อปอัพ (Pop Up) เพื่อเพิ่มมิติให้ หน้าหนังสือ

- แบบและขนาดตัวอักษร ปกติแล้วตัวอักษรที่ใช้ในหนังสือหนึ่งเล่ม

จะไม่มี ความหลากหลายมากนักแต่อาจมีความแตกต่างกันระหว่างตัวที่เป็นหัวเรื่องหรือ พาดหัวกับตัวที่เป็นเนื้อเรื่องเท่านั้น อย่างไรก็ตามในเรื่องขนาดของตัวเนื้อเรื่อง จะต้องพิจารณาใช้ ในขนาดที่เหมาะสมกับผู้อ่านที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย หากเป็นผู้สูงอายุหรือเด็ก อาจจะต้องเลือก ตัวอักษรที่

มีขนาดใหญ่กว่าตัวอักษรที่ใช้ สำหรับ วันรุ่นหรือผู้ใหญ่ทั่วไป เนื่องจากความสามารถในการมองเห็นและการอ่านในแต่ละช่วงวัยต่างกัน

- แบบและจำนวนภาพประกอบ

ภาพประกอบเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ควรนำมาพิจารณา ว่าต้องการจะนำเสนอภาพประกอบ เป็นสีสี่หรือขาวดำ จำนวนอย่างละกี่รูป ซึ่งแบบและจำนวนภาพประกอบนี้จะไปมีผลต่อการเลือก ชนิดกระดาษ ระบบการพิมพ์และต้นทุนในการผลิต

- การกำหนดขั้นตอนหลังการพิมพ์

เนื่องจากหนังสือมีขนาดความหนาที่หลากหลาย ทำให้วิธีการเย็บเล่มหนังสือที่เหมาะสมแตกต่างกันไป นอกจากนี้เทคนิคพิเศษบางอย่าง เช่น การคูนูน (Emboss) การประทับลายร้อน ปั้นทอง (Foil Stamping) ใดคัต หรือการอัดตัดตามแม่แบบก็เป็น สิ่งที่ต้องดำเนินการภายหลัง การพิมพ์เสร็จสิ้นลง ดังนั้นการได้สรุปขั้นตอนที่คาดว่าจะใช้หลังการพิมพ์ไว้ล่วงหน้าจะทำให้ นักออกแบบได้คิด เพื่อในขณะที่ทำการออกแบบ

องค์ประกอบและการจัดวางองค์ประกอบในการออกแบบหนังสือ ที่จริงแล้วการออกแบบหนังสือก็มีหลักการเหมือนกับการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ซึ่งได้ กล่าวถึงไปแล้ว อย่างไรก็ตามหนังสือมี ส่วนประกอบที่แตกต่างกับจากสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ทำให้มีรายละเอียดเพิ่มเติมในการออกแบบส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ปกหน้าของหนังสือซึ่งเป็นหน้าที่ สำคัญที่สุดเช่นเดียวกับหน้าแรก ของหนังสือพิมพ์และปกหน้าของนิตยสาร โดยปกหน้าจะต้องทำหน้าที่ ดึงดูดความสนใจของผู้พบเห็น ให้อยากจะหยิบขึ้นมาดูจากชั้นหนังสือ ในขณะที่เดียวกันปกหน้าของหนังสือก็จะต้องทำหน้าที่สื่อสาร ให้เห็นถึงความคิดเบื้องหลังรวมทั้งบุคลิกลักษณะของเนื้อหาภายในหนังสือด้วย เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสองส่วนนี้นักออกแบบ จะต้องทำการออกแบบ ส่วนประกอบต่างๆ ในปกหน้าของ หนังสือ ดังนี้

1. ตราสัญลักษณ์ของสำนักพิมพ์
2. ข้อความประกอบปกหน้า
3. ชื่อหนังสือ
4. ชื่อผู้แต่งหรือผู้แปล
5. ภาพประกอบปกหน้า

2.3 ข้อมูลพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัย

2.3.1 ลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมทางจิตภาพของกลุ่มวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยช่วงต่อระหว่างวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่เป็นช่วงระยะเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย ลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นหนุ่มสาว ขณะเดียวกัน พัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคมและจิตใจก็เปลี่ยนแปลงไปด้วยแต่เป็นไปในลักษณะที่ไม่ค่อยสอดคล้องหรือเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความสับสน ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดประสบการณ์ ทำให้วัยรุ่นตัดสินใจกระทำหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมโดยไม่ได้คำนึงถึงผลเสียที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำของตน และช่วงวัยรุ่นถือว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่มีปัญหาทางด้านจิตสังคม อารมณ์และพฤติกรรมเสียมากกว่าช่วงอายุอื่นๆ ทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

วัยรุ่นเป็นระยะของการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทางด้านสรีระของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมไปพร้อมๆ กัน ซึ่งพัฒนาการบางอย่างได้ดำเนินการมาก่อนบ้างแล้วในช่วงระยะก่อนวัยรุ่นและกระบวนการพัฒนาการในด้านต่างๆ ยังมีการดำเนินการต่อไป ถึงแม้จะมีการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายเต็มที่แล้ว ขบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการต่างๆ โดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านสังคม จิตวิทยาของวัยรุ่น มีลักษณะเฉพาะที่เราควรจะต้องคำนึงถึง คือ

1. ไม่มีการพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอะไรที่ดีที่สุดหรือมีแผนเฉพาะหรือเหมาะสมสำหรับวัยรุ่นทุกคน เพราะวัยรุ่นแต่ละคนในแต่ละชุมชน สังคม เชื้อชาติต่าง ๆ ก็มีความหลากหลาย แตกต่างกันไปไม่ว่าจะเป็นทางด้านพื้นฐานทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและค่านิยมต่าง ๆ
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสรีระวิทยา อารมณ์ และพัฒนาการในด้านต่างๆ ไม่สอดคล้องหรือไปด้วยกัน จะเห็นได้ชัดเจนว่าในปัจจุบันนี้การเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย การเข้าสู่การเป็นหนุ่มสาว เร็วกว่าในอดีตที่ผ่านมา ขณะที่พัฒนาการทางด้านความคิดและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลแบบผู้ใหญ่ต้องใช้เวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยรุ่นช่วงปลาย (อายุ 18-21 ปี) หรือหลังจากนี้ จึงจะมีการพัฒนาการในด้านนี้ได้สมบูรณ์มีการคิดและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลทำให้วัยรุ่นถูกมองจากภายนอกกว่าเป็นผู้ใหญ่แต่การกระทำหรือการแสดงออกยังเป็นแบบเด็กๆ อยู่

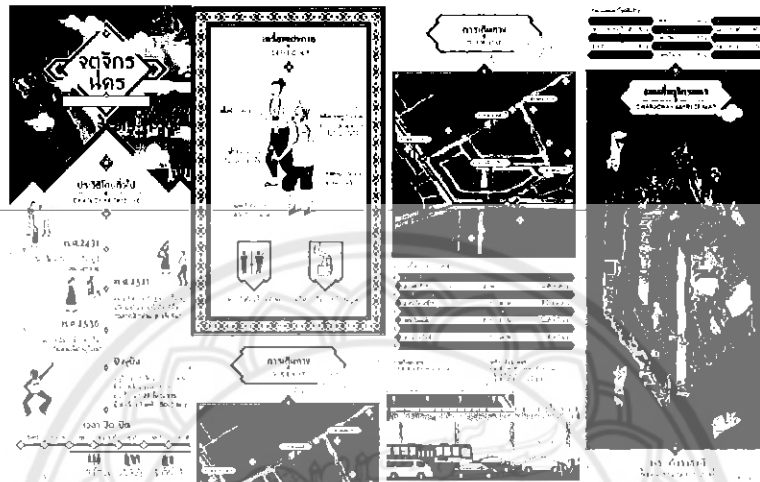
3. วัยรุ่นเป็นช่วงระยะเวลาที่ไม่มั่นคง มีความอ่อนไหวทางด้านจิตใจและอารมณ์ค่อนข้างมาก จนมีผู้ให้วัยรุ่นเป็นช่วงระยะเวลาที่เรียกว่า Normal Psychosis ถึงแม้จะมีฝันผวนหรือมีความผิดปกติบ้างในบางโอกาส แต่วัยรุ่นส่วนใหญ่ก็สามารถแก้ไขปัญหาผ่านพ้นภาวะวิกฤตต่างๆ ในระยะวัยรุ่นไปได้โดยไม่มีปัญหาใดๆ ในการที่เราจะใช้หลักเกณฑ์อะไรอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวในการที่จะบอกว่าเด็กเข้าสู่วัยรุ่นแล้วนั้น บางครั้งก็อาจจะไม่ถูกต้องเหมาะสมทั้งหมด ตัวอย่างเช่น เราใช้อายุเป็นตัวกำหนด แต่ในปัจจุบันก็จะเห็นว่าเด็กเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์เร็วกว่าเดิมโดยเฉพาะเด็กผู้หญิง

และมีพฤติกรรมทางเพศเร็วขึ้น จากการศึกษา นักศึกษาชายไทยใน ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคพบว่าเคยมีเพศสัมพันธ์ถึงร้อยละ 33-68.5 และนักศึกษาหญิงเคยมีเพศสัมพันธ์ถึงร้อยละ 4.2-25.4 หรือใช้การเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าวัยหนุ่มสาว ก็คงจะไม่ถูกต้องทั้งหมดเพราะเด็กยังมีพัฒนาทางด้านความคิด การตัดสินใจเป็นแบบเด็กอยู่ ฉะนั้นเราควรจะได้ใช้ตัวบ่งชี้หลายๆ อย่าง มาใช้ประกอบร่วมกัน ไม่ว่าจะอายุ การเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย เมื่อเข้าวัยหนุ่มสาว และพัฒนาการทางด้านต่างๆ เช่น อารมณ์ จิตสังคม ฯลฯ ก็จะทำให้เราเข้าใจและประเมินบอกได้ว่าเขาเข้าสู่วัยรุ่นระยะไหนได้เหมาะสมถูกต้องมากขึ้น เพราะในการให้การดูแลและให้คำปรึกษาแก่เด็กวัยรุ่นนั้นถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ต้องมีการปรับรูปแบบและวิธีการให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโต การพัฒนาการในด้านต่างๆ รวมถึงวุฒิภาวะของวัยรุ่นด้วย

2.4 กรณีศึกษา

2.4.1 จตุจักรนคร

ภาพที่ 18 ตัวอย่างกรณีศึกษาที่ 1

ชั้นระบุข้อมูล ชื่อผลงาน จตุจักรนคร เป็นงานออกแบบแผนภาพ Infographic สื่อถึงข้อมูล แผนที่ ข้อควรรู้ สิ่งที่น่าสนใจในตลาดนัดจตุจักร

ชั้นพรรณนา เป็นผลงานการออกแบบที่ใช้เป็นไกด์ในการท่องเที่ยวได้ น่าสนใจ สนุก และแปลกใหม่ไม่เหมือนหนังสือไกด์หรือรีวิวแบบเดิมๆ ที่ทำความเข้าใจยาก เพราะส่วนใหญ่เป็นตัวหนังสือ ผลงานการออกแบบนี้ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทย และดึงดูดเด่นของความเป็นไทย นำมาใช้ในการออกแบบได้อย่างสวยงาม โทนสีสบายตา และจัดการกับข้อมูลที่เยอะๆ มาสรุปเลือก Contents และจัดวางองค์ประกอบได้อย่างลงตัว ไม่ว่าจะเป็นการเลือกใช้ character ของไทยมา ผสมผสานกับความทันสมัยในปัจจุบัน ทั้งนี้จุดประสงค์ก็เพื่อจะส่งเสริมการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจ ของชุมชน และแสดงเอกลักษณ์ของชุมชนออกมาให้น่าสนใจ

ชั้นวิเคราะห์ ผลงานได้แบ่งประเด็นที่น่าสนใจ (Contents) ออกแบบฉากๆ แต่ก็ไม่มีสิ่งที่จะลำดับความสำคัญ เริ่มตั้งแต่การเล่าประวัติความเป็นมา ไปจนถึงการใช้แผนที่ และการแสดงสถิติต่างๆสามารถแบ่งหัวข้อใหญ่ได้ดังนี้

- ประวัติ
- การแต่งกาย
- การเดินทาง
- แผนที่ (ภาพรวมทั้งหมด และแบ่งเป็นย่านต่างๆ)

องค์ประกอบของการออกแบบ (Design Elements)

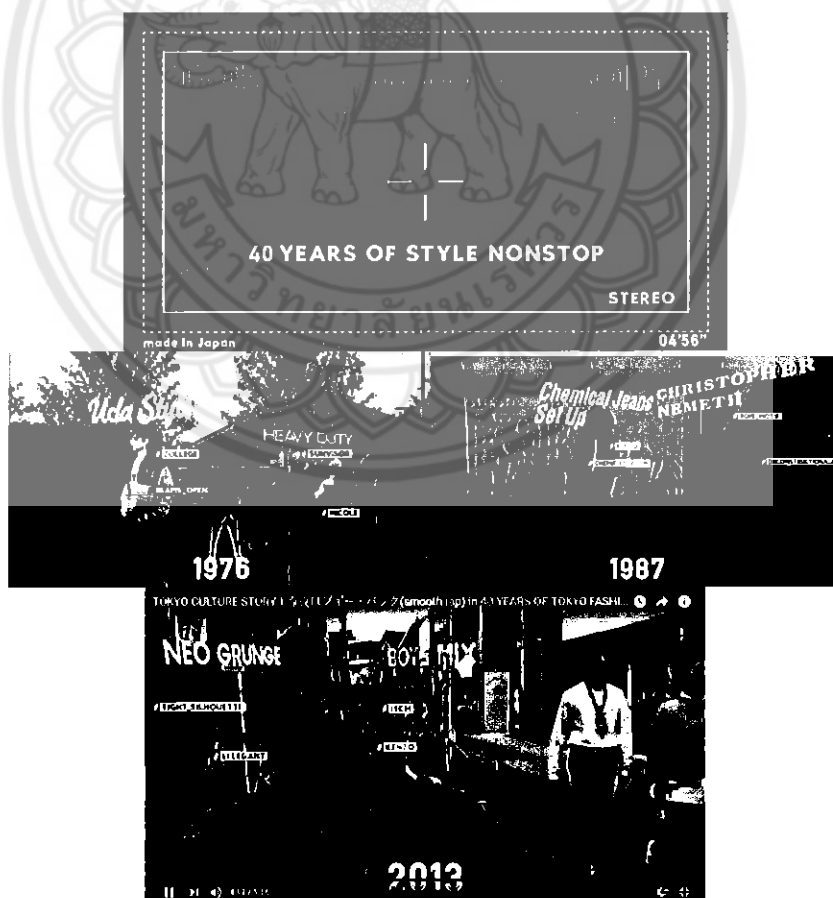
- ลายเส้น เป็นกราฟิกที่ง่าย ดูสบายตา แต่เลือกใช้ Character ได้สนุก เมื่อนำมาผสมผสานกับแพชชั่นปัจจุบัน
- โทนสี เลือกโทนสี ไทย ที่อ่านแล้วสบายตา และเป็นโทนกลางๆ ไม่ดูฉูดฉาดมากนักแต่ดูสนุก
- ฟอนท์ ดูมีความเป็นไทย เข้ากันกับแพทเทินข้างหลังที่ใส่จางๆ

ขั้นตีความ 1. ประเด็นเรื่อง สะท้อนเอกลักษณ์ไทย ส่งเสริมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจการค้าของคนในชุมชนอย่างมีชั้นเชิง แปลกใหม่ สนุก และน่าสนใจ

2. งานออกแบบ กราฟิกในงานเน้นความเรียบง่าย ดูออกและเข้าใจ ง่าย

น่าสนใจตรงที่มีการนำเอา Character วรรณคดีไทยมาปรับใช้และ ผสมผสานกัน ความทันสมัยได้อย่างลงตัว เพื่อแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์และจุดเด่นของเรื่อง

2.4.2 TOKYO CULTURE STORY

ภาพที่ 19 ตัวอย่างกรณีศึกษาที่ 2

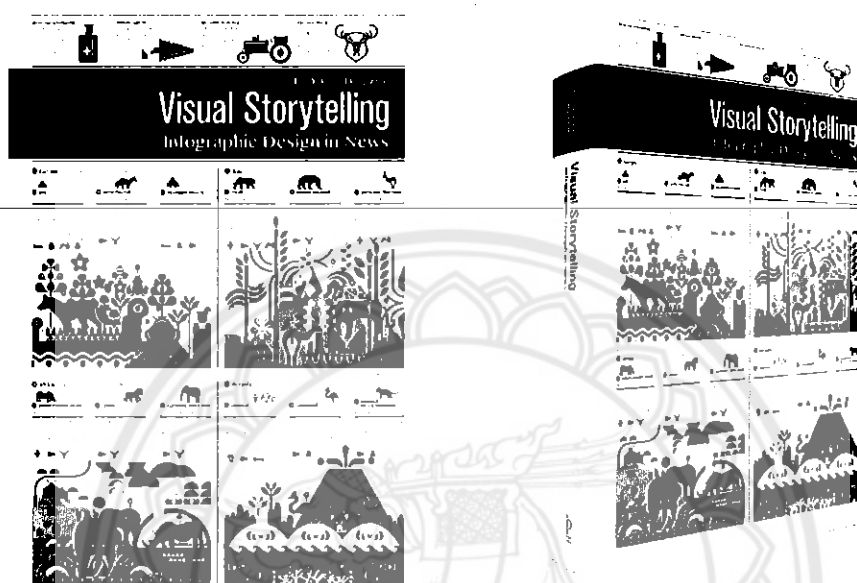
ชั้นระบุข้อมูล สื่อประเภทเคลื่อนไหวหรือ Video ชื่อผลงานว่า TOKYO CULTURE STORY ที่นำเสนอเรื่องราววัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นในโตเกียวในระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

ชั้นพรรณนา เป็นผลงานการออกแบบที่นำเสนอด้านวัฒนธรรม แฟชั่น ดนตรี ของชาวญี่ปุ่นในโตเกียวโดยใช้ Timeline เป็นตัวเล่าเรื่อง เนื้อหาโดยรวมคือคล้ายๆ กับ Music Video แต่จะเป็นสไตล์หรือแนวเพลงแนวดนตรีที่ต่างกันออกไปตามแต่ละยุคสมัย บางยุคอาจไม่มีคนร้องมีแต่เสียงดนตรี ถือเป็นารเก็บรายละเอียดได้ดีมาก นอกจากนี้แฟชั่น เสื้อผ้า สถานที่ การใช้ชีวิต ก็ค่อยๆ เปลี่ยนไปด้วย แม้ว่าวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัยจะไม่เหมือนกัน แต่ผู้ออกแบบก็ยังสามารถคุมโทนสีของเรื่องไว้ได้

ชั้นวิเคราะห์ คลิป Video นี้ เล่าเรื่องราวโดยใช้ Timeline แบ่ง Contents ใช้วิธีการถ่ายแบบ Long Take ซึ่งทำให้ดูเป็นเรื่องราวเดียวกันแม้จะเปลี่ยนไปแต่ละยุคสมัย มีแฟชั่นมากมายแต่ก็ยังสามารถคุมโทนสีเอาไว้ได้ โทนสีโดยรวมจะเน้นที่ ขาวเทาดำ แต่ตัว Object อื่นๆที่ใช้เล่าเรื่องราวนั้น ก็เปลี่ยนไปเรื่อยๆ แต่ก็ไม่สะดุดอะไร มีการใช้ตัวหนังสือเพื่อบอกข้อมูลสั้นๆ และเลือกใช้คำที่เข้าใจได้ง่าย ไม่ต้องมานั่งอ่าน เพราะมันเป็น Video จึงต้องทำให้เห็นแล้วเข้าใจเลย องค์ประกอบที่น่าสนใจจะเป็นเรื่องของดนตรี ที่ใช้เพลงเดียว(หรือ 2 เพลง) แต่เปลี่ยนวิธีการนำเสนอ แนวดนตรีที่แตกต่างกันสามารถเล่าหลายๆ ยุคโดยใช้เพลงไม่กี่เพลง เปลี่ยนการใช้สื่อเดียวแต่สามารถบอกเล่าเรื่องราวของ 40 ปี ได้อย่างครบถ้วน

- ชั้นตีความ
1. การใช้เพลงเดียว เพื่อให้ผู้รับสารเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัยได้อย่างชัดเจน
  2. การคุมโทนเพื่อให้สีของ Object เด่นขึ้นมา
  3. การใช้ตัวหนังสือและเลือกคำที่เข้าใจง่ายทำให้ติดตามผู้รับสาร
  4. การใช้วิธีการถ่ายแบบ Long Take เพื่อให้ดูเป็น Story เดียวกัน

2.4.3 Visual Storytelling: Infographic Design in News

ภาพที่ 20 ตัวอย่างกรณีศึกษาที่ 3

ขั้นระบุข้อมูล หนังสือที่รวบรวมเอา Infographic มากมายที่นำมาประยุกต์ใช้ในการนำเสนอข่าว โดยนำเสนอไอเดีย Reference ต่างๆ ที่จะทำให้การนำเสนอข่าวไม่น่าเบื่อ สนุกและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ขั้นพรรณนา หนังสือเล่มนี้อาจไม่ใช่ผลงานการออกแบบ แต่เป็นแหล่งรวมข้อมูลที่เป็น Reference นำมาสร้างไอเดียต่อยอดได้มากมาย การใช้กราฟิกที่มีประสิทธิภาพและภาพประกอบจะดึงดูดความสนใจของผู้ชม ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจกับสิ่งที่จะนำเสนอ กราฟิกที่แข็งแกร่งจะช่วยเล่าเรื่องแบบชาญฉลาดและน่าสนใจที่ขับเคลื่อนโดยการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงและชัดเจน หนังสือเล่มนี้จะแนะนำพัฒนาการและลักษณะของการสื่อสารข้อมูล ทั้งอธิบายการจำแนกประเภทและคุณสมบัติของหนังสือพิมพ์ที่เผยแพร่โดยสื่อที่มีชื่อเสียงระดับโลก

ขั้นวิเคราะห์ การรวบรวมผลงานการออกแบบหลายๆ ชิ้นทำให้มีความน่าสนใจการเลือกซื้อและดึงดูดผู้อ่านเป็นอย่างมาก ที่น่าสนใจยิ่งไปกว่านั้นคือการรวบรวมเอาผลงานของสื่อที่มี

ชื่อเสียงระดับโลกอีกด้วย นับเป็นวิธีการที่ฉลาดและได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำแนกจุดประสงค์ของการนำเสนอหนังสือเล่มนี้ได้ดังนี้

1. การนำเสนอ Reference ในการออกแบบ เพื่อเป็นไอเดียให้นักออกแบบ และวงการสื่อ
2. รวบรวมเอาผลงานจากสื่อที่มีชื่อเสียงระดับโลกมาไว้เพื่อดึงดูดผู้อ่าน
3. พัฒนาแนวความคิดการออกแบบให้กับนักออกแบบต่อไป
4. ทำให้การอ่านข่าวน่าสนใจ แปลกใหม่ และสนุกยิ่งขึ้น

ชั้นดีความ 1. ปกหนังสือ มีการใช้งานที่น่าสนใจ และชื่อหนังสือจะสื่อถึงประโยชน์ ทำให้ผู้อ่านตัดสินใจได้ง่ายขึ้นในการเลือกซื้อ

2. การรวบรวมเอาผลงานไว้ในเล่มเดียวถือเป็นวิธีการที่ฉลาดเพราะผู้อ่านจะรู้สึกถึงผลประโยชน์ที่ตนได้รับเมื่อเลือกซื้อหนังสือเล่มนี้

3. ความหนาของหนังสือก็สามารถดึงดูดผู้ซื้อได้เช่นกัน

บทที่ 3

การวิเคราะห์ข้อมูลและแนวความคิดในการออกแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ปัญหาของงานวิจัย

การเปลี่ยนแปลงทางด้านแฟชั่น กระแสแฟชั่นกระแสหลักที่เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางฝั่งของโลกตะวันตก แฟชั่นเดินทางผ่านกระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง กระทั่งเป็นผู้นำในกระแสนิยมในยุคสมัยใหม่จวบจนยุคหลังสมัยใหม่ ในประเทศไทยเครื่องแต่งกายของไทยก็มีวิวัฒนาการในแต่ละช่วงเวลา และมีวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลง ไปตามช่วงเวลาที่สุดคล้องกับกระแสแฟชั่นโลกเช่นเดียวกัน และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง

วิวัฒนาการการแต่งกายของไทย สามารถแบ่งตามยุคสมัยได้ดังนี้

1. การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 4
2. การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 5
3. การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 6
4. การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 7
5. การแต่งกายยุครัฐนิยมในสมัยรัชกาลที่ 8
6. การแต่งกายสมัยรัชกาลที่ 9 (ยุคปัจจุบัน)

3.2 วิเคราะห์ทฤษฎีการออกแบบ

3.2.1 การออกแบบ Infographic

ข้อมูลเชิงภาพหรืออินโฟกราฟิกคือ “การแปลงข้อมูลให้เป็นภาพ” เพื่อให้เข้าใจง่าย ได้สื่อสารกับผู้คนด้วยสิ่งที่จับต้องได้ การที่จะอ่านบทความที่มีความยาวหลายหน้า กราฟหรือข้อมูลจำนวนมากคงต้องใช้เวลาาน ที่สำคัญบางคนอาจไม่สนใจข้อมูลเหล่านั้นเลยก็ได้เพราะการตีความของคนทีอ่านแต่ละคนไม่เหมือนกัน การดูข้อมูลที่หลากหลายแบบผ่านๆ นั้นถ้าใช้ภาพเข้ามาช่วยก็จะทำให้ปะติดปะต่อเนื้อหาได้ชัดเจนขึ้น การสร้างสรรค์วิธีนำเสนอข้อมูลใหม่ๆ แบบนี้คือความน่าสนใจอย่างหนึ่งในการทำอินโฟกราฟิก อินโฟกราฟิกไม่ใช่การสรุปข้อมูลทั้งหมดมานำเสนอในภาพหนึ่งภาพ แต่จะมีทั้งการนำเสนอข้อมูลโดยรวมและการนำเสนอข้อมูลรายละเอียดเชิงลึก ก็เหมือนกับแผนที่โลก

แผนที่ประเทศหรือแผนที่เมืองต่างๆ ขึ้นอยู่กับว่าเราอยากแนะนำอะไร จึงค่อยมาเลือกข้อมูลตั้งต้น และวิธีการนำเสนอถ้าจะให้สรุปอินโฟกราฟฟิกก็คงจะเป็นการทำ “แผนที่ข้อมูล” นั่นเอง

ข้อดี

- ได้รับข้อมูลอย่างเห็นภาพชัดเจน
- ผู้รับสื่อสามารถสนุกไปกับผลงานออกแบบได้
- เข้าใจง่าย

ข้อเสีย

- ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย คนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักมากนัก
- ใช้เวลานานในการออกแบบ
- ผู้ออกแบบจะต้องรอบคอบในเรื่องของข้อมูลที่ถูกต้อง จะผิดพลาดไม่ได้

3.2.2 การออกแบบ สื่อสิ่งพิมพ์

สิ่งพิมพ์ที่พบเห็นโดยทั่วไปประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายอย่าง ได้แก่ ตัวอักษร หรือข้อความ ภาพประกอบ เนื้อที่ว่างและส่วนประกอบอื่น การออกแบบสิ่งพิมพ์ต้องคำนึงถึง การจัดวางองค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าวเข้าด้วยกันโดยใช้หลักการดังนี้

- ทิศทางการและการเคลื่อนไหว (Direction & Movement)
- เอกภาพและความกลมกลืน (Unity & Harmony)
- ความสมดุล (Balance)
- สัดส่วน (Proportion)
- ความแตกต่าง (Contrast)
- จังหวะ ลีลา และการซ้ำ (Rhythm & Repetition)

การออกแบบหนังสือ

สิ่งที่ต้องกำหนดและวางแผนก่อนการออกแบบหนังสือ ก่อนจะทำกรออกแบบหนังสือนั้น มีเรื่องที่จะต้องกำหนดและวางแผนเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ ดังนี้

- ศึกษาและทำความเข้าใจ
- กำหนดขนาดและรูปแบบของหนังสือ
- แบบและขนาดตัวอักษร

- แบบและจำนวนภาพประกอบ
- การกำหนดขั้นตอนหลังการพิมพ์

3.3 วิเคราะห์พฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายของงานวิจัย

กลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มผู้หญิงอายุระหว่าง 20-35 ปี ที่อยู่ในช่วงวัยเจริญพันธุ์ ส่วนใหญ่กำลังอยู่ในวัยศึกษาและทำงาน วัยรุ่นเป็นวัยที่เปลี่ยนผ่านหรือช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่มีโอกาสเสี่ยงภัยว่าจะพัฒนาไปในทางลบหรือ เป็นคนที่มีปัญหาได้สูง ถ้าหากไม่ได้รับการดูแลที่ดี เพราะเป็นช่วงที่พวกเขาเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย สมอง บุคลิกและอารมณ์ รวมทั้งการต้องปรับตัวให้เข้ากับการคาดหวังของพ่อแม่ โรงเรียน และสังคมมากมาย จึงสรุปลักษณะของกลุ่มเป้าหมายได้ดังนี้

3.3.1 อารมณ์แปรปรวนได้ง่าย

หงุดหงิดได้ง่าย เดี่ยวดีเดี่ยวร้าย อารมณ์อ่อนไหวง่าย

3.3.2 พบปัญหาด้านสุขภาพบ่อยกว่าผู้ชาย

มีปัญหาด้านสุขภาพบ่อยครั้ง เช่น การมีประจำเดือน หรือโรคมักพบเฉพาะในผู้หญิง

3.3.3 มีความละเอียดอ่อน

ใส่ใจในรายละเอียดมาก

3.3.3 รสนิยมและค่านิยมที่แตกต่างกัน

เราไม่สามารถเปลี่ยนรสนิยมของใครได้ แต่สามารถปรับให้เหมาะสมได้

3.4 สรุปแนวความคิดในการออกแบบ

จากการรวบรวมข้อมูล ไม่ว่าจะสื่อชนิดไหนก็ล้วนมีความน่าสนใจ จึงได้มีแนวคิดที่จะทำหนังสือที่สามารถเป็น Reference ในการแต่งกายให้กับกลุ่มเป้าหมายได้ ผลงานการออกแบบนี้จะทำการแปลงข้อมูลอันมหาศาลที่ได้รวบรวมไว้ให้กลายเป็นภาพประกอบที่ดึงดูดและน่าสนใจ โดยใช้หลักองค์ประกอบศิลป์มาพัฒนาให้ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด จะมีการใช้ Interactive เข้ามาเสริมเพื่อให้ผู้อ่านมีปฏิสัมพันธ์มากกว่าการมองเห็น สร้างความแปลกใหม่ให้กับการอ่านหนังสือในยุคสมัยนี้ ซึ่งเป็นที่รู้กันดีว่าสื่อสิ่งพิมพ์กำลังจะหายไปอย่างช้าๆ เพื่อให้คงอยู่ผู้ออกแบบจึงต้องหาแนวคิดที่แปลกใหม่และน่าสนใจและก้าวนำหน้ากระแสอยู่เสมอ

3.4.1 แนวทางการออกแบบ

การเล่าเรื่องผ่านผู้ทรงอิทธิพลทางแฟชั่นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 หรือราวๆ ปีพ.ศ. 2405 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ว่าคือยุคสมัยของพวกเธอ พวกเธอเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์แฟชั่นให้ประเทศไทยอย่างไร จุดกำเนิดคำว่าแฟชั่นเป็นมาอย่างไร

การเล่าเรื่อง

ใช้ Timeline ในการเล่าเรื่อง

Contents หลักแบ่งตามผู้มีอิทธิพลทางด้านแฟชั่น ตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ (ร.4) - ยุคปัจจุบัน (ร.9)

1. หม่อมแอนนา สมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2405)
2. เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2414)
3. สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2440)
4. สมเด็จพระเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ สมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2454)
5. สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี สมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2475)
6. ละเอียด พิบูลสงคราม สมัยรัชกาลที่ 8 (พ.ศ.2485)
7. สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ สมัยรัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2503)
8. กลุ่มดารานักร้อง นางงาม (พ.ศ.2509)
9. กลุ่มนักร้อง (พ.ศ.2516)
10. สื่อต่างๆ (พ.ศ.2538)

บทที่ 4

การออกแบบและการสร้างสรรค์ผลงาน

การดำเนินการออกแบบและผลิตผลงานนั้น ปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับการออกแบบหนังสือ Infographic คือ การรวบรวมข้อมูล ที่อ้างอิงได้จริง และเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งการรวบรวมข้อมูลนั้นใช้เวลาเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะต้องรวบรวมแล้วผู้จัดทำยังต้องศึกษาค้นคว้าจนเข้าใจในข้อมูลนั้นเป็นอย่างดี เพื่อนำมาผ่านกระบวนการทางความคิดในการแปลงข้อมูลมหาศาลให้กระชับและเข้าใจง่ายในรูปแบบของ ข้อมูลเชิงภาพ รวมถึงสิ่งที่ผู้จัดทำต้องการจะสื่อสารกับผู้อ่านหรือผู้ชมผลงาน จะต้องทำให้ข้อมูลกับเจตนาที่จะสื่อไปในทางเดียวกันเพื่อให้ผลงานออกมาสมบูรณ์แบบที่สุด

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล
2. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย
3. กำหนดแนวคิดในการออกแบบ (Concept Design)
4. กำหนดหัวข้อเรื่อง (Contents)
5. กำหนด Mood-Tone / เทคนิค
6. ออกแบบและผลิตผลงาน
7. ตรวจสอบและแก้ไข
8. เข้าสู่กระบวนการการตีพิมพ์
9. ออกแบบการนำเสนอ

Concept : Iconic's Era

ยุคของผู้ทรงอิทธิพลทางแฟชั่น ซึ่งความหมายโดยนัย คือ แฟชั่นยุคนั้นๆ พวกเขาเป็นบุกเบิกและเป็นแบบอย่างของสตรีไทยในสมัยนั้นๆ อีกด้วย

Contents

1. หม่อมแอนนา สมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2405)
2. เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2414)
3. สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2440)
4. สมเด็จพระเจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ สมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2454)
5. สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี สมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2475)

6. ละเอียด พิบูลสงคราม สมัยรัชกาลที่ 8 (พ.ศ.2485)
7. สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ สมัยรัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2503)
8. กลุ่มตารา นักร้อง นางงาม (พ.ศ.2509)
9. กลุ่มนักร้องแบบ (พ.ศ.2516)
10. สื่อต่างๆ (พ.ศ.2538)

Mood - Tone

ภาพที่ 21 ตัวอย่างโทนสี

ได้ทำการถอดสีจากผลงานของ Lichtenstein ได้ 3 สี แล้วนำมาไล่เฉดเพื่อเพิ่มสีให้เหมาะกับ Contents

Technique Design

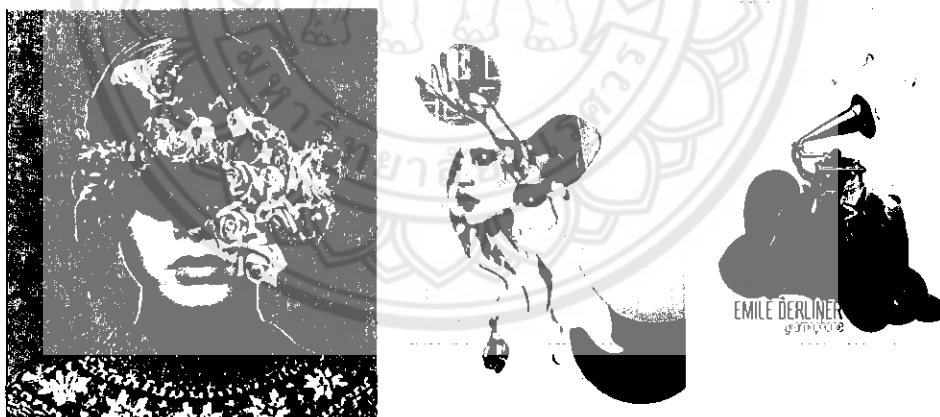
1. Characters

ภาพที่ 22 ตัวอย่าง Character

ได้แรงบันดาลใจมาจาก สไตล์งานของ Lichtenstein แต่ได้พัฒนาให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน
แต่ยังคงลายเส้นไว้

2. Graphics

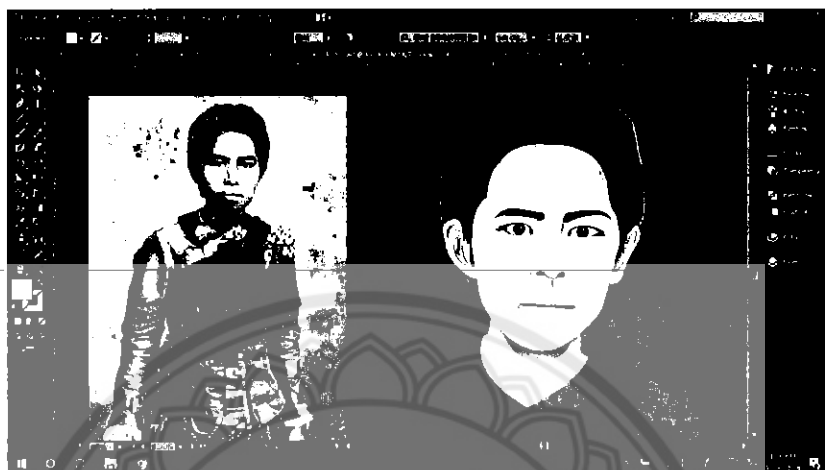

ภาพที่ 23 ตัวอย่าง Graphic ภายในผลงาน

ในเทคนิค Collage เพื่อให้งานดูมีสีสัน ท้นสมัย และดูเป็นแฟชั่น

Character Design

การออกแบบ Character ในผลงาน จะจับจุดเด่นของใบหน้าให้ได้มากที่สุด แล้วนำมาลงลายเส้นให้เข้ากับผลงานโดยรวมทั้งหมด

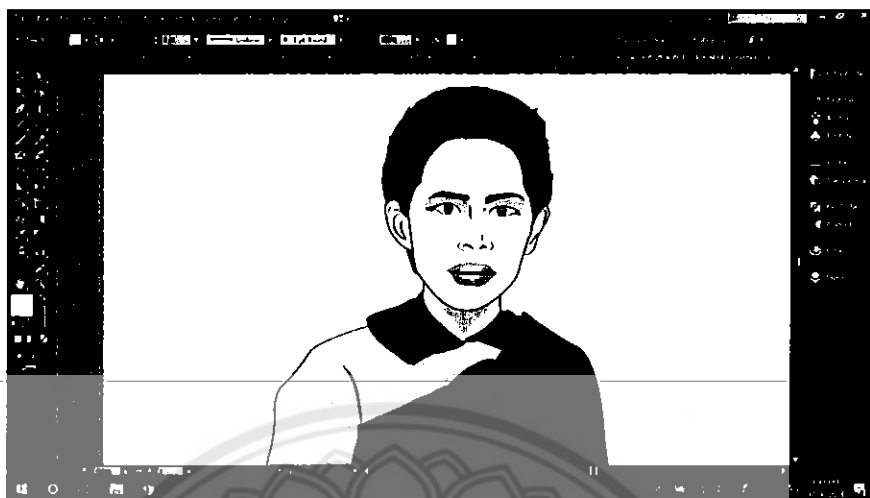

ภาพที่ 24 แบบร่าง Character ครั้งที่ 1

ปรับเส้นให้ดูเป็น ไตล์งานของ Lichtenstein มากขึ้น

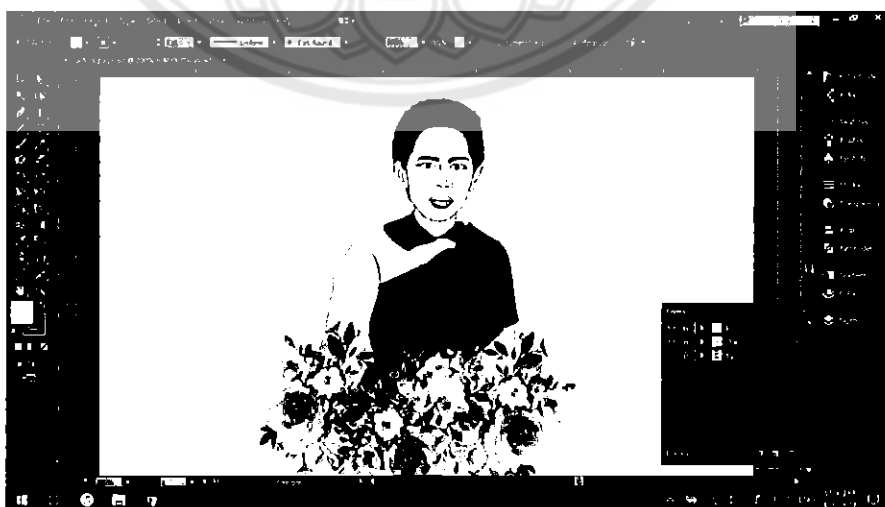

ภาพที่ 25 การปรับสไตล์ Character

ภาพที่ 26 แบบร่าง Character ครั้งที่ 2

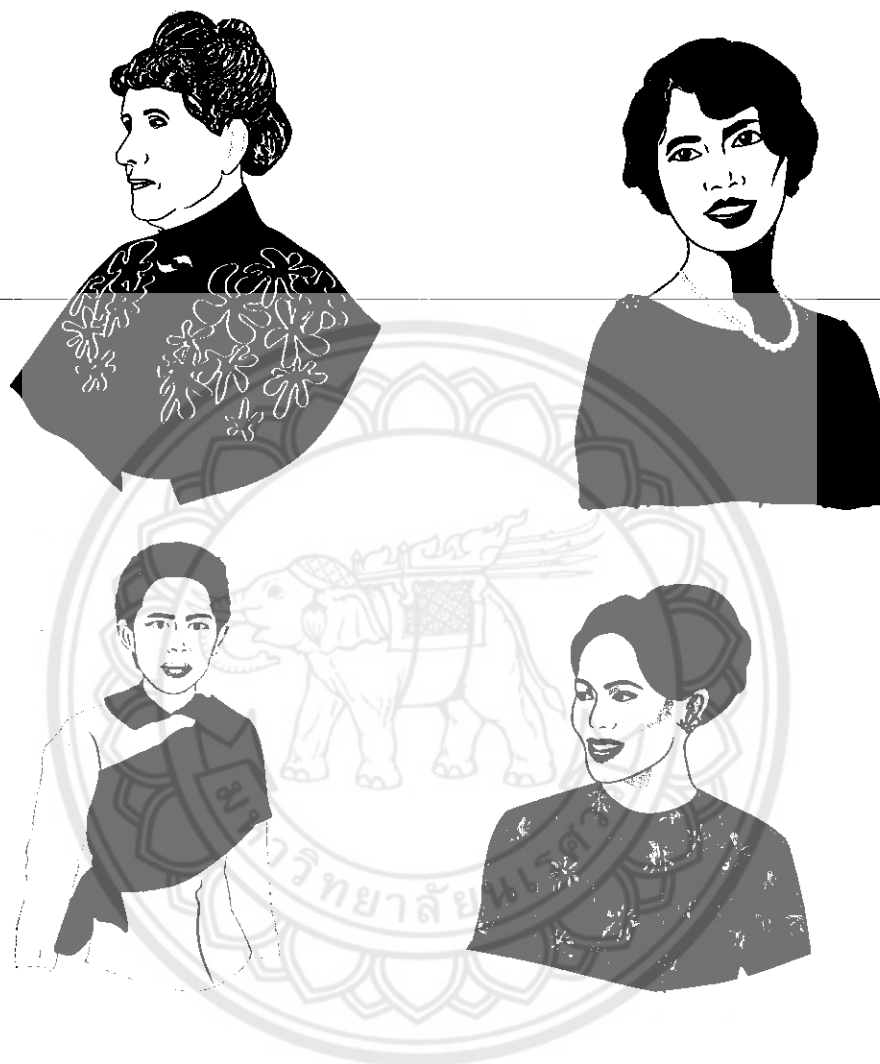
ปรับโทนสีให้เพื่อให้เข้ากับ Content

ภาพที่ 27 แบบร่าง Character ครั้งที่ 3

ตัวอย่าง Character ที่สำเร็จแล้ว

(ในระหว่างนี้ก็มีมีการปรับแบบและโทนสีจนสมบูรณ์แบบและเป็นที่น่าพอใจ)

ภาพที่ 28 ตัวอย่าง Character

กระบวนการออกแบบหน้าหนังสือและปกหนังสือ

ขั้นตอนนี้จะใช้เวลานานอย่างมาก เนื่องจากการรวบรวมข้อมูลมาแปลงเป็นภาพที่เข้าใจได้ง่าย มีการปรับแก้หลายครั้งให้ผลงานออกมาเป็นที่น่าพอใจ

ภาพที่ 29 การออกแบบหน้าหนังสือบทที่ 1

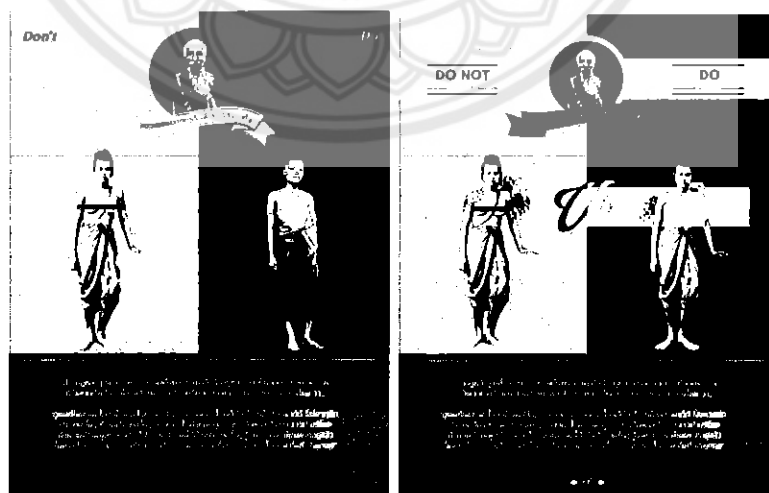

ภาพที่ 30 การออกแบบหน้าหนังสือบทที่ 10

การแก้ไขและพัฒนาผลงานก่อนการตีพิมพ์
มีการแก้ไขและตรวจสอบคุณภาพของการปกให้สวยงาม

ภาพที่ 31 เปรียบเทียบการพัฒนา Character

ภาพที่ 32 เปรียบเทียบการพัฒนาหน้าหนังสือ

ตัวอย่างผลงานที่สำเร็จแล้ว
(ก่อนเข้ากระบวนการการตีพิมพ์)

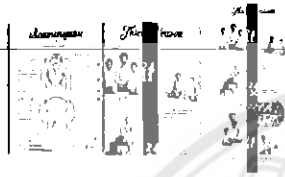
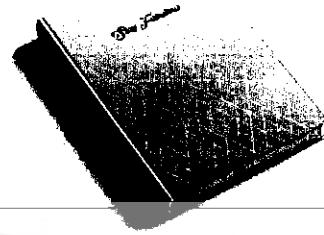

ภาพที่ 33 ตัวอย่างหน้าหนังสือที่สำเร็จแล้วบทที่ 1

ภาพที่ 34 ตัวอย่างหน้าหนังสือหน้าคู่ที่สำเร็จแล้ว บทที่ 7

ภาพที่ 35 ตัวอย่างผลงานที่สำเร็จแล้ว

บทที่ 5

บทสรุป

การออกแบบหนังสือข้อมูลเชิงภาพวิวัฒนาการวัฒนธรรมการแต่งกายของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่ถึงปัจจุบันได้มีการค้นคว้าข้อมูลเพื่อใช้ประกอบในการสร้างผลงาน ในเรื่ององค์ประกอบศิลป์ ทฤษฎีสี หลักการสร้างภาพประกอบ นำมาวิเคราะห์และสร้างสรรค์ผลงาน โดยผู้จัดทำได้สรุป อภิปราย และให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการทำศิลปนิพนธ์ไว้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้จัดทำได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแต่งกายของสตรีไทยตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์สมัยใหม่จนถึงปัจจุบันจนครบถ้วนตลอดจนศึกษาการออกแบบข้อมูลเชิงภาพอย่างละเอียดแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อประกอบการออกแบบภาพประกอบ โดยมี อาจารย์ที่ปรึกษา(ด้านหัวข้อและกราฟิก) และคณะกรรมการสอบ เป็นผู้ตรวจสอบความเหมาะสมของผลงาน ตั้งแต่ภาพร่าง ตลอดจนผลงานเสร็จสมบูรณ์ จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม ผู้จัดทำได้ทราบถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ระหว่างขั้นตอนการดำเนินงาน และในขณะเดียวกันก็ได้เรียนรู้ถึงเทคนิค และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า จนงานสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี และได้ผลเป็นที่พอใจสำหรับตัวผู้จัดทำเอง

อภิปรายผล

ผู้จัดทำได้ทำการดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานโดยอ้างอิงทฤษฎีจากข้อมูลในการทำหนังสือ และหลักในการสร้างสรรค์ภาพประกอบ โดยผู้จัดทำได้ดำเนินการภายใต้ข้อจำกัดดังนี้

ด้านการพิมพ์

1. ขนาดรูปเล่ม 7 x 9 นิ้ว จำนวน 50 หน้า ไม่รวมปก
2. พิมพ์ผลงานลงบนกระดาษถนอมสายตา เพื่อให้สามารถอ่านได้นาน
3. ตัวอักษร ใช้ฟอนต์ที่ดูแล้วเรียบหรู สอดคล้องกับลักษณะของผลงาน
4. สร้างสรรค์ชื่อบท เพื่อสร้างจุดเด่นและ ดึงดูดความสนใจ
5. สีเส้นของภาพประกอบไม่ดูฉูดฉาดจนเกินไป เพื่อให้สอดคล้องกับผลงาน

ด้านกราฟิก

1. ภาพประกอบมีความชัดเจน สื่อถึงเนื้อหาและต้องดึงดูดความสนใจผู้อ่านได้
2. โทนสีของงานจะเปลี่ยนไปตามยุคสมัย
3. มีหน้าพักสายตา เพื่อให้ผู้อ่านไม่ล้าสายตาจนเกินไป

ข้อเสนอแนะ

สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการทำหนังสือข้อมูลเชิงภาพนั้น ควรศึกษา

ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลเชิงภาพอย่างลึกซึ้ง ตีความข้อมูลและภาพให้สอดคล้องกัน เพื่อให้แน่ใจควรปรึกษาอาจารย์ควบคู่ไปด้วย
2. เลือกเรื่องที่ตนเองสนใจเป็นพิเศษและสามารถจะอยู่กับเรื่องนั้นได้เป็นระยะเวลานานๆ
3. วางแผนระยะเวลาในการทำงาน และปฏิบัติตามเวลาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้งานเสร็จตามเวลาที่กำหนด
4. ตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานทุกครั้ง
5. คำนึงถึงรายละเอียดในผลงาน และความเหมาะสมของขนาดผลงานเวลานำไปพิมพ์จริง ให้มีความสัมพันธ์กัน
6. ทำงานขั้นสุดท้ายให้เสร็จก่อนระยะเวลาอย่างน้อย 1 – 2 อาทิตย์ เพื่อให้มีเวลาตรวจทานแก้ไขข้อผิดพลาด และเผื่อระยะเวลาในการจัดพิมพ์
7. พยายามอย่าขาดการติดต่อกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเป็นการตรวจสอบการทำงานด้วย

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป

1. คณะอนุกรรมการแต่งกายไทย : วิวัฒนาการและเอกลักษณ์ประจำชาติ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. (2543). การแต่งกายไทย : วิวัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ.
2. Jun Sakurada.(2558). Basic Infographic. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ไอดีซีฯ

วิทยานิพนธ์

1. รวิเทพ มุสิกะปาน. (2554). ผู้ทรงอิทธิพลแฟชั่นไทยร่วมสมัย. ปรินญาศิลปศาสตรุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สารนิเทศจากฐานข้อมูลออนไลน์

1. คณะผู้จัดทำโครงการชุมทรัพย์ของแผ่นดิน. (2548). วิวัฒนาการการแต่งกายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://valuablebook2.tkpark.or.th/2015/6/book_index.html

ภาพที่ 36 การจัดแสดงงานที่หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร 1

ภาพที่ 37 การจัดแสดงงานที่หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร 2